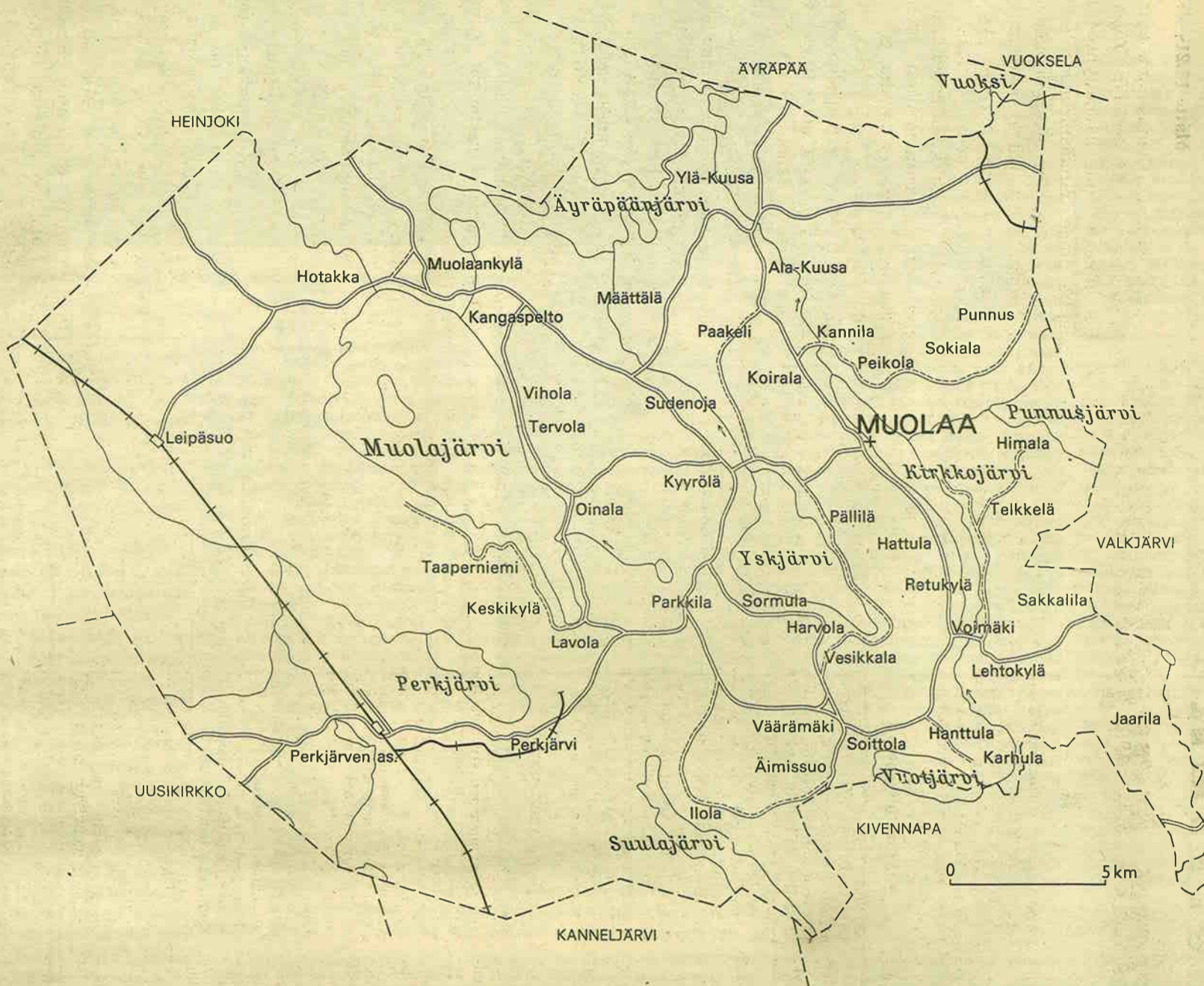

Pitäjä pitäjältä

MUOLAA

Viljo Luukka: Muolaan ja muolaalaisten elinkeinot

Muolaan pitäjän alueella asuneiden ihmisten aineellisen elämän ulkonaiset puitteet — luonnon ja maantieteellisen sijainnin tarjoamat mahdollisuudet — olivat oikeastaan varsin selväpiirteiset ja samalla hallitsevat. Tältä pohjalta on kiintoisaa tarkastella asiaa kansantaloudellisena kysymyksenä. Sillä on nimittäin suorat yhteydet suurempaan — kansakunnan ja kahden valtion läheisen yhteydenkokonaisuuteen.

Muolaan pitäjän maaperä oli maanviljelykselle otollista, soveliaampaa kuin esimerkiksi läntisellä kannaksella. Alue sijaitsi kannaksen vedenjakajalla, pinnanmuodostus oli vaihtelevaa ja maaperä hyvin monipuolista. Metsävarat olivat tasaisesti jakautuneet ja maaperästä johtuen kaikki puulajit olivat edustettuina. Järvilä oli runsaasti niin, että kai jokainen kylä oli järven rannalla. Osa järvistä kuului

Vuoksen vesistöön, kun taas osa laski Suomenlahteen. Tämä antoi suotuisat edellytykset kalastukselle. Niinpä kalastaminen olikin tuttua jokaiselle ja kala oli yleinen särvin ruokavaliossa. Väestöä oli runsaasti. Siis tämä aineellisen tuotannon luoja ja tarvitsija oli voimakkaasti antamassa leimansa pitäjälleen.

Pitäjän asema keskellä kannasta merkitsi sitä, että matkat olivat

pitkät kaupunkeihin ja muihin asutuskeskuksiin. Merkittävä seikka, joka aina lyö leimansa olosuhteisiin. Omavaraisuus oli tavallaan niin tasaisesti jakautunut alueella, että pitäjään ei muodostunut mitään varsinaista asukasluvultaan ylivoimaista tihentymää. Kaikki olivat omavaraistaloudessa; vain välttämättömimmät palvelukset ja hallintoasiat jouduttiin hoitamaan oman kylän ulkopuolella. Niitä ei oikeastaan silloin paljon ollut. Kun yhteydet paranivat rautateiden tultua, merkitsi se välittömästi selvää muutosta ihmisten elämässä; toimeliaisuus pääsi purkautumaan ja elinkeinot piristivät. Rautatiet tosin kulkivat pitäjän laidilla — Pietarin rautatie etelä- ja Valkjärven rautatie pohjoisrannalla. Silloisilla maakulku-yhteyksillä välimaastossa olevat kylät jäivät sittenkin kohtalaiseen kauaksi.

Viipurin ja Pietarin rautatien avaaminen helpotti ratkaisevasti kaikenlaisten tuotteiden kuljettamista ja kauppaamista molempiin suuntiin. Vastaavasti pitäjään päin tuli runsaasti kesävieraita ja hu-

vila-asutus levisi nopeasti. Se oli senaikuista matkailupolitiikkaa eli palvelusten kysynnän ja ostovoiman tuleamista paikkakunnalle. Tällainen virtaus oli anniltaan ilmeisen voimakasta, koska näin saatu »helppo raha» alkoi tuoda haittavaikutuksiakin. Pietarin yhteyden katkettua ja tuon suuren metropolin ostovoiman poisjääminen koettiin tietynlaisena takaiskuna.

Kehittämisen suunta tietysti muuttuikin itsenäisen, vapaan valtion kansantalouden kokonaisuuden mukaisesti. Samalla kun Muolaan pitäjän kokoinen yksikkö tunsin sen, se antoi oman aktiivisen osansa koko maan hyväksi. Jokaisen yksilön ponnistelut ja hänen maatilataloutensa tuottavuuden kasvu tuntui toki koko maan tuloksissa. 1930-luku olikin nopean kasvun kautta Muolaan talouselämässä pohjautuen juuri maataloustuotannon kasvuun.

Maa, metsä ja järvet olivat tietysti ne luonnon antimet, joille elämä pääasiassa ja ensi kädessä rakentui. Lisää kuitenkin haluttiin ja tarvittiinkin. Niinpä sivuansioiden hankkimisesta muodostui olennainen osa muolaalaisten elämässä. Historian kirjoittaja on tallettanut yksityiskohtaisesti kaiken merkittävän asiatiedon. Hänen kanssaan ei ole aihetta käydä kilpasille kokonaiskuvan antajana. Sen sijaan olkoon tässä sallittua näin vapaammin ja irrallisin muodoin kertoilla palasia sieltä ja täältä.

Pietariin vietiin

kaupaksi oikeastaan kaikkea, mitä sinne voitiin kuljettaa. Pellon, kar-

MUOLAAN VIIRI

Punaisessa kentässä on ylhäällä Muolaalle tunnusomainen kirkon torni ja sen alla historiallisen Pyhäristin kiven ristimerkki. Kultaiset tähdet kuvaavat pitäjän pääelinkeinoa, maanviljelystä ja laineet pitäjän järviä. Viiri-aloitteen teki Kerttu Hyytiäinen. Hän suunnitteli myös symbolit ja värit, ja hänen esityksensä pohjalta heraldiset taitelijat vahvistivat viirin sellaiseksi kuin yllä oleva kuva esittää.

Miten Muolaa sai kunnankirjurin

Muolaassa, kuten niin monessa muussakin kunnassa vuosisadan alussa, hoiti kunnan asioita tavallisesti kunnallislautakunnan puheenjohtaja, jota sanottiin »kunnan esimieheksi». Jos kunnan esimieheksi saatiin kyvykäs ja kunnan asioihin perehtynyt henkilö, niin asiat tulivat tyydyttävästi hoidetuksi. Ja sellaisia miehiä Muolaassa oli useitakin. Heistä on erittäin mainittava maanviljelijä Paavo Määttänen ja hänen isänsä herastuomari Vilho Määttänen.

Paavo Määttänen tuli olleeksi esimiehenä 1904—1912 kolme erää peräkkäin. Paavo Määttäsen jälkeen valittiin kunnallislautakunnan esimieheksi maanviljelijä Matti Kaukinen, joka siinä toimessa oli niin ikään kolme vuoroa 1913—1922. Matti Kaukinen suoritti itseopiskelua aina ylioppilastutkintoon asti. Hän oli juuri suorittamassa ylioppilaskirjoitusta, kun sai sairaskohtauksen, ja tutkinto jäi kesken. Matti Kaukisen toimialka sattui ensimmäisen maailmansodan aikoihin ja kansalaissodan tapahtumiin. Matti Kaukinen asui pitäjän toisessa laidassa Paakkolan kylässä. Siitä oli se etu, että hän 1918 kansalaissodan aikana oli valkoisten puolella, joten hän ei joutunut punaisten riepotehtavaksi.

Mutta vaikka yksi mies olisi ollut kuinka etevä tahansa, niin kunnan asiat, varsinkin valtuuston alettua toimintansa, olivat siksi moninaiset, ettei sitä sivutoimena jaksanut hoitaa. Senpää tähden erikoisen henkilön palkkaaminen kunnan asioiden hoitamista varten tuli tuon tuostakin valtuuston kokouksissa puheeksi. Innokkaimpia kun-

nankirjurin saamiseksi kuntaan olivat valtuuston jäsenet nimismies Alarik Gulin, Kalle Viherälä Leipäsuolta, Juho Seppänen Hotokasta ja opettaja Mikko Mäkirinne, mutta paljon oli valtuuston jäseniä vastustavalla kannalla. Kun valtuuston kokouksessa 23. 9. 1922 tehtiin päätös liittymisestä Maalaiskuntien Liiton jäseneksi, se antoi hyviä toiveita kunnankirjurin viran perustamisesta. Kului kuitenkin vielä viisi vuotta, ennenkuin asiasta voitiin tehdä myönteinen päätös. Tällä välin olivat pienen läänin kylät ruvenneet ajamaan hanketta itsenäiseksi kunnaksi. Ja niinpä valtioneuvosto antoiin kesäkuun 15. päivänä 1925 päätöksen, jolla pienen läänin kylistä muodostettiin oma kunta, joka sai nimekseen Äyräpää. Kun tämä uusi kunta perusti heti seuraavan vuoden alusta 1926 kunnankirjurin viran, niin tämä seikka varmaankin vaikutti Muolaan kunnanvaltuuston jäsenissä mielenmuutoksen. Niinpä valtuuston kokouksessa 7. 1. 1927 päätettiin yksimielisesti perustaa kuntaan kunnankirjurin virka. Samassa kokouksessa annettiin valtuuston puheenjohtajan tehtäväksi laatia ohjesääntö kunnankirjurin tehtävistä ja siihen kuuluvista muista seikoista.

Valtuuston puheenjohtaja ryhtyi heti toimeen kunnankirjurin ohjesääntöä laatimiseksi ja esitti sen seuraavassa valtuuston kokouksessa hyväksyttäväksi. Valtuusto hyväksyi ohjesääntönsä ja antoi kunnallislautakunnan toimeksi julistaa kunnankirjurin viran haettavaksi. Hakijoita oli useita, niiden joukossa Eemil Luukka. Valtuusto valitsi kuultuaan sitä ennen kunnallislautakuntaa mielipidettä, erään hakijan, jolla oli erittäin hyvät todistukset. Mutta kun valtuusto meni peukaloimaan hänen palkkavaatimustaan, niin hakija kieltäytyi ot-

Muolaan kunnanvaltuusto ja virkailijat viimeisessä kokouksessa Eemil ja Tyne Luukan luona Toijalassa lokakuun 11. pnä 1948.

tamasta virkaa vastaan. Tosin varalle oli valittu Raudun kunnankirjuri, mutta häntä ei ehditty kutsua toimeen, kun hän oli kansanedustajana. Tällä välin oli v. -27 valtuuston syyskokouksessa valittu kunnallislautakunnan puheenjohtajaksi kansanedustaja Jooseppi Kauranen, ja hänen pyynnöstään siirrettiin kunnankirjurin vaali siksi, kun hän ehti ottaa toimen vastaan. Kun sitten kunnallislautakunta ensimmäisessä kokouksessaan käsittelee kunnankirjurin viran täyttämistä Jooseppi Kaurasen johdolla, niin Kauranen ei hyväksynyt varalle valittua ehdokasta. Asiasta syntyi pitkä neuvottelu kunnallislautakunnassa eikä yksimielisyyteen päästy. Silloin esimies Kauranen pyysi allekirjoittajaa, joka olin valtuuston puheenjohtaja, lausu-

maan mielipiteeni kyseessä olevasta asiasta. Minä sanoin, että jos tahdotte raittiin ja toimellisen miehen kunnankirjuriksi, niin ehdottakaa valtuustolle valittavaksi ulosottomies Eemil Luukka, jonka kaikki lautakunnan jäsenet tuntevat. Tämän mielipiteen kaikki hyväksyivät, ja puheenjohtaja vahvisti sen nuijan iskulla.

Seuraavassa valtuuston kokouksessa, joka pidettiin tammikuun 23. päivänä 1928, valittiin kunnankirjuriksi Eemil Luukka. Näin oli monen mutkan kautta vihdoinkin saatu Muolaaseen kunnankirjuri. Miten kunnankirjuri Luukka hoiti tehtävänsä kunnankirjurina ja hänen valtiomiestöimensä, tietää jokainen muolaalainen, eikä se kuulu tämän kirjoituksen piiriin. — Mikko Mäkirinne.

ministeriksi eduskunnan kahvilassa keskusteltiin hänen kielitaidostaan. Eemil Luukka totesi: — Kyl Virolaine ainaskii vennäin ranskast erottaa.

Jahvetin (Kilpeläisen) onniteltua Virolaista ranskaksi tämä oli kiittänyt venäjäksi.

Jossakin maalaisliiton kokouksessa keskusteltiin Eemil Luukan kykenevyydestä esillä olleeseen tehtävään. Tällöin Niukkanen sanoi: — Kykeneväkö? Ko mies on kyent ottamaa munat muurahaisii alt, ni kylhä se nyt tällase ajan kykenöö hoitamaa.

Kun hallitusneuvottelut Kekkonen neljännen hallituksen kaaduttua olivat käynnissä, Margit Borg-Sundman tiedusteli Eemil Luukalta, miten ministeriksi tullaan.

Luukka selitti: — Pittää päässä ryhmä toiseks evustajaks hallitusneuvotteluihi. Sit neuvotteluis ehottaa toveril ministeripaikkaa, ni eihä se sit voi olla ehottamatta vastapalveluks sinnuu.

Luukka oli neuvottelijana, mutta syntyikin Tuomiojan hallitus, jossa maalaisliitto ei ollut mukana. Luukalle huomautettiin, että hän oli ollut huono neuvottelija, kun ei päässytkään hallitukseen.

Luukka vastasi: — Mie sanon niiko Muolaa mies ko häntä pyyvetii takkooksii. Häd sano: Mitä? Miekö takkooksii? Miehü olin jo.

(Kaskut koonnut Veijo Pakkanen)

KASKUJA LUUKASTA

Eemil Luukan puhelilaisuuteen Muolaassa tuli kaksi humalaista. He tiukkasivat, mitä mieltä Luukka oli »herrojen aikeista» nostaa viinan hintaa.

Luukka vastasi: — Hyvät veljet, ne herrat on sellaisia keveleitä, että elleivät saa nostaa viinan hintaa, niin ainakin ne laatua huonontavat.

Kysyjät sanoivat yhteen ääneen: — Antaa sitten hinnan nousta, mutta vettä ei saa enää lisätä.

Kun Skdl:n ryhmä takavuostna järjesti lapsilisälain käsittelyn yh-

teydessä jarrutuskeskustelun, Eemil Luukka sanoi: — Se on sil viisii, et ainha lapset valvottaat ja teettääät yötöitä.

Ministeri Eemil Luukka oli avoimassa Kaakkois-Suomen messuja Lappeenrannassa. Tervetuliaislounaalla isäntien edustaja totesi, että Kaakkois-Suomessa annetaan suuri arvo sille, kun herra ministeri on uhrannut kallista aikaansa ja tulut avaamaan messut. Tähän Luukka totesi: — Oha miul aikaa, mie oon Muolaast.

Johannes Virolaisen tultua ulko-

Vuonna 1939 ostettu kuva Muolaan kunnantalosta, jossa toimi myös Muolaan Säästöpankki

jan ja järven tuotteiden lisäksi myös keräilytuotteet antoivat sievöisiä lisäansioita, kuten kaikki marjat, sienet, tatit jne. Siinäpä sitä oppitti itekin syömään morskit ja muut. Vielä 30-luvulla seilailivat Suulajärven pojat äijiensä kalatynnöreillä, joilla oli kuljettu elävät matikat ja muut kalanvankaleet Pietariin herkkusuille. Ahkerille yrityksille olivat markkinat oikeastaan mittaamattomat. Huvila-asukkaiden tuleminen pitäjään loi paljon erilaisten palvelusten kysyntää. Tarvittiin rakennusmiehiä, puutarhureita, kotiapua, kuljetuspalvelua jne. Niinpä siinä kehittyi vieraskielisten kanssa omaperäinen kielitaito sekasastoinen. Ja muikin taito kehittyi, kuten Kustaa Hömppilä, joka pystyi jopa talvella aikaansaamaan koivunoksisia japanilaisen pensasaidan pietarilaisen herrasväen huvilan ympärille. Rautatieasemien lähikylien hevostiehet kehittyivät ammattimaisiksi vossikoiksi. Sekä ansaitsemisen että ilmeisesti oman huvin vuoksi käytiin mielellään maasiltsan ajossa eli laskiaisajureina Pietarissa. Ylei-

sesti elää vielä ajurien tarjoushuuto »satiis saahkaa kopekka virsta!»

Maataloustuotannon

saavutuksissa tultiin jopa ylituotannon ongelmiin 1930-luvulla. Näin kävi esimerkiksi perunassa. Muolaan perunavaunujen lähetysosoitteina oli oman maakunnan kulutuskeskusten ja tehtaiden lisäksi esimerkiksi Keski-Suomen ja Pohjois-Karjalan kaupat. Kirkonkylän hehtaarien laajuiset, »lännen malliset» perunapellot lienevät olleet ainoalaatuisia koko maassa. Eräiden talojen sokeriastioissa oli omassa pellossa kasvatettua sokeria. Eipä siis ihme, että Turenin Sokeri-tehtaan kokona puolesta ennätysjuurikkaiden joukossa on muolaalaisten kasvattamia. Aikaisemmin vain juhlapyhinä tuttu vehnähullu tuli 1930-luvulla oman pellon tuotteena ja Kyyrölan myllyn jalostamana aivan yleiseksi ruoaksi. Kaalin ja avornaankurkun tuotannossa saavutettiin laadullisesti ja määrällisesti aivan tämän päivän tasoon verrattavia tuloksia.

Niistä mullista on lähtöisin se taito, jolla nykyinen Forssan tai muun paikkakunnan muolaalainen vihannesviljelijä erikoistuu persiljan ja tillin suurkasvattajaksi. Lihamiehen eli parisniekan homma oli varsin yleinen ammatti Muolaan miehelle. Aikoinaan ajettiin karjaa elävänä Pietariin ja myöhemmin auton kanssa Papulan teurastamolle.

Rahaliike hoidettiin pitäjäläisten omien pankkien avulla, osuuskassan ja säästöpankin.

Hyödykkeiden jakelija,

kauppaverkosto oli muodostunut tasaisesti jakautuneen väestön mukaisesti. Siis kauppakeskusta ei varsinaisesti ollut, kuten edellä jo ilmeni väestöä tarkasteltaessa, kyläkauppoja ja kylämyymälöitä oli eri puolilla. Nämäkin olisivat varmasti joutuneet nykypäivänä tutun kauppakuoleman kohteiksi ympäristöolosuhteiden muututtua. Erikoisuutena palaavat mieleen kulkukauppiat. Liikevaihto oli varmasti vain hitunen eikä heidän palvelunsa varaan voinut jättä-

tyä. Olipahan joku jäämä vanhemmilta ajoilta. Selässä kannettava monikerroksinen kontti oli kuin pienoistavaratalo, josta löytyi nimenomaan naisten käsityövälineitä ja -tarvikkeita, kirjoitusvälineitä, pipparmenttia, jopa silmalaseja jne. Talosta taloon kulkiesaan nämä kaupungista aina matkansa aloittaneet puheliaat miehet olivat myös varsin tehokkaita tiedonvälittäjiä. Kulkupa joku viimeisinä vuosina jo hevosella ja autollakin. Entä sitten hailikauppiat! Ne miehet, jotka hakivat talvipakkasilla aina rekikuormalisen jäätyneitä silakkaa eli hailia Suomenlahden jäältä nuottamiehiltä, olivat jo silloin nykyaikaisittain sanottuna pakastekalakauppiaita. Kaupasta puheenollen tulevat myös rättiukot mieleen. Hän tekivät Muolaata tunnetuksi ympäri Suomen ulottuvilla kauppatiekoillaan; vaihtoivat ensin Kyyrölan potit lumpuiksi ja lumput rahaksi. Ruotsinkielisille alueille ulottuneilla matkoilla opittiin vähän ruotsiakin. Sintosen Tuomas kertoi sanoneensa hevoselle jossain Porvoon liepeillä

»trik nu vatten, koton et saa ko vettä».

Ja vielä . . .

Tässä on tullut jo mainittua monta sivuansiokeinoja. Vielä on jotain lisättäväkin. Tytöt kävivät paljon ompeluopissa. Toiset jäivät muualle ompelimoihin, toiset taas palasivat kotikylään; riittäihän sitä sielläkin sellaiselle ammatille kysyntää. Miehillä oli tapana käydä talvisaikana rahdissa pitkilläkin, jopa Suojärvellä saakka. Erikoislaatuksia hommia oli varmasti »muurahaismunanajo» eli keräily, jota käytiin tekemässä Keski-Suomessa.

Muolaan elinkeinopohja oli tyyppillisesti maatilatalouden ja omavarastalouden leimaamaa. Merkitävää teollisuutta ei ollut Tälle asetelmalle rakentuivat sitten poliittiset ja yhteiskunnallisetkin virtaukset ja tapahtumat. Niinpä ne sitten olivat sopusuhtaiset ja kiihottomat.

MUISTIKUVIA

Muolaan seurakunnan uskonnollisesta elämästä

Olen syntynyt v. 1916 Muolaan Koiralan kylässä »kivimuurissa», kuten Mentulan Ville syntymäkotiani nimitti. Isoisäni Salomon Noro rakennutti kivisten peltojen kivistä itselleen ja perheelleen kitalon. Seinien paksuus oli hyvän joukon toista metriä: Keskellä seinää oli ilmakerros, joka toimi lämmön eristäjänä, niin että rakennus oli aika lämmin pakkasillakin. Kahden kilometrin päässä kajasti Kirkkojärven rantakummulla valkoinen kirkko kuin taivaallinen Jerusalem, mahtava tiilikirkko, jonne mahtui kolmattuhatta ihmistä istumaan. Varhaisimpiin lapsuusmuistoihin liittyy muistikuva kirpeästä pakkasaamusta. Hautausmaalta alkaa kuulua voimakas miesääni laulaen virttä: »Edessä Herra Jumala mä vieras olen täällä.» Moisanerin ukko, niinkuin me sanoimme, tarkoittaen entistä konstaapeli Moisaneria, Sofia, Jukka ja kummisetäni Mikko Mäkirinteen isää, siellä veisasi niin voimakkaasti, että joka ainoa sana kantautui kuulaassa pakkasäässä kahden kilometrin päähän kotini pihalle asti.

Kun vuonna 1924 muutimme Lappeenrantaan, ei seitsenvuotisen pojan elämysmaailmaan ehtinyt varsin paljon iskostua tietoa kotiseurakunnan uskonnollisesta elämästä. Koska Muolaa, kuten suurin osa Kannasta, kuului evankelisen liikkeen valta-alueeseen, on luonnollista, että eräät Siionin kanteen laulut ovat ensimmäisenä painuneet mieleeni. Varhaisin niistä on »On hurkskaus mulla ainoa vain syntein anteesi» antamus». Sen kuulin ensimmäisen kerran Muolaan pitäjätalolla pidetyssä hartaustilaisuudessa. Olin silloin 3-4 vuoden ikäinen. Isä oli vuokrannut rovinappilan viljelysmaat. Asuimme pappilan parikuvassa ja siitä oli lyhyt matka pitäjätalon seuroihin, jonne »Rassin Aina» seidät vei. Mitään muuta en muista tuosta hartaushetkestä kuin tuon mainitsemani laulun iloisin duurisävelmän, joka on ainaseksi syöpynt muistiini, sekä sen, että kansaa oli koko pitäjätalovan täydeltä.

V. 1923 astui voimaan uskonnonvapauslaki, joka salli kirkosta eroamisen. Kotikyläni isännistä muistaakseni Mieltisen Jooseppi oli ainoa, joka todella käytti oikeutta hyväkseen. Kylänsä arvovaltaisena johtajana hän komensi milloin minkin isännän heinätöihin tai perunavakojen ajoon sokean Kostanderin Selman maille harjoittaen täten käytännössä lähimmäisrakkautta. Selma Kostanderhan oli taas kautta Muolaan pitäjän tunnettu hierojana ja vakuumuksellisen laestadiolaisena.

Uskonnonvapauslain kanssa jokseenkin samanaikaisesti annettiin oppivelvollisuuslaki, jonka perusteella pitäjän jokaiseen kansakoulupiiriin tuli perustaa kansakoulu. Ikivanha Juhana Gezelius vanhemman perustama, neljännesvuosittu-hannan ajan Suomen kansan opeutuksesta huolta pitänyt kiertokoululaitos vaipui muistojen joukkoon. Kolme tättiäni oli toiminut, kuka Muolaassa, kuka muualla Karjalassa aikoinaan kiertokoulunopettajana. Muolaassakin oli vuosisadan vaihteessa vain yksi kansakoulu, jota mm. vanhempani kävivät, nim. Pällilän koulu. Lukutaidon opetus tapahtui n. 16000 asukkaana Muolaassa vielä silloin pääasiallisesti kiertokouluissa. Kotiimme Koiralan kitaloonkin ilmestyi yhtenä päivänä kiertokoulu, jonka pitoa seurasi suuresti kiinnostuneena ja muistelen silloin ensi kertaa kuulleen tenhoavan hengellisen laulun »Täältä puolen ylhäisen maan nyt me uskossa katsellahan». Erikoista

Sisäkuva Muolaan kirkosta.

mielenkiintoa herätti kertoesä: »Kohta vaan joudutaan taivaan kuorissa veisaillemaan». Sisareni kanssa luulimme, että laulussa tarkoitetaan perunankuoria. Asia selvisi meille myöhemmin, mutta joka tapauksessa tuosta vuodesta — se oli ehkä vuosi 1922 — jäi mainitun laulun kaunis duurisävelmä soimaan mielessämme. Muistaakseni seuraavana vuonna aloittikin Koiralan kansakoulu toimintansa Frimanin talon nurkkakamariissa, kunnes koulupiiri myöhemmin sai oman koulurakennuksensa.

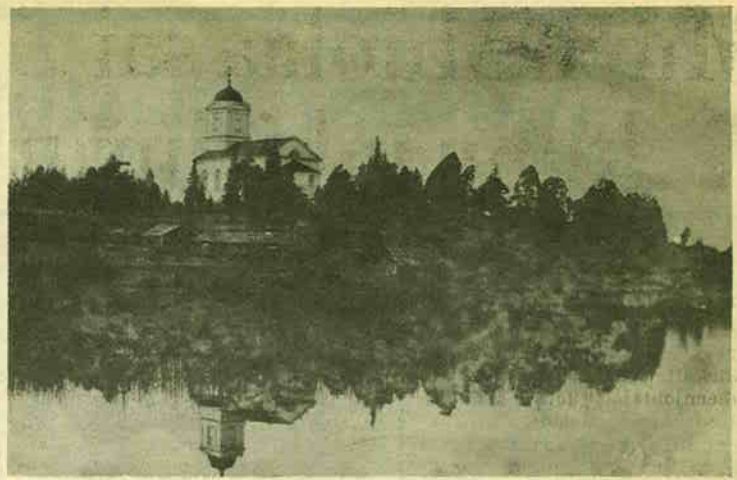
Varhaislapsuudessani hallitsi Muolaan kirkollista elämää rovasti Saarnion jämerä, järjestyksenhaluinen ja ankara hahmo. Hän oli jossain määrin pelottava rovasti-tyyppi, kuten assessor L. Gummerus minulle myöhemmin huomautti. Erinomainen saarnamies hän joka tapauksessa oli, kuten hänen seuraajansa rovasti Rapelikin. Koiralan kinkereillä 1923 sain sisareni kanssa seurata Saarnion suorittamaa rippikoulunurion kuulustelua. Havaintoni mukaan tytöt osasivat huomattavasti paremmin kuin pojat. Kun Saarnio kysyi joiltakin pojilta käskyjen selityksiä, niin alku lähti aina sujuvasti käyntiin: »Meidän tulee peljätä ja rakastaa Jumalaa, niin ettemme...», mutta siihen se osaaminen monien kohdalta pysähtyi. Pojat tuijottivat — Aleksis Kiveä lainaten — seiväskankein katseen lattiaan, ja Saarnio menosi: »Kyllä on tyhmää nuorisoa!» Hän tarkoitti tietenkin vain osaa nuorisosta, sillä suuri osa osasi suorastaan erinomaisesti. Itse osasin tuolloin Vähän Katekismuksen kaikkine selityksineen sanasta sanaan. Se oli kuitenkin pelkkään mekaaniseen muistiin perustuva tietoa, josta en kansakoulun aletua muistanut paljon mitään. Uusi työ oli edessä, mutta iankaikkisen elämän siemen kylväytyi sieluun jo varhaislapsuudessamme.

Kirkko oli Muolaan hengellisen elämän keskus. Eräitä välähdyksenomaisia muistikuvia minulla on Muolaan sankaripatsaan paljastusjuhlassa ja joistakin jumalanpalveluksista, jolloin istuimme urkuparvella vanhan Salomon Rahikaisen toimiessa vielä kanttorina. Yhdessä ainoassa joulukirkossa ehdin käydä v. 1922. Kansaa oli kirkon täydeltä, kaikki käytävätkin täynnä, istumapaikoista puhumattakaan. Kun Muolaan kirkkoon mahtui istumaan 2200 henkilöä, arvelen kirkossa olleen silloin hyvän joukon neljättuhatta henkeä. Serkkuni Oiva Mentula kertoi, että kun kirkon ovet avattiin joulujumalanpalvelukseen, ovilla oli niin valtava tungos ja paine, että monilta sinkoutuivat päällystakeista

napit irti. Oli tärkeää koettaa saada heti istuinpaikka.

Yhteytemme Muolaaseen säilyi elävänä talvisotaan saakka. Joka kesä pyöräilimme sisarieni kanssa Lappeenrannasta Viipurin läpi Muolaaseen yli satakilometrisen taipaleen ja kun lopulta monituntisen pyöräilyn jälkeen Pällilän hovi ja sitä seurannut metsätaival oli ohitettu, välähti Muolaan kirkon hohtavan valkoinen pääty näkyviin. Silloin tiesi tulleen kotiseudulle.

Viimeisen kerran näin kotikyläni sellaisena kuin se oli ja sellaisena kuin se jäi päällimmäiseksi muistikuvakseni 30. 11. 1939. Olin silloin armeijassa, majoitettuna Salmenkaidan taakse, mutta pataljoonan komentajalle sanoin meneväni joen taakse sukulaisiani tapaamaan edellisena iltana. Menin ja se olikin kahdestoista hetki. Kävin Rannikolla, kävin Mentulas-

»Kirkkojärven rantakummulla kajasti valkoinen kirkko kuin taivaallinen Jerusalem»

sa ja pistäydyin myös Lehtosen Antilla Antin päivän kahvia juomassa. Silloin alkoi kuulua konekiväärien papatusta. Kolme venäläistä punatähdin varustettua hävittäjäkonetta lensi Kirkkojärven yli ja meikäläiset sotilaat yrittivät ampua niitä alas. Se oli viimeinen näky rauhanaikaiselta Lehtosenmältä Turulilän yli kirkolle päin. Sen jälkeen koko Ala-Kannas Muolaan kirkolta rajalle saakka hävisi tuleen, savuun, tykkien jyriinään ja lentopommituksiin.

Muolaan temppeliä ei enää ole. Mutta meitä lohduttakoon tieto, että siinä Jumalan kaupungissaan, jonka Ilmestyskirjan kirjoittaja hengen silmin näki, ei ollut temppeliä, sillä sen temppeli on Jumala ja Karitsa on pyyhkivä kyyneleet kaikkien kärsineiden silmistä. Tälläkin hetkellä pitää paikkansa Kristuksen oma sana, ettei rukoukseen tarvitse välttämättä aina temppeliä, vaan »totiset rukoilijat rukoilevat Isää hengessä ja totuudessa».

MUOLAALAISET KANSANEDUSTAJAT

Yksikamarisessa eduskunnassa on ollut kaikkiaan kahdeksan muolaalaista kansanedustajaa. Jo ensimmäisissä eduskuntavaaleissa vuonna 1907 valittiin muolaalainen maanviljelijä K. K. Pykälä kansanedustajaksi ja siitä alkaen lähes kaikilla valtiopäivillä on ollut muolaalainen kansanedustaja. Vain vuoden 1917 ensimmäisillä valtiopäivillä ei Muolaalla ollut omaa edustajaa. Myöskään nyt tammikuussa valittuun eduskuntaan ei tullut muolaalaisia.

Eri valtiopäivillä ovat olleet edustajina seuraavat: 1907—14 maanviljelijä K. K. Pykälä (ml), 1909 (II) ja 1911—13 kansakouluopettaja Aapo Nuora (nuorsuom.), 1917 (II)—1921 emäntä Bertta Leppälä (ml), 1920—21 maanvilj. Aleksanteri Mero (ml), 1919—20 kenraali Aarne Sihvo (ed), 1922—23 kansakouluopettaja Aapo Nuora (kok), 1922—35 maanvilj. Jooseppi Kauranen (ml), 1936—65 ministeri Emil Luukka (ml) ja 1970—71 lehtori Maija Heino (kok). Muolaalaisista edustajista viisi on edustanut maalaisliittoa, kaksi kokoomusta (toinen aluksi nuorsuomalaisista puoluetta) ja yksi edistystä.

Muolaala kuuluu Viipurin läänin itäiseen vaalipiiriin. Sotien jälkeen Luukka valittiin 1945 Kymen läänin itäiseen vaalipiiriin, 1948 Kymen läänin vaalipiiristä ja 1951 alkaen Hämeen läänin eteläisestä vaalipiiristä. Maija Heino valittiin Kuopion läänin vaalipiiristä.

Tyyni Maija Heino on syntynyt Raudussa, asuu nykyisin Kuopiossa. Hänen isänsä oli asemapäällikkönä Perkkjärvellä, jossa Maija Heino asui 1931—39 ja 1942—44. Vuonna 1952 filosofian kandidaatiksi valmistunut Maija Heino on englanninkielen lehtorina Kuopion tyttölyseossa. Hän on toiminut monissa johtavissa tehtävissä kunnallis-, järjestö- ja puolue-elämässä.

Jooseppi Kauranen syntyi Muolaassa 1880. Isä oli maanviljelijä, jonka työtä Jooseppi Kauranen jatkoi. Hän oli suorittanut kansakoulukurssin ja oli Muolaassa erittäin keskeinen henkilö toimien lukuisissa luottamustehtävissä. Tultuaan 1922 valituksi eduskuntaan hän toimi kansanedustajana vuonna 1935 tapahtuneeseen kuolemaansa asti.

Bertta Leppälä oli K. K. Pykälän tytär, syntynyt 1891. Hän kävi kansanopiston ja johti koti-

lan töitä jo nuorena isän ollessa kansanedustajana Helsingissä sekä myöhemmin tämän kuoltua. Vuonna 1919 Bertta Pykälä solmi avioliiton karjalaisten johtomiehenä tunnetun Juhani Leppälän kanssa ja oli emäntänä Sortavalan maalaiskunnassa sekä sotien jälkeen Askolassa. Bertta Leppälä oli pidetty puhuja, jolle kertyi lukemattomia luottamustehtäviä sekä Karjalassa että Uudellamaalla. Hänen työntäteinen elämänsä päättyi Askolassa 1966.

Emil Viktor Luukka syntyi 1892 maanviljelijän poikana Muolaassa. Hän kävi kansakoulun ja suoritti Maalaiskuntien Liiton kunnalliskurssin. Toimittuaan maanviljelijänä ja eräissä muissa tehtävissä hän kohosi Muolaan keskeisimmäksi luottamustehkeksi ja sittemmin Karjalan »heimopäälliköksi» ja valtiomieheksi. Luukka oli Muolaan kunnankirjuriina vuosina 1928—41 ja viljeli sen jälkeen maatilaansa Sääksmäellä. Luukka oli ministerinä kahdeksassa hallituksessa vuosina 1944—46, 1950—53 ja 1960—62. Lisäksi hän oli lukemattomissa luottamustehtävissä mm. talouselämän piirissä ja karjalaisten ja karjalaisuuden hyväksi hän teki todellisen suurtyön. Tunnustukseksi ansioistaan hän sai kunnallisneuvoksen ja ministerin arvon. Luukan elämäntyö päättyi 1970.

Aleksanteri Mero syntyi 1885 Muolaassa. Hän oli maanviljelijänä ensin Punnuksen kylässä ja sitten noin 20 vuotta Perkkjärvellä. Mero oli mukana kunnallis-elämässä, mm. ensimmäisen kunnanvaltuuston puheenjohtajana. Eduskuntaan Mero tuli 1920 varamiehenä Lauri Kristian Relanderin saatua nimityksen maaherraksi. Mero kuoli 1939.

Aapo Nuora syntyi 1864 Raudussa. Hän kävi kansakoulun, karjanhoito- ja meijerikoulun ja valmistui 1890 kansakoulunopettajaksi. Hän toimi opettajana aluksi Raudussa ja sittemmin Pölläkkälässä, joka kuului Muolaaseen, kunnes Äyräpään kunta 1930 muodostettiin. Nuora oli pidetty ja käytetty puhuja ja luennoitsija. Hän oli mukana kunnalliselämässä ja järjestötoiminnassa. Nuora kuoli 1934 Äyräpäässä.

Kalle Kustaa Pykälä syntyi 1864 Nastolassa. Hän ei käynyt muuta koulua kuin rippikoulun. Luukemaan hän oppi asevelvollisena

Uudenmaan pataljoonassa. 30-vuotiaana Pykälä muutti Vuosalmelle. Siellä hän toimi yhteismetsän osakkaiden asiamiehenä ja hankki mm. Vendelän kruununpuiston kotikylässä talonpojille yhteismetsäksi. Pykälä sai lampuotina perintökirjan 75 hehtaarin tilaansa. Maalaisliiton toiminnassa Pykälä oli mukana alusta alkaen ja valittiin ensimmäiseen yksikamariseen eduskuntaan 1907. Pykälä murhattiin kotitalonsa saunassa 1915. Saunan ikkunasta ammuttiin useita laukuksia. Lehtitietojen mukaan Pykälä ehti ennen kuolemaansa sanoa vaimolleen: »Taidan kuolla».

Aarne Sihvo syntyi 1889 Virolahdella kansakoulunopettajan poikana. Vuonna 1897 isä siirtyi opettajaksi Muolaan Lehtokylän koululle. Aarne Sihvo vietti lapsuutensa ja nuoruutensa Muolaassa. Käytyään koulunsa Käikälämessä hän ryhtyi ylioppilaana opiskelemaan lääketiedettä, mutta lähti 1915 ensimmäisten mukana Saksaan saamaan jääkärikoulutusta. Palattuaan Saksasta Sihvo toimi värvärinä, joutui kiinni ja vietettiin neljä kuukautta Spalernajan vankilassa, kunnes vallankumous vapautti hänet sieltä. Vapausodossa Sihvo sai Karjalan armeijan päällikkönä legendaarisen maineen. Vuoden 1918 aikana hän yleni kapteenista everstiksi: tammikuussa kapteeni, toukokuussa eversti. Sittemmin Sihvo toimi mm. sotaväen päällikkönä vuosina 1926—33 sekä puolustusvoimien komentajana 1946—53. Aarne Sihvo kuoli 1963. — Veijo Pakkanen.

KALLAISIN KYLÄSTÄ

Isäni kotipaikkaa kutsuttiin Juraismäeksi. Tyynellä ilmalla kuuluivat kolmen kirkon kellot: Muolaan, Valkjärven ja Kivennavan. Oman pitäjän kirkolle oli matkaa 13 kilometriä.

Isäni antoi hyväluontoisena miehenä erään kauppiaan peltää itseään niin, että maat ja mannut menivät ja jouduimme lähtemään kodistamme. Isä sai kuitenkin tonnin Turkin pellon takaa ja rakensin sinne uuden kodin. Meiltä oli neljä lasta: Ida, Tahvo, minä ja Hilma. Muut ovat kuolleet, minä olen nyt 79-vuotias.

Muistan, että vanhempi siskoni Ida ja Parikan Ida kävivät Lehtokylän kansakoululla lauluharjoituksissa. Pääsiäisaamuna meillä oli tapana käydä herättämässä naapurit. Veljelläni oli messinkikello ja minulla kukkopilli. Pääsi-

Muolaan Säästöpankki

Muolaan Säästöpankin perustaminen oli ensimmäisen kerran kuntakokouksessa käsiteltävänä maaliskuun 18. p:nä 1899, mutta parin puheenvuoron jälkeen asia yksimielisesti hylättiin. Kahden vuoden kuluttua oli säästöpankin perustaminen taas kuntakokouksen käsiteltävänä huhtikuun 27. päivänä 1901, nyt säästöpankki päätettiin yksimielisesti perustaa.

Asian valmistaminen annettiin saman toimikunnan tehtäväksi, joka käsitteli kansakoulujen piirijakoa. Tähän toimikuntaan kuuluivat rovasti J. Ingman, kappalainen Aug. Hämäläinen, kauppias A. Honkanen, talolliset A. E. Okker ja Tuomas Poutiainen, k:n opettaja J. Lindgren, kauppias Juho Iho, lautamies Vilho Hintsanen sekä talolliset K. K. Pykälä ja Juho Mero. Tämä toimikunta sai työnsä valmiiksi vasta kahden vuoden kuluttua. Tällä välin pitivät säästöpankkiasiaa innokkaimmin viireillä opettaja Matti Väisänen, jonka aloitteesta perustettiin Muolaaseen ensimmäinen osuuskassa, Punnukan osuuskassa, maanviljelijät Tuomas Poutiainen ja Juho M. Kaukinen sekä vasta kuntaan tullut kunnanlääkäri Tauno Hannikainen. Kuntakokouksessa joulukuun 28. päivänä 1903 hyväksyttiin säästöpankin säännöt. Kunta oli myöntänyt säästöpankin kantarahastoksi lainajyvätön varoista 2000 mk. Kuvernööri vahvisti säästöpankin säännöt kesäkuun 25. päivänä 1904.

Lokakuun 29. p:nä 1904 pidetyssä kuntakokouksessa valittiin säästöpankin isänniksi seuraavat 12 henkilöä: herastuomari Vilho Määttänen, tohtori Tauno Hannikainen, opettaja J. Lindgren, maanviljelijät Tahvo Paavilainen, Juho M. Kaukinen, Vilppi Rämö, kauppias ja maanviljelijät Juho Mononen, Pekka Iho, Matti Susi, Mikko Vaitinen ja Mikko Suurpää sekä pastori Matti Castrén. Isäntien puheenjohtajaksi valittiin pastori M. Castrén, ja varapuheenjohtajaksi tohtori T. Hannikainen. Isännät valitsivat joulukuun 28. p:nä 1904 säästöpankin hallitukseen seuraavat henkilöt: tohtori Tauno Hannikainen, herastuomari Vilho Määttänen, isännöitsijä N. Farkoffin, maanviljelijä Tuomas Poutiainen, kauppias Mikko Suurpää ja pastori Matti Castrénin, varajäseniksi opettajat Matti Väisänen ja Aapo Nuora. Näistä erittäin tohtori Hannikainen, pastori Castrén ja herastuomari Määttänen olivat henkilöitä, joita Muolaan kunta ja sen kunnalliset laitokset kiittosuuudella muistelevat. Muolaan Säästöpankillä oli siis onni saada heti alun pitäen hallitukseensa päteviä ja valistuneita miehiä »kunnan parhaimmat ja ymmärtävimmät miehet», sanoo maisteri A. V. Tola kirjassaan Luovutetun Karjalan Säästöpankit.

Säästöpankin hallitus piti ensimmäisen kokouksensa helmikuun 25.

p:nä 1905 ja valitsi puheenjohtajakseen tohtori T. Hannikaisen ja varapuheenjohtajaksi kauppias Mikko Suurpään. Ja kirjuriksi valittiin talollinen ja sittemmin kunnallislautakunnan esimies Paavo Määttänen. Kirjurin palkaksi määrättiin 60 mk vuodessa. Hallituksen jäsenille ei toistaiseksi maksettu mitään palkkaa, varojen vähyyden takia.

Säästöpankki oli ensi kerran avoinna yleisöä varten maaliskuun 23. päivänä 1905. Tällöin tehtiin yksi ainoa säästöpanko 60 mk. Alusta alkaen säästöpankki toimi kunnantalolla. Säästöpankkia pidettiin auki jokaisen kuukauden viimeisenä lauantaina klo 2-4 (14-16). On hyvin ymmärrettävää, että kun pankki oli auki vain kerran kuukaudessa, niin talletussiakin tuli perin niukasti. Kymmenen vuoden kuluessa olivat talletukset kasvaneet 274.000.— mk. Mutta on muistettava, että kaikki talletukset olivat kultamarkkoja, joten talletusmäärä olisi ollut kerrottava 2,5. V. 1921 alettiin pitää pankkia auki kaksi kertaa kuukaudessa, sen toisena ja viimeisenä lauantaina samaan aikaan. Ensimmäinen miljoona saavutettiin 1925. Huhtikuun 1. päivästä 1926 päätettiin pankkia pitää auki joka lauantai. Marraskuun lopulla 1928 otettiin pankkipäiviksi keskiviikko ja lauantai samaan aikaan kun ennenkin. Vuodesta 1932 päätettiin

pitää pankkia auki kolme kertaa viikossa, nim. tiistaina, torstaina ja lauantaina. Sitten aina vähitellen lisättiin aukioloaikoja, ensin neljä kertaa viikossa ja vuodesta 1939 alusta joka arkipäivä klo 14-16.

Pankin aukiolojen lisääminen vaikutti huomattavasti talletusten kasvuun ja muuhunkin pankin toimintaan. Kun vuoden 1918 säästöpankkilaki salli säästöpankkien ottaa käytäntöön pankkimaiset liike-toimet, laajennettiin Muolaan Säästöpankin toimintaa sen mukaisesti. Määräaikaisslainat, postivekseliikke, juoksevat tilit ja vekselit otettiin käyttöön. Kunnan rahastonhoito tuli säästöpankille ja heti sen jälkeen seurakunnan varainhoito. Kun ensimmäisen miljoonan saamiseen meni aikaa 20 vuotta, niin toisen saavuttamiseen vajaa kolme vuotta. Korkeimmillaan talletukset olivat vuoden 1938 tilinpäätöksessä, nim. 6.696.600 mk.

Alussa kun pankki oli vain kerran kuukaudessa auki, olivat kaikki hallituksen jäsenet pankkipäivän mukana. Mutta kun pankkia ruvettiin pitämään useammin auki, niin päätettiin, että pankkia hoitavat kamreeri ja rahastonhoitaja, joka oli yksi hallituksen jäsen. Hallituksen kokoukset pidettiin vain kerran kuussa, tavallisesti viimeisenä lauantaina. Kun työt pankissa suuresti lisääntyivät, ettei kamreeri yksin voinut niitä tehdä, niin otettiin pankkiin varsinainen kirjuri, johon toimeen valittiin neiti Anni Härkönen.

»Muolaan Säästöpankki oli Kannaksen huolellisimmin hoidettuja säästöpankkeja», lausui säästöpankkientarkastaja Arvo Tirinen vuoden 1937 tarkastuskertomuksessa. »Luottojen vakuudet tuntuvat vakuuttavilta ja niiden yleinen taso on mielestäni parempi kuin muissa Kannaksen säästöpankeissa; mitään konkurssista riippuvia tai ulosotossa olevia saatavia ei ollut.»

Evakkoon

Kun liike aina vain laajeni, niin tilat alkoivat käydä ahtaiksi ja kuntakin kipeästi tarvitsi ne tilat, mitkä olivat säästöpankin hallussa. Näin tuli usein sekä hallituksen ja isännistön kokouksessa puhetta oman talon hankkimisesta säästöpankille. Vuonna 1939 oltiinkin jo niin pitkällä, että tonttipaikkaa oli jo varattu ja piirustukset hyväksytyt. Piirustukset oli laatinut arkkitehti Jalmari Lankinen. Mutta sitten tapahtui se, mitä entell koko kesä 1939 linnoitusmiehineen. Emme ehtineet ruveta säästöpankkitaloa rakentamaan, kun saimme muuta ajateltavaa. Kuitenkin pankkimme toimi aina marraskuun loppuun asti. Pankin asia-

kirjoja varten oli hankittu laati-ko, johon ne sitten joulukuun 2. p:nä 1939 pakattiin. Yhdessä kunnan asiakirjojen kanssa lähdettiin niitä viemään henkilöautolla Savonlinnaan, kyytimiehinä olivat Pentti Himanen ja sotamies Aarne Rutanen, ja näin alkoi evakkotieval.

Evakkoon jouduttua Muolaan kunnantoimisto oli sijoitettu Loimaan maalaiskunnan kunnantalon. Helmikuussa haettiin kunnan asiakirjat ja samalla säästöpankin asiakirjat Loimaalle. Säästöpankki sijoitettiin Vilenin taloon, joka oli noin 2 km Loimaan kauppala. Velkakirjat ja arvopaperit saatiin Loimaan Säästöpankin kassaholviin. Säästöpankin toiminta kuitenkin keskeytettiin säästöpankkitarkastuksen määräyksestä kesäkuun 1. p:nä 1940 ja säästöpankki luovutettiin selvitystoimiston haltuun. Sen ottolainaus oli silloin 6.592.922:10 ja omat varat 517.902:0 mk.

Takaisin Muolaaseen

Kun jatkosota alkoi 1941 ja Muolaan oli vallattu takaisin, vapautettiin Muolaan Säästöpankki selvitystilasta kesäkuun 5. p:nä 1942 ja luovutettiin hallituksen hoitoon heinäkuun 4. p:nä. Säästöpankin rauhanaikainen toimipaikka, Muolaan kunnantalo, oli sotatoimissa tuhoutunut, ja säästöpankki aloitti toimintansa Kyyrölään kylässä käärijätalossa sangen ahtaassa huoneustossa heinäkuun 15. päivänä 1942. Säästöpankkia pidettiin auki joka arkipäivä klo 10-14. Toiminta oli alussa hyvin vaikeata, kun säästöpankilla ei ollut edes kassakaappia, ainoastaan pieni kassarkku, tosin tulenkestävä. Sitä mukaan kun asukkaat palasivat entisille asuinpaikoilleen, vilkastui myöskin säästöpankkitoiminta ja talletukset kasvoivat niin, että ne vuoden 1943 lopussa olivat 10,2 milj. mk. Ja vielä 1944 talletukset lisääntyivät huomattavasti ollen vuoden lopussa 11,9 milj. mk. Toimipaikan kehnoudesta huolimatta säästöpankin toiminta kehittyi suotuisasti. V. 1943 pidetyssä tarkastuksessa säästöpankkitarkastaja Arvo Tirinen merkitsi tarkastuskertomukseensa: »Pankin kehitys ja edistyminen selvitystilasta vapaututtua on ollut erittäin huomattava. Tästä lankeaa suurimmaksi osaksi ansio kamreeri Mäkirinteelle, joka alkuvaikeudet voittaen on uhrautuvasti ja innokkaasti toiminut säästöpankin hyväksi.»

Yhdistyttiin Someron Säästöpankkiin

Toiminta entisillä osiojoilla jäi lyhytaikaiseksi. Jo keväällä 1944 vihollinen alkoi pommittaa erikoisesti kaupunkeja, kun sitten kesäkuun alussa tuli oikein suurhyökäys. Aivan viime tingassa saatiin pankin kirjat ja asiapaperit pelastetuksi. Kuorma-auto, jossa olivat kunnan ja seurakunnan asiakirjat, vei myöskin pankin tavarat kesäkuun 12. päivää vasten yöllä

Antrean asemalle, josta ne lähetettiin Toijalaan. Sieltä ei pankki onnistunut saamaan toimipaikkaa, vaan oli siirryttävä Urjalaan, jossa pankki aloitti toimintansa Urjalan Säästöpankin eteisaulassa. Kirjat ja arvopaperit saatiin Urjalan Säästöpankin kassaholviin. Syyskuun lopulla säästöpankki muutti Hanhisuon kansakoululle, jonne kamreeri Mäkirinne oli määrätty opettajaksi. Sieltä muutettiin elokuun 15. p:nä 1945 Someron kunnan Häntälän kansakoululle, jossa pankki toimi vuoteen 1948, jolloin Muolaan Säästöpankki Valtiovainministeriön määräyksestä — Muolaan Säästöpankin isäntien ehdotuksesta — yhdistettiin Someron Säästöpankkiin.

Muolaan Säästöpankki olisi toimintansa lopettaessa halunnut lahjoittaa 100.000 mk Muolaan pitäjän historian kirjoittamista varten. Kun säästöpankkilaki ei sitä sallinut, niin Muolaan Säästöpankin isännät hallituksen ehdotuksesta esittivät 30. p:nä maaliskuuta 1948 Someron Säästöpankille vetoomuksen: »Pitäisimme tällaisen avustuksen myöntämistä kohtuullisena, kun pankin varat ovat Muolaassa oloaikana karttuneet. Se olisi sitä paitsi paras muistomerkki Muolaan Säästöpankille, jonka entinen toiminta tulisi tällä tavalla jälkipolville tunnetuksi historian julkaisemisen kautta.» Someron Säästöpankin isännät päättivät suurpiirteisesti Muolaan Säästöpankin puolesta tehdä tämän lahjoituksen.

Muolaan Säästöpankki oli toiminnallaan lähes 43 vuotta ja siitä suurimman ajan tietenkin Muolaassa. Tällä ajalla se oli huomattavasti vaikuttanut kotiseutunsa taloudelliseen toimintaan. Sadoissa on laskettava ne maanviljelijät, jotka saivat aikanaan tarpeisiinsa luottoa säästöpankista, ja se nuorisoo, jonka pankki auttoi opintielle. Kiitollisina he varmaankin muistavat säästöpankkia. — Mikko Mäkirinne.

VARASTETTU KAIVO

Nuutlais-Pekon tytär, Helena, oli isänsä täydellisen vastakohta. Saman verran, mitä isä oli liian rauhallinen ja hyväntahtoinen, oli tytär liian pirskeä ja itsekäs. Ehkä näistä luonteen ominaisuuksista johtuen Helenan mies, Hirvonen nimeltään, lähti vähin äänin Venäjälle, minne myös jäi.

Leskenä eläneen isänsä kuoleman jälkeen jäi Helena talon ainoaksi asukkaaksi. Yksinäisyys alkoi vaivata ja elävän miehen leski alkoi havitella kylän naimakelpoisista miehistä uutta uhria itselleen. Hän asetteli jos jonkinlaisia houkutteuksia ja ansoja näiden tielle, mutta kun seireenin luonne oli yleisesti tunnettu, eikä ulkonaisissa avuissakaan ollut Venuksen kanssa muuta yhtäläisyyttä kuin sukupuoli, menivät houkutukset hukkaan. Helenasta tuli katkera. Hän alkoi syyttää solvauksia ja perättömiä parjauksia tavoittelemistaan miehistä.

Pojat naureskelivat, mutta päättivät samalla yhteistuumin kostaa kaikenlaisilla kiusanteoilla, mitkä menivät perille ja lisäsivät katkeruutta kuin löylyä kiukaalta.

Eräänä syksyisenä sunnuntai-aamuna tuli Helena tuotuneena kylänvanhimman luo ja vaati tätä kutsumaan poliisia. Hänen kaimonsa oli varastettu. Kylänvanhin pisti nauruksi:

— Mite se siu kaivois o viety, hevosel vai kantamal?

— Ei tää oo mikkää nauru asja. Kaivoo ei oo. Mie mänin ottamaa vettä ja ämpär putoskii hiekal.

— Sit se o täytetty. Mää sie kutsumaa Touruse-Esa, ni myö tulla katsomaa. Eihä kaivoo saa täyttää, se o jo rikos.

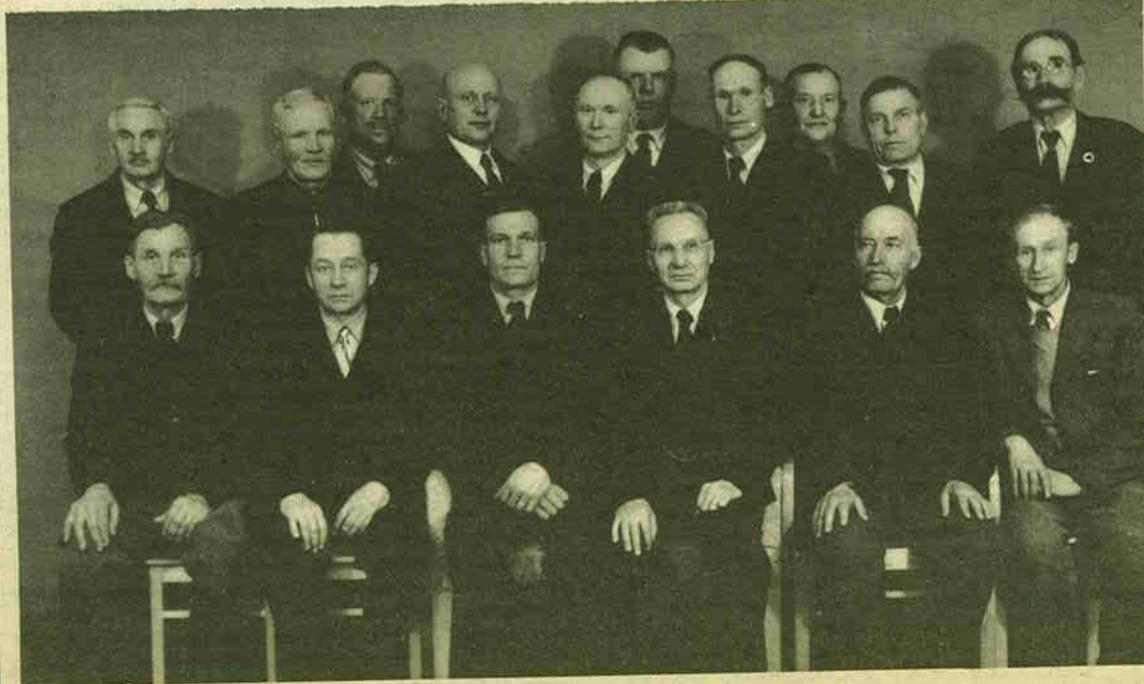
Kylänvanhin ja Esa menivät Helenan kaivolle. Tottahan se oli, että kaivoa ei ollut. Puusalvoksellä, »puitteilla», rakennetusta kaivosta oli maan päällinen osa samanlaisessa kunnossa kuin ennenkin, mutta kaivon pohja oli samalla tasolla ja samanlaista hiekkaa kuin kaivon ympärilläkin.

Miehet rupesivat kepillä koput-

aisen viettoon kuului myös kiikkuminen. Turkin pojat toivat köydet ja pitkän laudan ja kiikkivat niin kovasti, että meitä tyttöjä pelotti. Joskus ne Turkin pojat tekivät tepposiaan. Kerran paimenessa ollessamme kuulimme metsästä mörinää. Jätimme lehmät ja sän-täsimme kertomaan, että metsässä oli karhu. Renki Mikko sanoi kuitenkin, että pojat olivat tehneet lepänkuorista pitkän torven, josta tuli märisevä ääni, Mikko sai itse hakea lehmät metsästä.

Olisin iloinen, jos vielä elossa olevat lapsuuden kaverit kirjoittaisivat vaikkapa kortin.

Menin naimisiin syksyllä 1917 ja pikkuisen vaille 50 vuotta syötiin samaa leipää. Kultahäitä ei kuitenkaan saatu, mieheni kuoli 1967. Parhaat vuotemme ahersimme kodin hyväksi, joka sitten oli jätettävä. Hyvin on kuitenkin Jumala pitänyt huolen. Leipä on riittänyt. Mieheni ehti olla 24 vuotta eläkkeellä ja nyt minä saan valtiolta eläkettä. — Alina Oksman o.s. Väisänen, Savilahdenkatu, Mikkeli.

Muolaan Säästöpankin viimeinen isännistö ja hallitus viimeisessä kokouksessa Toijalassa 30. 3. 1948.

HEIKKI KANTEE:

Pietarin vaikutus Muolaassa

Muolaan sijainti suhteellisen lähellä Pietarin suurkaupunkia. Matkaa sinne oli Muolaan-Kivennavan rajalta suunnilleen 85 km. Siksi ei olekaan ihmeteltävää, että Pietarilla on ollut melkoinen vetovoima Suomen itsenäistymiseen saakka, jolloin raja sulkeutui ja tuon kaupungin vaikutus loppui. Aina meidän päivimme asti on kantautunut juttuja näistä pietarinkävijöistä ja heidän kommelluksistaan, vaikkakin muistajien luku on harventumistaan harventunut.

Pelkästään Soittolan kylästä tiedetään ainakin viisi pietarinkävijää, jotka kauppaneitoissa ovat siellä asioineet. Satunnaisia kävijöitä on varmasti ollut lukuisia. Ilmeisesti muistakin Muolaan kylästä on löytynyt kauppaneitoja Soittolan tapaan, joten Pietari on todella näytellyt huomattavaa osaa tuon ajan elämässä. Huomautettakoon, että tässä kuvattavana aikana tämä Muolaan miesten toiminta on ollut täysin vapaaehtoista yksityistä yritteliäisyyttä, mitkään hovin vallat eivät enää olleet vaikuttamassa.

Monet kävijät taisivat sen veran venättä, että tulivat kohtalaisen hyvin toimeen kaupungissa, jotkut puhuivat kuitenkin hyvin vierasta kieltä. Varmaan myös sen ajan Pietarin »kaksikielisyys» on ollut ilmeisempää kuin nykyisin, sillä vieläkin Leningradissa kuulee suomea yllättävän paljon Inkerinmaan suomenkielisen väestön vaikutuksesta.

Vanhat miehet ovat kertoneet, kuinka he ajoivat yhtenä ryhmänä hevosilla Pietariin. Tämä ryhmä on muodostanut melkoisen turvallisuustekijän matkan aikana. Siis henkin aikaa oli rajaa ylittäessä sastaavalla eli puomilla näytettävä valokuvalla varustettu passi tulliviranomaisille, sillä Suomihan oli autonominen valtio Venäjän yhteydessä.

Rajaa lähestyttäessä Suomen puolella sekä sitten varsinkin Venäjän puolella oli tien varsiilla yhä tihevässä määrässä hartsoonia eli ruokailupaikkoja ja sainoita eli teetupa, joista matkailijain sai sataa eli teetä. Teehän on ollut yleinen venäläinen juoma, ja varsinkin Venäjän puolella samovaarit ovat olleet kuumina matkalaisia virkistämässä. Nuo hartsoonat ja sainot ovat olleet myös hevosten levähdys- ja syöttöpaikkoja ja yöpymispaikkoja, sillä matkan suorittaminen Muolaasta saakka yhden vuorokauden sisällä on ollut kohtuuttoman pitkä. Ainakin vanhat miehet ovat kertoneet yöpymisistä näillä matkoilla. Levas-hovan hartsoona on vieläkin muistissa Soittolan miesten poikkeamispaiikkana. Teen sekaan on halukalle mahdollisesti tarjottu miestä väkevämpään, vaikkakin viinäkseen osto on edullisesti suoritettu vasta Pietarista, joten paluumatkalla on sitten ollut omat eväät mukana.

Muolaan miehet veivät Pietariin tietokien maalaistuotteita, joita suurkaupunki loputtomasti tarvitsi. Suuria määriä vietiin koivun oksista tehtyjä luutia, joita kaupunki kulutti paljon. Myös ruisoljet olivat kauppatavaraa, samoin heinät Kaupungissa oli oikein Heinätori. Myynti tapahtui rintamalla eli to-

telemaan. Iskut antoivat kumartavan äänen. Kaivo oli vain peitetty. Tämä peittäminen oli tehty niin huolellisesti, ettei hiekkaa jyvää varissut kaivoon. Kun miehet poistivat kymmenkymmentä hiekkakerroksen, löytyi sen alta moninkertaiset mattokerrokset ja niiden alta lankut, joiden varaan »kansi» oli rakennettu.

Pojat olivat nostaneet maan päällisen osan pois, laittaneet kantensa ja nostaneet oikean kanten entiseen paikkaansa.

Kylänvanhin antoi Helenalle varoituksen »turhista» puheista, sillä niistä voi seurata ikävämpiäkin »varkauksia».

Eihän hän kiitellyt poikien kaan tekoa, mutta — ei voi kieltää — naureskeli salaa heidän oivalukselleen. — Arvi Luukka.

rilla, mutta joillakin on ilmeisesti ollut vakituksiakin asiakkaita, joille tavara on viety suoraan. Maitoa, piimää ja voita kaupunki nieli suunnattomasti, Maitoa lähetettiin myös Perkjärveltä rautateitse Pietariin.

Jotkut Muolaan »liikemiehet» kävivät lähempänä Suomesta talvisajana hankkimassa ammuttuja lintuja, jotka Pietarissa sitten kaupattiin.

Kalat ovat olleet tärkeä myynti-artikkeli. Talvella vietiin Pietariin maitoa ja kiiskiä elävänä. Nämä kalat pantiin vedellä täytettyihin potskiin eli puutynnyreihin, joihin ilmaa piti päästä koko ajan, jotteivät kalat tukehtuneet. Pysähdyspaikoilla oli vettä käytävä välillä hämmentämässä, jottei tapahtunut jäätymistä. Näin vesi pysyi happipitoisena. Vuotjärven ja Yskjärven kiisket ovat hyvin kestäneet matkan luonnostaan matalavetisissä järvisä elämään tuottuneina. Kiisket ovat olleet keittokalana venäläisten herkkua, ja kiiskien myynti on ollut ihmeellistä kyllä suoraan kannattavaa. Kirkkojärvestä on pyydetty myös paljon kalaa viettä varten.

Pietari ei ollut vain tavaroiden myyntipaikka, vaan sieltä tuotiin myös kotiin päin yhtä ja toista tarpeellista. Kauppiat ostivat päällis- ja pohjanahkaa sekä erilaisia nahkatavaroita kuten rukkasia ja hevosen valjaita, luokkia ym. Turkkiset olivat usein Pietarista tuotuja. Taloustavaroista posliiniastiat ja suuret katosta riippuvat öljylamput tuotiin sieltä. Kaupunkitullilaisina oli usein kaurisvoja (leivonnaisten), räänkiköitä (leivonnaisten), orehkoja (pikkuleipä), karamelleja, Hoffmannin kakaroita ym. tarpeettomilta tuntuvia tuotteita. Näitä Muolaan miehet saattoivat myydä edelleen siinä sivussa Kyyrölän savipotteja ja kukkopillejä lähempänä Suomessa kaupattessaan.

V. 1917 talvella Pietarista tuotiin koti-Suomeen mm. sokeria, josta täällä on ollut pula, mutta Pietarissa oli yllin kyllin. Pietariin tuotettiin Etelä-Venäjän viljaviltoja vaimoilta runsaasti viljaa. Niinpä Pietarin viljavarastoilla on tosiaan saattanut olla tarvittaessa edullisen vaikutus niin läheisten seutujen kuten Muolaan leipäaittana Suomessa sattuneina katovuosina. Jos vain oli jotain Pietariin viettävää, niin sieltä sai suhteellisen halvalla ostaa leipäviljaa. Tämän vuoksi nälkävuosista ei juuri tiedetty Kannaksen seuduilla vanhojen kertoman mukaan.

Tässä yhteydessä ei pidä unohtaa maasliitsan ajoa, joka monelle Muolaan miehelle muodosti sievoisen tulolähteen. Maasliitsa tarkoitti laskiaisajelua, jota ilman pietarilaiset eivät halunneet jäädä. Ortodoksisen kirkon laskiainen oli luterilaisen kirkon laskiasta myöhemmin, ja tällöin näitä kansanomaisia ajeluita suoritettiin Venäjän laskiaisen aikoihin kaupungilla parin viikon ajan, ennenkuin paaston aika ja samalla kaikinpuolin hiljentymisen alkoi. Ajajan

piti olla suomalainen. Hyvä hevonen, hyvässä kirkkaassa maalissa oleva reki, hyvä lammashahkavälly, istuimella kaunis värillinen tikki roikkuen ulkopuolella reen perään, nämä olivat välttämättömiä, jotta sai paljon herrasväkeä kyytiin ja ruplia kasaan. Jotkut voivat ansaita näillä maasliitsan ajoilla runsaat rahat. Laskiainen ei tuntunut miltään, ellei venäläisen päässyt maasliitsan ajoihin.

Suuressa kaupungissa tottuneellekin kävijälle sattui silloin tällöin kommelluksia, vaikka olisi kielessä hyvinkin pärjännyt. Muuan Muolaan mies vaihtoi Pietarin pankissa Suomen markkoja Venäjän rupliksi. Rahat saatuaan hän oli heti havaitsevana, että oli saanut liikaa rahaa. Ulos mentään mies tarkasti summan ja havaitsi todella saaneensa 100 ruplaa liikaa. Tällöin hän meni pankkiin takaisin ja ilmoitti saaneensa liikaa rahaa vaihdossa. Virkailijat olivat kovasti vihaisia, kun suomalainen oli niin hölmö, ettei osannut saamaansa pitää. Pankin johdon taholta oltiin kuitenkin tyytyväisiä, ja rehelliselle suomalaiselle tarjottiin ryyppyä.

Eräs toinen Muolaan mies oli ensimmäistä kertaa Pietarissa. Hän vei torilla myymänsä olkikuorman ostajan kotiin. Täältä hän lähti ajamaan kohti Samarinan kaupunginosaa, josta tie edelleen johti Suomeen. Kaupunkia tuntemattomana hän ajoi hevosella kiellettyä ajosuuntaa eli katua, jota ei saanut hevosella ajaa. Kortavoi eli poliisi nosti käden pystyyn. Yritettyään toista katua oli sama tulos, taas poliisi edessä. Mies muisti kerrotun, että Pietarin kirkon ristit osoittivat pohjoiseen. Niinpä hän rupesi kulkemaan katuja, jotka olivat ristien suuntaisia ja pääsiikin Samarinaan ja Suomeen johtavalle tielle kieltä taitamattomana.

Eräs toinenkin muolaalainen ekysi kaupungilla matkaseurueestaan. Huolestuneena hän kysyi vastaan tulevalta mieheltä: »Oot sie suomalainen vai venäläinen, oot sie näht Meikäläistä.» Vastaantuleva osoittautuikin sitten omaksi isäksi, vaikkei heti tuntenut siinä hämmingissä.

Mainittakoon tässä vain lyhyesti, että Pietarin sairaaloissa on eräitä muolaalaisia ollut hoitettavana joissakin vakavissa tautitiloissa.

Pietarissa on moni suomalainen ollut työssä. Tästä on varmoja tietoja olemassa. Kaupungissa toimi Maarian suomalainen kirkko ja seurakunta. Kirkko on vieläkin nähtävyyttä Leningradissa. Maamme itsenäistymässä useimmat maanmiehemme muuttivat kuitenkin Suomeen, mutta jotkut olivat avioituneet tai muista syistä jäivät kaupunkiin. Nykyäänkin tiedetään tällaisista tapauksista, jolloin sisaruset ovat nähneet toisensa monien vuosikymmenien jälkeen tällä turismin aikakaudella. Toinen sisarusista on muolaalainen emäntä, toinen leningradilainen perheenäiti.

Myös Pietarin ympäristö Inkerissä on ollut muolaalaisten tuntemaa. Tällöin ei ollut esteenä kielimuuria, sillä väestö puhui samaa suomea. Monet nuoret kävivät esimerkiksi sopimuspalkasta paimenena Inkerissä. Mm. Vuotjärveltä tiedetään, että eräs Antti oli ollut Keltossa paimenena, joku taas oli tienestissä Ohalla, joku toinen Sernofkalla. Inkerissä on kesäisin ollut sekä miehiä että naisia töissä.

Myös Pietarista venäläisten taholta oli kausiluontoisesti liikettä Muolaaseen päin. Varsinkin kesäaikaan monet rikkaat pietarilaiset tulivat taatoilleen eli huviloilleen loman viettoon. Nämä huvilasuukkat tulivat yleensä hyvin toimeen paikallisten asukkaiden kanssa. Muolaan huvilaseutuna tosin oli jo suhteellisen kaukana esim. Terrijokeen verraten, mutta kyllä

TERVOLASTA

Tervola oli pieni kylä, mutta siellä oli pitäjän väkirkkain talo: kunnalliskodissa oli asukkaita henkilökunta mukaan noin sata, ehkä enemmänkin. Ja olihan Tervolassa muutakin, joka nyt kangastelee mielessä kuin satu. Oli venäläisten herrojen huviloita, pormestari Lumpeen kesäasunto ja Kiurula, sisällä peilihuone. Kenties ihanin paikka oli kunnalliskodin ranta. — Alempi kuva on otettu vuonna 1937 kunnalliskodin rannasta, ja ylemmässä kunnalliskodin päärakennuksen julkisivu. — Maija Pennanen.

LAVOLAN KYLÄSTÄ

»Lavolan kylä oli noin 15 taloa käsittävä kylä Muolaanjärven kaakkoispuolella. Tilat olivat pieniviiljelmiä, mutta tulivat omillaan toimeen. Kylä oli pääosaltaan Sintosen suvun hallussa. Kylässä taikoi Muolaan kuuluisa seppä Tuomas Vaittinen.»

Luoja oli luonut Lavolan kylän kaikin puolin mukavasti. Kylä oli päivän puolella, rinne loivasti viettävää ja ranta hyvää hiekkarantaa. Aikoinaan kylä oli kokonaan Sintosen suvun hallussa. Joskus yli kaksisataa vuotta sitten kylään oli muuttanut Vuoksenrannan Sintolan kylästä perhe, jossa oli neljä poikaa: Martti, Vänni, Hannu ja neljäs, jonka nimi ei ole tiedossa.

taattoja Muolaastakin löytyi. Näille kesävieraille nuoret tytöt ja pojat myivät marjoja ja sienä. Munat, maito ja voi olivat tietenkin kysytyjä. Niinpä vieläkin osaamme sanoa vanhempiemme lapsina osaanat ja meille opettamat lauseet: »Kak hotsit sirniika? Kak hotsit jäitsi? (haluatteko mustikoita — munia).» Tavallisesti marjat tai sienet menivät kaupaksi. Joskus kuitenkin venäläinen rouva sanoi: »Niet ne nada (ei tarvita).» Aivan kieliopin mukaista tämä venäjä ei ollut, mutta ei se asiaa yhtään haitannut.

Pietari on ollut monelle vaikuttava näky komeine kirkkoineen ja muine upeine rakennuksineen. Siellä on voinut nähdä yhtä ja toista ihmeellistä. Sinne mennessä on varmasti tunnut vierään kielen, kirjoitustavan ja erilaisen luonteenpiirteiden ansiosta, että on tullut aivan eri valtakuntaan. Kaikki tämä on vaikuttanut avartavasti aikanaan siellä kävijäin mieleen ja maailmankatsomukseen. Erittäin yksityiskohtaisia tietoja aiheesta saa Greta Karste-Liikkasen 1968 ilmestyneestä, hienosta tieteellisestä teoksesta Pietari-suuntaus kannakselaisessa elämäntuntemuksessa. Edellä olevat havainnot ovat hyvien muolaalaisten muistajien kertomia, mistä heille parhaat kiitokset.

Poikien nimistä muodostuivat kylän talojen nimet: Marttila, Vännilä ja Hannula. Sukunimiä ei kyläläisten kesken yleensä käytetty, vaan sanottiin esimerkiksi »Marttilais Jussi» tai »Hannu Antti Esa». Viime vuosisadan lopulla kylään tuli Tuomas Sintosen tyttärille vaimiksi Suokas ja Iho, samoin muutti kylään Halosen suku viime vuosisadan lopulla.

Vanhemmat ihmiset muistavat vielä viime vuosisadalla eläneen Tuomas Sintosen eli Tuomas ukon. Hän oli liikemies, kulki ympäri Suomea pottikaupalla ja harjoitti kauppaa myös Pietarissa. Tuomas oli myös jonkinlainen keksijä, joka teki monia parannuksia senaikaan talousvälineisiin. Kerran hän lupasi näyttää lapsille osayansa lentää. Hän teki isosta sarkapalasta jonkinlaiset silvet, nousi tallin katolle ja aikoi hypätä sikapahnan katolle. Hypätessä palton helma tarttui tallin räystäskokkaan ja Tuomas jäi riippumaan pää alas päin. Kun lapset päästivät Tuomaan irti, hän putosi maahan, jolloin solisluu katkesi. Se oli Tuomaan viimeinen keksintö.

Alussa mainittu Tuomas Vaittinen oli kuuluisa kärryseppä ja myös hyvä puuseppä. Tohtorin töitäkin hän teki: paranteli hevosten jalkoja ja veti ihmisiltä hampaita. Luonteeltaan hän oli rehellinen, mutta toisaalta leikkisän juonikas. Kerran pajalle tuli venäläinen Stepan Parkkilasta. Seppä totosi Stepanin lihoneen, jolloin tämä selitti: — Ei minu lihonut, mut hampaa pakottaa ja poski turpoma.

Seppä lupasi ottaa hampaan pois, sovitti isot mustat pihdit suuhun, otti vahvan otteen, mutta ei vetänytkaan hammasta heti pois. Miehet kiersivät perätysten ympäri pajan kolme kertaa, ja vasta sitten nykyistään hampas pois.

Jälkeenpäin Stepan selitti, että Lavolan seppä oli halpa hampaslääkäri. Oikea lääkäri oli ottanut 20 markkaa palkkiota, vaikka hampas oli irronnut heti. Seppä tyytyi viiteen markkaan, vaikka hampas oli niin lujassa, että kolme

Turokalastus Suulajärvässä

Kalan pyynti kututuroja hyväksi käyttäen lienee ikivanha ja yleisesti tunnettu kalastustapa, mutta sellaisessa muodossa — ei ainakaan laajuudessa — kuin Kannaksen Suulajärvässä sitä tuskin on monessakaan järvässä esiintynyt. Päätelmään saa aihetta jo siitä, että niinkin läheisissä ja samaan pitäjään kuuluvissa järvisissä kuin Perkjärvi, Muolaanjärvi, Yskjärvi ja Vuotjärvi oli vuosittain vain muutama kututuro, mutta esimerkiksi jo Suulajärven kanssa samaan »Turkkilanjokeen» laskevassa Kanneljärvässä ei tainnut olla ainoatakaan.

Myöskään sodan jälkeisenä aikana ympäri Suomea liikkuessamme en minä, enempää kuin toisetkaan Iolan kyläläiset huomanneet samanlaisia »lahnaturoja», vaikka muunlaisia »pattereita» silloin tällöin rannoilla näkyikin. Vasta äskettäin sain kuulla, että Vehmersalmen Saravedessä tehtiin muutamia vuosikymmeniä sitten samanlaisia kututuroja, mutta jostakin syystä taito unohdettiin (mistä johtuen kalakantakin on vähentynyt).

Tämän erikoislaatuisen ja suositeltavan kalastustavan laajuutta muistellessamme totesimme veljeni kanssa yksistään Iolan kylän asukkaiden rakentaneen vuosittain 1200—1400 kututuroa. Tähän lukuun päädyimme laskemalla talo talolta niiden käyttämän turomäärän ja arviotapauksissa käytimme pikemminkin liian pientä kuin liian suurta kappalelukuja.

Miten vanhaa tämä turokalastus Suulajärvässä oli, ei kukaan osaa sanoa. Tämän kirjoittaja (nyt 60 v.) ja minua vanhemmat veljeni olemme nuorina poikina haastatelleet sellaisia kalastajia, jotka silloin olivat 60—75-vuotiaita. He kertoivat — paitsi omista kokemuksistaan, myöskin omien vanhempiansa kalastustavoista. Näin ollen ulottuvat tietomme suunnilleen 1800-luvun puoliväliin asti. Jo silloin oli turokalastus kyläläistemme keskuudessa yhtä suosittua ja suurimmitaista, kuin se oli viimeiseen evakuointiin eli 1944 saakka. Itse turo oli kaiken aikaa pysynyt samanlaisena, vain pyydyksinä käytetyt merrat olivat väistyneet helpommin valmistettavien pyydysten tieltä.

Turot rakennettiin joka vuosi samoilta määrättyille alueille eli »turoraätyihin», jotka olivat vapaasti jokaisen käytettävissä. Ainoa ehto oli, että nuotta-apajia ei saanut pienentää eikä pilata. Jos joskus erehdyksessä niin tapahtui, veloitettiin syyllinen poistamaan tekemänsä virheen, tai sitten se poistettiin nuottamiesten toimesta. Turoja ei myöskään tehty rannoille, vaan avoveteen, jonka syvyys vaihteli 2—4 metriin. Runsaat ruo-

kertaa piti kiertää pajan ympäri, ennen kuin se irtosi.

Kerran muuan paimenpoika tuli pajalle lehmänkellon kieltä laittamaan. Seppä neuvoi poikaa valitsemaan naapurin pellolta vahvoja puupalikoita. Pojan ollessa poissa seppä katkaisi raudasta pätkän ja pani sen ahjoon. Pojan palattua seppä valitsi huolellisesti muka parhaan palikan ja pani sen ahjoon pojan nähden. Vähän ajan kuluttua hän otti ahjosta sinne panemansa raudan, takoi ja väänsi kellon kielen.

Kotona poika selitti isälleen, että on se ihme mies tuo seppä: puupalikasta laittoi kellon kielen. Isä moitti poikaansa: -Iso mies, syksyllä meinaat jo rippikouluun, ja annat vielä itseäsi narrata.

- Vilho Sintonen.

histot saivat jäädä rysä- ja verkkokalastajien hallintaan.

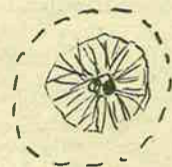
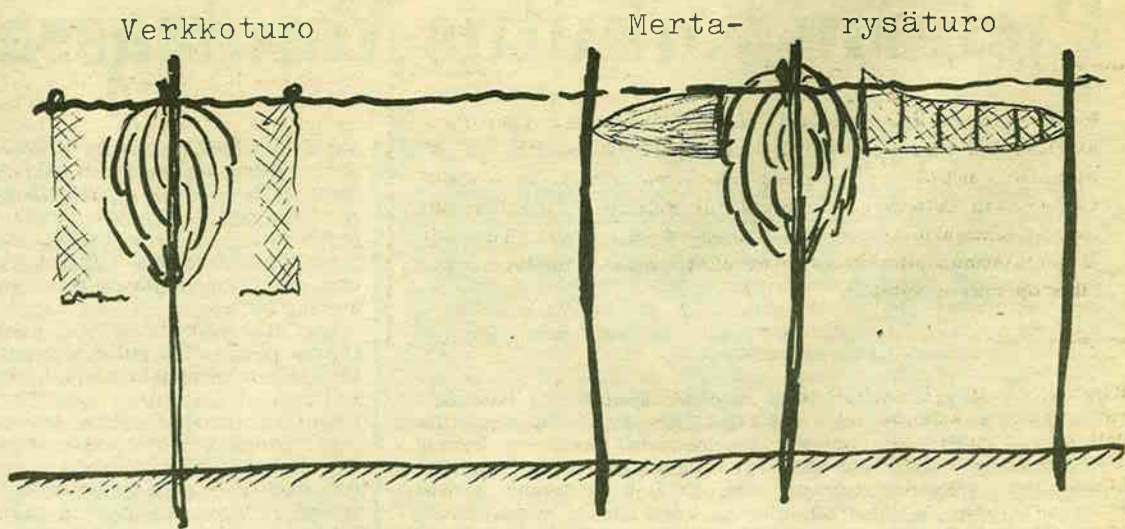
Kullakin kalastajalla oli oma »turorivinsä». Se täytyi jo alunperin suunnitella siten, että kokeeminen sujui juohevasti ilman äkkijyrkkiä mutkitteluja, mikä tiheimmissä kohdin olisi ollutkin aikaa viepää ja hankalaa.

Jokainen erotti omat turonsa jo kaukaa. Merkkeinä käytettiin puiden ja pensaiden oksia sekä värillisiä nauhoja ja lipukkeita. Merkkiä ei saanut harkitsematta ja mielensä mukaan »vallata», sillä useimmat sellaisista pysyivät saman talon yksinoikeutena sukupolvesta toiseen kuten isännän puumerkki.

Jo aikaisin jäiden lähdettyä rientsivät turokalastajat merkitsemään edelliseltä kesältä säästyneet vaajansa. Jos entinen turokataja oli vielä kiinni, se päästettiin irti ja annettiin vajota pohjaan. Sen tietää, minkälainen »luurankokasa» vuosikymmenien mittaan oli kertynyt tällaisten alueiden pohjalle. Näissä ryteiköissä viihtyivät matteet ja suuret ahvenet erinomaisesti ja tekivät ne mitä mainioimmiksi ongintapaikoiksi.

Hyvissä ajoin ennen lahnan kutua (aikaisemmin pyydystettiin turoilla myöskin särkiä) noudettiin turokatajat. Ne eivät saaneet olla mitä katajia tahansa. Vain sopivasti harvahkot ja hopeapajulle viihtyvät kelpuutettiin, liian tiheät ja kulonkarvaiset eivät olleet hyviä. Jos sopivan kokoisia katajayksilöitä ei löytynyt riittävästi, voitiin turo koota kahdesta tai kolmestakin pienemmästä katajasta.

Jo rannalla tehtiin katajaan (=turoon) parista latvaoksasta luja lenkki, josta se sitten pujotettiin vaajaan ja painettiin latva edellä niin syväälle veteen, että tyven voi vielä sitoa veden yläpuolelta kiinni. Valmis turo oli siis latva alapäin oleva katajapensas, joka pysyi pintavedessä seipäseen sidottuna. Turon rakenne selvinnee parhaiten jäljempänä olevasta piirroks-

Verkkoturo päältä

Tavallisen lahnaverkon pujottelutapa turo rivin.

sesta, kuten niissä käytettyjen pyydysten asettelutapakin.

Pyydyksistä yleisin oli ns. »turoverkko». Sen pituus oli noin 3—3,5 metriä, eli niin pitkä, että riitti ympäröimään turokatajan. Korkeutta verkolla oli suunnilleen pensaan korkeus eli 120—130 senttimetriä. Solmuvälinä lahnoille käytettiin 55—65 mm. Yläpaula oli vahvasti »korkitettu» tuohitilleroilla, mutta alapaulaa ei ollut ensinkään. Sen asemesta kudottiin viimeinen tai kaksi viimeistä solmuväliä paksulla ja helposti vettyvällä matonkuteella.

Viime vuosisadalla ja vielä tämän vuosisadan alkupuolellakin käytetyt merrat ja hauen kudusta vapautuneet rantarysät jäivät turo-

pyydyksinä pois käytännöstä, sillä niiden paikoilleen asettaminen vaati paljon enemmän työtä ja vaivaa kuin verkkojen.

Jokaista pyydystä kohden oli nimittäin hankittava lisäseiväs, mikä tuulisilla säillä pyrki hieroutumaan irti pohjasta. Sotaa edeltäneinä vuosina ja varsinkin jatkosodan aikana alettiin turopyydyksinä käyttää myös tavallisia yksilipeisiä lahnaverkoja. Nämä osottautuivat erittäin tehokkaiksi ja helpotuisiksi. Tällaista pyyntiä varten täytyi tehdä turot parin metrin välein suoraan riviin, johon verkko sitten pujotettiin ja kiinnitettiin.

Apuvälineinä tarvittiin tukeva haavi ja haarukkapäinen keppi,

jolla verkko oli helppo irroittaa turosta ja virittää uudelleen.

Joka koentakerralla pyydykset huuhdeltiin hyvin ja tarpeen vaatiessa pestiin.

On varmaa, että turokalastuksella Suulajärven kalakannan säilyttäjäjä oli ratkaiseva merkitys. Vain 14 kilometrin pituinen ja keskimäärin kilometrin levyinen järvi oli Kannaksen kuuluisimpia kalaisuudesta ja nimenomaan juuri suurista lahnoistaan. Kalaisuus oli pysynyt monta sukupolvea yhtä hyvänä, vaikka missään vastaavassa sisäjärvässä ei harjoiteta — eikä sallittaisikaan — niin voimaperäistä kalastusta kuin Suulajärvässä harjoitettiin. Yksistään Iolan kyläläisillä, jotka hallitsivat suunnilleen puolta järven pintaalasta, oli vilkkaimpana kautena seuraavat pyydysmäärät:

- 4 nuotta, joista yksi iso, talvelakin käytetty,
- useita satoja rysä (erällä taloilla 150 kpl),
- pari sataa isompisilmäistä verkkoa (erällä 50 riimua),
- noin 300—400 pienempisilmäistä särinverkkoa (noin 10—20 kpl kalastavaa taloa kohden),
- satoja hauen koukkuja, jotka pääasiassa kuuluivat muutamille ammattikalastajille ja
- pienempi määrä katiskoita tai muita pyydyksiä.

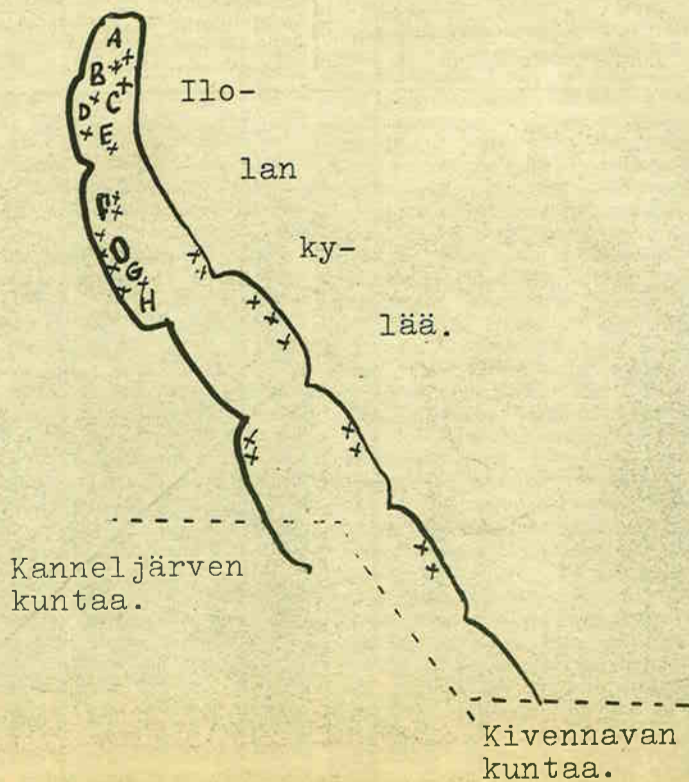
Nämä pyydysmäärät olivat siis yhden kylän osalla. Minkälaisia pyydysmääriä järven eteläpäässä asuvilla Kivennapaan ja Kanneljärven kuuluvilla kyläläisillä oli, ei ole allekirjoittaneen tiedossa, mutta sen kuitenkin tiedän, ettei sielläkään aivan pieneen »sunnuntaikalastukseen» tyydytty.

Epäilijät saattavat nyt ajatella: mitä ansioita sellaisella turokalastuksella kalan viljelyyn nähden oli, kun turot ympäröitiin verkoilla ja kalat otettiin pois? Sieltä se oudosta ehkä tuntuukin, mutta todellisuus oli toinen. Voin vakuuttaa, että miltei sataprosenttisesti kalat nousivat turoihin alhaalta päin, siis verkon sisälle, laskivat kutunsa havuille ja vasta pois pyrkiessään takertuivat verkkoon. Tämä oli kiistattomasti todettavissa, sillä parhaimpina saalispäiväkin saattoi yksi tai kaksi kalaa olla verkoissa ulkoa päin tulleina, kun monet kymmenet muut kalat olivat verkon sisäpuolella.

Jo kutuajan loppuvaiheessa olivat turotkin kuin suuria mätirypäleitä. Lämpimässä pintavedessä ja

Alla olevaan Suulajärven pohjoispäästä piirtämäni karttaluonnokseen olen kirjainin ja rastein merkinnyt ne alueet (turoraädyt), joissa turot vakituisesti ja pääasiallisesti pidettiin. Satunnaiset ja pienemmät turoalueet olen merkinnyt vain muutamalla rastilla.

A= Lahden turoraäty,	
B= Perusniemen " ,	
C= Korven " ,	
D= Lipolahden " ,	
E= Sornniemen " ,	
F= Niron " ,	
G= Saaren " ,	
H= Haaslahden " .	

Muolaan kiertokoulusta

ErP 4 (PÖYRY) TALVISODASSA

Nykyisin keski-ikään ehtinyt sukupolvi muistaa hyvin vielä kiertokoulun lapsuusajollaan ja nuoruusvuosiltaan. Siellä useimmat meistä ovat saaneet opin ensi alkeet, ja monasti vanhempaan ikäpolveen kuuluville kiertokoulu ja aikaisemmin ns. koulumestarin koulu jäivät ainoiksi opinahjoiksi. Siksi näillä koulutusmuodoilla on aikanaan ollut varsin huomattava merkitys opetuksen antajina.

Kiertokoulu ja sen edeltäjä olivat kirkollisia kouluja, joita pidettiin erikoisesti papiston vaatimuksesta. Suurta huomiota kiinnitettiin uskonnon opetuksen sekä luku- ja kirjoitustaidon kehittämiseen. Lukutaito on jo melko varhain ollut Muolaassa varsin yleistä, mutta kirjoitustaito oli varhemmin ollut tavallista hieman heikkoa. Siksi kiertokoululla oli tärkeä tehtävä tällöin kirjoitustaidon kohentajana. Rippikoulun pyrittäessä oli papille esitettävä kiertokoulutodistus, ja rippikoulun käyntihän oli aikoinaan ehdoton edellytys, jos alkoi avioliittoon. Erikoisesti Muolaan rovasti Saarnio oli vaatimuksissaan tinkimätön, ja hän saikin monen asian hyvin oikueutulla ankaruudellaan järjestykseen.

Muolaassa oli aluksi (n. 100 vuotta sitten) koko pitäjää varten yksi koulumestari, jona mainitaan ja muistetaan vielä Vilhelm Kostander. Koska yksi opettaja ei voinut suuressa pitäjässä ehtiä, joka kylään opetusta antamaan, otettiin toiseksi koulumestariksi sunnion Salomon Noro. Myöhemmistä kiertokoulun opettajista mainittakoon Bertta Sandell, jonka oppilaita on vieläkin elossa, ja Orpana (etunimi ei ole tiedossa).

Myöhemmin 1920-luvulla Muolaan oli jaettu neljään kiertokoulupiiriin, joista jokaisessa oli oma opettajansa. Nämä opettajat olivat edistyneitä, lahjakkaita ja synnyttäen opettajanlahjat omaavia pitäjäläisiä. He olivat kansakoulun kiitettävästi suorittaneita, lisäksi erikoiskouluja ja kursseja käyneitä, joku oli käynyt kiertokoulunopettajaseminaarin, lipa joukossa keski-koulun käynytkin.

Opettajapaikan tultua avoimeksi asiasta kuulutettiin kirkossa, minkä jälkeen halukkaat voivat viedä hakupaperinsa seurakunnan paimenelle.

Vuimeiset Muolaan kiertokoulun opettajat: Ida Noro Muolaan Koiralasta, Olga Hirvonen Muolaan Lehtokylästä vuoteen 1939, yli 30 vuotta opettajana, (Maria Ruokonen, Äyräpäässä n. 1925 jälkeen), Hilja Himanen (sitten rva Taberman) Muolaan Himalasta opettajana noin 1930:een, Hilja Kantee Muolaan Soittolasta, opettajana 1926—1939, Linda Toukkari (sitten rva Majuri), opettajana 1926—noin 1930, Muolaan, Mirjam Rahikainen (sitten rva Hyytiäinen) Muolaan, opettajana noin 1930—1939 (välillä poissa), Kerttu Kemppe kotoisin Sortavalasta, opettajana n. 1932—1939. Hilja Kantee ja Linda Toukkari aloittivat opettajantönsä 1926 samanaikaisesti. Esim. Hilja Kanteen oli suorittanut kansakoulun hyvin arvosanoin. V. 1925 hän kävi Uudenkirkon kotitalouskoulun, jonka järjestämässä käsityönäytelystä hän mm. voitti I palkinnon. Hän oli suorittanut myös useita jatkokursseja eri aineissa. Kaikki tämä loi pohjan hänen tulevalle opettajantönselleen.

Kiertokoulun lukukauden alka-

mispäivä kuulutettiin kahtena pyhäpäivänä kirkossa. Opettaja lähetti seurakunnan rovastille kuulutuksen luettavaksi. Opetus aloitettiin yleensä elokuun lopulla ja annettiin 36 viikkoa vuodessa, josta yhden »kylän» osalle riitti 5—6 viikkoa riippuen oppilaiden lukumäärästä. Tietyn kylän koulussa oli usein myös lähikylien oppilaita. Siten kun kiertokoulua pidettiin esim. Soittolassa, oppilaita oli myös Harvolan kylään kuuluvista Väärämäen taloista ja Hanttulan Karhit Huuhasta myöten.

Kylänvanhin järjesti koulutalon, jona oli kylän jokin talo. Tavallisesti koko kauden (5—6 viikkoa) opetus annettiin tuossa samassa talossa, mutta joskus myös kauden opetus kylässä voi tapahtua kahdessakin talossa.

Opetusta kiertokoulussa

annettiin tavallaan kahdelle ikäluokalle, nimittäin »alakoulukäisille» ja jo kansakoulun käyneille. Kiertokoulu siis oli lasten ensimmäinen opinahjo, jossa ensi alkeet saatiin. Kansakoululaitoksen toiminnan alettua lapset kiertokoulun käytyään ja kansakoulukauteen vartuttuaan kävivät ennen varsinaisen kansakoululukukauden alkua ns. kesäkoulua, jota alkuaikeina pidettiin neljä viikkoa, myöhemmin kahtena vuonna ennen kansakoulun syyslukukauden alkua. Kansakoulun läpikäyneiden oli vielä käytävä kiertokoulua aina rippikoulukauteen saakka. Heille opetusta annettiin vain kolmena päivänä viikossa, nim. maanantaina, keskiviikkona ja perjantaina. Näiden suurten koulu alkoi pien-ten koulun päätyttyä klo 13 ja kesti kaksi tuntia. Opetusta annettiin etupäässä uskonnossa, jolloin katekismusta ja raamatunhistoriaa kerrattiin.

Kiertokoulun tärkein tehtävä oli tietenkin alkeisopetuksen antaminen nuorimmalle ikäpolvelle. Opetusta annettiin kaikkina arkipäivinä klo 9—13, ja kaikki sujui suunnilleen nykyiseen tyyliin. Päivä aloitettiin virren veisuulla ja rukouksilla. Välitunnit olivat 15 minuutin pituisia. Lukujärjestyksen aineet olivat lukeminen, kaunokirjoitus, laulu, laskento, voimistelu ja leikit. Opetusmenetelmät olivat suunnilleen samat kuin nykyään.

Muolaan lottia retkellä v. 1926.

kin, aloitettiin kirjaimista ja päädyttiin sisälukuun. Kirjoittamista harjoitettiin ahkerasti lyijykynää käyttäen. Opetusvälineinä käytettiin mustaa taulua, johon liidulla opettaja teki esim. mallikirjaimen ja jota oppilaat sitten yrittivät parhaan kykynsä mukaan jäljentää omiin vihkoihinsa. Tavallisesti opetusta oli annettava oikein kädestä pitäen.

Kiertokoululaisilla ei ymmärrettävistä syistä ollut pulpetteja käytössään, vaan oppilaat istuivat penkeillä tai jakkaroilla ympäri huonetta ja opettaja pöydän ääressä musta taulu läheisyydessään. Kaunokirjoitusta harjoiteltaessa oppilaat istuivat maassa tai olivat polvillaan ja käyttivät istuintaan kaunokirjoitusvihkojensa alustoina.

Kustannukset

Lapset itse ostivat käyttämänsä kynät, kumit ja vihon. Seurakunta osti tarvittavat oppikirjat, jotka otettiin aina pois lukukauden päätyttyä. Oppikirjainä käytettiin kauniisti kuvitettua lukukirjaa. Katekismus ja raamatunhistoria (varsinkin kansakoulunkäyneillä) oppilailta oli aina itsellään. Lukemista harjoiteltaessa jokainen joutui esittämään vuorollaan läksynsä opettajalle.

Valtio ja seurakunta yhteisesti maksoivat kiertokoulusta aiheutuvat kulut, kuten oppikirjat, opetusvälineet ja opettajien palkat. Opettajien palkan muodosti tietty peruspalkka, johon viisivuositain tuli ikälisät. Valtion ja seurakunnan osuudet haettiin eri paikoista, pitäjän rovastilta tai kunnan rahastonhoitajalta Otto Himaselta. Kiertokoulun käynti lapsille oli maksuton. Mainittakoon, että kansakoululaitoksen alkuaikeina kansakoulun lukukausimaksu oli 1 mk lukukaudessa. Myös kansakoulun opetuksessa tarvittavat kynät, vihkot, kumit oli oppilaan itse ostettava opettajalta, kirjat sitävastoin olivat ilmaisia ja ne sai oppilas pitää itse koulun päätyttyä.

Jokaisen »lukukauden» päätyttyä oppilaat saivat todistuksen, jossa oppilaan kyvyt arvosteltiin. Todistuksen korkein arvosana oli 4, joka vastasi arvostelussa kiitettävää suoritusta, tyydyttävä oli 3, välttävä 2 ja heikko 1. Todistuslomakkeet olivat valmiiksi painettuja. — Heikki Kantee.

OLIHAN OJASSA POHJAKIN

Hyvät toverukset, Esko Luukka ja Juho Määttänen, sattuiivat samanaikaisesti Maisniemen hoviin töihin. Eskolla oli suurheko ojan-kaivuu-urakka, Juho teki taitavana puuseppänä remonttia päära-kennuksessa.

Eskon urakka tuli valmiiksi.

Er. Patalj. 4 oli muodostettu Muolaan miehistä. Se koottiin lokakuun 5. - 6. päivinä 1939 Kyyrölässä. Jo jälkimmäisenä päivänä lähdettiin marssimaan kohti Kivennapaa, jossa majoituttiin rajakyläin.

Pataljoonaan kuului kolme jvkompaniaa, kk-komppania, pst-joukkue sekä tietysti esikunta ja tärkeä töpinä. Upseerit ja aliupseerit olivat reserviläisiä. I komppanian päällikkönä oli luutnantti Eero Rahikainen, II komppanian luutnantti Allan Gummerus, III komppanian luutnantti Rehnström ja kk-komppanian luutnantti Kärkineva.

Pataljoonan komentajana toimi koko ajan majuri Kaarlo Pöyry (Sano Kalleksi vaan"). Hän oli ennen sotaa suojeluskunta-aluepäällikkö.

Pataljoonan tehtävänä oli toimia suojaajoukkona ja käydä viivytystaisteluja.

Rajakylien väestö oli evakuoitu ehkä hieman turhan aikaisin, heillä olisi ollut aikaa puida viljat ja kaivaa perunat. Pataljoona teki linoitustöitä ja miinoituksia, välillä kaivettiin perunaa ja puitiin viljaa. Tällä tavoin kulutettiin pari kuukautta, kunnes tilanne sitten alkoi näyttää uhkaavalta.

"Mainilan laukausten" pamahdetua olimme varmoja, että kohta pamahtaa lisää. Jostakin ihmeellisestä syystä siviiliväestölle annettiin kuitenkin tässä vaiheessa paluulupia.

Marraskuun 30. päivänä alkoi sitten tosi leikki. Klo 7.05 tulivat ensimmäiset kranaatit ja lentokone-muodostelmat ylittivät rajan lentäen pommittamaan sisämaan kohteita. Pian oli koko Kannas sodan jaloissa.

Pataljoona Pöyry toimi keski-Kannaksella. Ylivoiman edessä jouduttiin perääntymään Kekrola-Siiranmäki-Riihisyrjä-linjalle ja edelleen Ahjärvelle. Siellä I komppania jäi vihollisen joukko-

Hänellä oli kiire antamaan työnsä vastaan ja saamaan palkkansa. Pehtoori ei kuitenkaan ollut tavattavissa ei edes lähipäivinä, hän oli lomalla. Eskon mieli meni matalaksi. Viikon loppu kangasteli köyhänä ja rahattomana. Apein ajatuksin hän meni toverinsa puheille, jolle kertoi murheensa. Aiottu juhla jäisi pitämättä.

Hetken tuumittuaan tarjoutui Juho pelastavaksi enkeliksi. Työnsä takia hänellä oli mahdollisuus käännyä suoraan hovin herran, itsensä paronin puoleen, mitä oikeutta sopi kokeilla tässäkin asiassa. Herra sattui olemaankin tavallista paremmalla tuulella. Hän jopa tahtoi itse ottaa työn vastaan, kunhan vaan Juho tulee mittamiseksi.

Juho mittasi harvilla ojan reunaan sylen (syli=2 m) pituisin harppauksin, paroni toikkaroi vierellä laskemassa. Juholle tuli jekku mieleen. Ojan päähän päästyään hän tokaisi paronille:

— Toista reunaa ei tarvitse mitatakaan. Se on yhtä pitkä kuin tämäkin.

— Niin, niin tietysti. Yhtä pitkähän sekin.

Esko sai palkkansa kaksinkertaisena. Suunnitellusta Viipurin reissusta tuli tosi. Mitatusta ojan reunasta saamallaan rahoilla hän osti kaikenlaista tarpeellista tavaraa itselleen ja kotiinsa, mutta mittaamattomaksi jääneen reunan rahat hän viinään ja konjakkiiin. Ne oli tarkoitettu toverusten omaa juhlaa varten.

Viinat loppuivat kuitenkin aikanaan, rahat olivat loppuneet sitä ennen. Tokkurussa ollen alkoi Esko moittia toveriaan:

— Kuule, Jussi. Sinä olet sitten kelju kaveri. Mikset sinä sanonut sille paronille, että onhan ojassa pohjakin. Yhtä pitkä se olisi ollut sekin. — Arvi Luukka.

Tähän Kuusaan koululla 23. 5. 1929 otettuun kuvaan on sen lähettäjä Eero Raahikainen merkinnyt tekstiä: »Tässä olen omistanut eukon jo puoli vuotta. Sama tallella vieläkin.»

ErP 4:n I komppaniaa pukumalleja talvisodassa

jen taakse, mutta onnistui pyryn ja pimeyden turvin murtautumaan omien luo. Perääntyminen jatkui metsän lapi Pamppalaan ja Väärämäen kautta Muolaaseen. Miehet olivat nälkäisiä ja väsynyttä, nukkuivat seisaaltaan.

Parin päivän levon jälkeen pataljoona kävi puolustukseen Yksjärven ja Muolaanjärven väliselle kannakselle. Tässä vaiheessa tappiot olivat vielä verraten vähäiset: yksi upseeri kaatunut sekä miehistöä kaatunut, kadonnut tai joutunut vangiksi 10-20 miestä.

Uusi puolustuslinja vakiintuikin pitkäksi aikaa. Asemat pystyttiin pitämään, vaikka ne olivatkin pelkkiä maakaivantoja. Talvi oli ankara, pakkastakin usein yli 40 astetta. Varusteissa ei ollut kehumista, mutta ihmeen paljon ihminen kestää pakon edessä. Helppoa ei ollut vihollisellakaan - se voitiin todeta kaatuneilta löydetyistä kirjeistä.

Suomi noudatti poltetun maan taktikkaa: perääntyessä pantiin kaikki talot palamaan. Se oli juhlallisen kaamea näky, kun koko rajaseutu oli tulimerenä.

I komppania oli pääosaltaan Kyyrölän poikia. Kaikkien kotikiekinä oli venäjä, mutta mieli oli suomalaisen, ja sotilaina he ansaitsevat kiitosta.

Asemasotavaiheen aikana miehiä kaatui ja haavoittui jatkuvasti. Samoin katosi miehiä tiedustelupartiomatkoilla.

Niin kauan kuin Summa kesti, kestettiin muuallakin. Ylivoima oli kuitenkin liian suuri. Kun Summa murtui, alkoi perääntymisen koko Kannaksella helmikuussa 1940.

ErP 4 vetäytyi Ilveksen ja Heinojen kautta kohti Antreaa. Ns. pääpuolustuslinjaa Salmenkaidan takana ei ehditty juuri käyttää. Perääntymistäistelut vaativat raskaita uhreja, ja usein kaatuneet täytyi jättää.

Maaliskuun alussa alkoi liikkua huhuja rauhasta. Jokainen toivoi, mutta kukaan tuskin uskoi.

"Tuli lakkaa"-ilmoituksen tul-

laineiden huuhtomina hautuivat mätijyväset miljooniksi lahnan poikasiksi, joilla oli erinomainen turvapaikka syntymäturonsa suojissa. Siellä ne pääsivät runsaslukuisemmin kuin missään muualla kehittymään arimman ikäkautensa ohitse.

Mitä olivat kihupyhät

Usein kesäiseen aikaan, kun karjalaiset tapaavat toisensa täällä uusilla olosijoilla joko sunnuntaisin kirkkomatkalla tai kirkonmäellä, jossa on paljon kansaa, kuulee heidän sanovan: »Nii on paljo väkkee ko kihupyhän.» Kihupyhää vietettiin pääasiassa Karjalan kannaksen keskeisissä pitäjissä kuten Muolaassa, Heinjoella, Valkjärvellä ja Kivennavalla sekä Antreassa, Sakkolassa ja Vuokselassa. Muissakin Karjalan pitäjissä niitä lienee vietetty, mutta Kannaksen pitäjien kihut olivat huomatuimmat. Milloin nämä tällaiset kihupyhät ovat saaneet alkunsa, siitä ei ole varmaa tietoa, mutta ne juontavat juurensa kaukaa monen miespolven takaa. Kerrotaan, että silloin kun koko Kannas oli yhtenä »Pyhäristin» seurakuntana, vietettiin suurta uskonnollista juhlaa »kihupyhänä». Näin ollen on hyvin ymmärrettävää, että kihupyhä on saanut alkunsa uskonnollisesta juhlasta, kun sitä vietettiin sunnuntaina. Millainen sitten oli kihupyhä ja miten sitä vielä ennen sotia vietettiin?

Kihupyhää vietettiin määrätynä sunnuntaina joka pitäjässä. Sen vietto alkoi Heinjoella, jossa sitä vietettiin 7:nä sunnuntaina kolmin päivänä. Seuraavana oli 8. kolm. j. s. oli Muolaan kihu. Valkjärven kihu oli seuraavana sunnuntaina ja viimeisenä eli 10. kolm. j. s. oli Kivennavan kihu. Antreassa lienee vietetty samaa juhlaa alkukesästä, samoin Vuokselassa ja Sakkolassa.

Kuten jo edellä tuli mainituksi, aloitti Heinjoella kihupyhän vieton. Silloin sinne kokoontui paljon kansaa, etupäässä nuorisoa, mutta joukossa vanhempain väkeä. Kihuminen tapahtui siten, että kokoontunut väki kulki suurissa joukoissa pitkin kirkkoa lähellä olevaa tietä johonkin määrättyyn paikkaan ja takaisin. Kihu-sana merkitsee edestakaisin kulkemista, siis liikehtimistä. Ja kun väkeä oli satoja, joskus tuhansakin, niin siinä syntyi sellaista survomista sivuutettaessa.

Seurattuani useamman kymmenen vuoden ajan Muolaan kihuja, kerron niistä hiukan tarkemmin. Muolaan oli Kannaksen pitäjistä keskeisin ja suurin sekä pinta-alaltaan että asukasluvultaan. Sinne olivat hyvät kulkuyhteydet

lessa maaliskuun 13. päivänä klo 11 ErP 4 oli Antrean Revonkylän seutuilla. Määrättiin tilapäinen rajalinja, mutta rajapuoja jouduttiin siirtämään eteen ja taakse, ennen kuin löytyi oikea paikka ErP 4:n kohdalla.

Sitten pataljoona marssi Lappeenrantaan ja majoittui Lauritsalaan kanavan läheisyyteen. Siellä viivytettiin kesäkuuhun asti. Tehtiin linnoitustöitä pystyttämällä kiivesteitä. Työ ei oikein sujunut, sillä mieli paloi kotiin. Niin naurattavalla kuin se tuntuikin, määrättiin pitämään jopa sulkeisharjoituksia. Se otti vanhoja aivoon ja loppuikin lyhyeen.

Vähitellen alkoi sitten kotiutus, vaikka harvalla kai silloin oli varsinaisia kotia.

ErP 4 oli antanut raskaan uhrin: 130-140 Muolaan miestä oli kaatunut tai kadonnut ja haavoittuneita oli vielä enemmän. Jatkosodassa käytiin jälleen edustamassa kotipitäjää, mutta samoilla eväillä ajoivat pois. Taas peitettiin monta Muolaan miestä mullan alle.

Nyt ankeat ajat ovat jääneet taakse. Toivottavasti pysyvätkin siellä. - Eero Rahikainen.

naapuripitäjistä. Siksi Muolaan kihuihin olikin huomattavasti enemmän kihuväkeä kuin naapuripitäjien kihuihin. Jo varhain kihusunnuntaina alkoi kirkolle saapua kihuväkeä ja muutakin kirkkokansaa. Sitä tuli joka suunnalta, pääasiassa hevospelillä, mutta myöhemmin pyörillä ja sitten autoillakin. Vesiteitä pitkin pääsi kirkolle aina Valkjärveltä asti. Aamukellon soidessa kihuväki oli kansoittanut kirkonmäen ja lähitienot. Muolaan kirkko sijaitsi korkealla mäellä, ja sinne johtivat tiet kolmelta suunnalta, pohjoiselta, etelästä ja idästä. Näitä teitä pitkin kihuväki kulki edestakaisin: etelästä Kyyrölään johtavaa tietä pitkin aina kanttorin talolle asti, pohjoiseen päin pappilan tienhaaraan ja itään päin Korjuksen eli Viipurin sillalle saakka. Viime vuosisadan lopulla ja tämän vuosisadan alkupuolella aina ensimmäisen maailmansodan loppuun asti, oli kihupyhien vietto hyvin rauhallista ja siivoa. Nuorisoa kulki suurissa joukoissa, pitien toisiaan käsistä, edestakaisin edellämaintuja teitä pitkin, puhellen, nauraen sekä leikkiä laskien. Ja jos siinä kävellessä sattui vähän tuupimista, niin ei se ollut mitenkään vaarallista, päin vastoin hauskaa. Taisipa siinä joku naapuripitäjän poika iskeä silmänsä Muolaan kauniiseen tyttöläpseen tai päin vastoin, Muolaan poika ihastui Valkjärven sinisilmäiseen neitoon, ja näin voitiin kihujuhlista löytää ainainen elämäntoverikin.

MUOLAAN PITÄJÄJUHLILTA URJALASSA V. 1970. Opettaja Mikko Mäkirinne (toinen oikealta) ja hänen oppilaansa, vasemmalta: johtaja Olva Mentula, vakuutusmies Esa Toikka ja opettaja Vesa Mentula.

Sotien jälkeen alkoivat kihupyhät muodostua hyvin rauhattomiksi. Useimpina kihupyhinä alkoi ilmestyä juopuneita, jotka saattoivat aikaan rähinää ja rauhattomuutta häiriten kulkijoita. Olipa kerran tappelun nujakkakin. Tosin nimismies oli komentanut kaikki pitäjän poliisimiehet valvomaan järjestystä, mutta sittenkin sattui silloin tällöin järjestyshäiriöitä.

Tämä kihuminen kesti niin kauan kuin jumalanpalvelus kirkossa. On sanomattakin selvää, että tällainen kansanpaljous vaikutti häiritsevästi itse jumalanpalvelukseenkin, vaikka kihuminen tapahtuikin kirkon ulkopuolella. Mutta oli paljon sellaisiakin kihuvieraita, jotka menivät kirkkoon, olivat siellä jonkin aikaa ja lähtivät sitten pois suurella rymillä tavallisesti ennen saarnausta. Tällaista ravaamista oli aina kihupyhinä. Tietenkään seurakunnan pappi ja muut vakavamieliset seurakuntalaiset eivät ollenkaan pitäneet tällaisista kihuihin, jotka häiritsivät jumalanpalvelusta. Kirkkoherra ja kirkkoneuvosto neuvottelivatkin monesti, miten saataisiin järjestys edes kirkossa pysymään, mutta pätevää keinoa ei keksitty. Sitten kirkkoneuvosto teki päätöksen, että kihupyhinä kirkon ovet pannaan lukkoon ennen saarnausta, jotta kirkossa pysyisi rauha saarnan aikana. Koetettiinpa sitäkin keinoa, että eräänä kihupyhänä ei pidetty jumalanpalvelusta kirkossa ollenkaan, vaan erällä kaukaisen kylän kansakoululla. Mutta ei siitäkään ollut apua. Kihuväki saapui kirkolle kuten ennenkin ja aikaansa kihuttuaan he menivät pois.

Tähän tapaan, kuten edellä on kerrottu, vietettiin kihupyhä Muolaassa ja muissakin Kannaksen pitäjissä. Mutta kertomamme kihupyhän vietosta ei olisi täydellinen, jos unohtaisimme erään ryhmän ihmisiä, joilla oli hyötyä kihupyhän viettämisestä, monet kaupustelijat, joita oli kerääntynyt kirkonmäen lähisuudulle. Siellä oli limonaadin, pullan ja monenlaisen makeisten kaupustelijoita, pitämässä huolta kihuväen ravitsemisesta.

Kysyä sopinee: Mikä oli kihupyhien vieton merkitys? Ainoa valopuoli, jos niin voi sanoa, oli se, että eri pitäjien nuorisot kohtasi toisensa ja voi siten tulla tuntemaan naapuripitäjien nuorisoa. Muuten tapaaminen pitkien matkojen takia oli harvinaista. Mutta varjopuolena näissä kihuihin oli yhä lisääntyvä juopuneiden mekeltelu ja räyhääminen, joten monet vakavamieliset seurakuntalaiset eivät sinä pyhänä saapuneet kirkkoon.

Nykyaikana pyritään tallettamaan kaikkea vanhaa ja merkittävää muistiin esi-isien käyttämiä tapoja

MUOLAAN PITÄJÄJUHLILTA V. 1969 Forssassa, vasemmalta op. Mikko Mäkirinne, ministeri Emil Luukka, mv. Jooseppi Hyytiäinen, Peikola, sekä Mero.

ja tottumuksia, ja se on kaunis ja kannatettava toimenpide, sitä suuremmalla syyllä, jos vanhat tavat ovat olleet puhtaat ja henkistä olemustamme virkistäviä. Mutta kihupyhien vietto, sellaisena niinkuin niitä Kannaksella ennen talvisotaa vietettiin, ei ansaitse muistelemista. Ne ovat aikansa eläneet ja saavat jäädä unholaan. Uusi aika on tuonut karjalaisille täällä uusissa oloissa uudenaikai-

set »kihut», ja ne ovat pitäjänjuhla, joita vietämme joka kesä arvokkaine ohjelmineen. Näihin pitäjänjuhliin saapuvat entisen kotikunnan asukkaat sankoin joukoin pitkien matkojen takaa. Nämä juhlat ovat mieltä virkistäviä ja antavat uutta voimaa arkiseen aherrukseen. Mutta näiden uusien kihujen kertominen ei kuulu enään tämän vanhan kihukertomuksen piiriin.

IMMO AATOLAINEN:

ERÄS MUISTELMA

Talvisota oli juuri alkanut. Viollinen oli hyökännyt rajan yli. Niinpä M-ryhmän esikuntakin oli siirtynyt Kivennavan kirkolta Kyyrölään ja majoittunut Kunnantalon. Minut oli määrätty M-ryhmän pastoriksi ja jonkin asian tarkista askeleeni suuntautuivat tuolle Kunnantalolle.

Kun saavuin sinne, havaitsin, että pihamaalla makasi kaksi kaatunutta, ensimmäiset ryhmästämmä. Silloin ei vielä kellään ollut selvytyä siitä, miten kaatuneitten suhteen meneteltäisiin. Niinpä nämäkin kaatuneet oli vain tuotu esikuntaan. Oli varmaan ajateltu, että hoitakoon esikunta tämänkin asian. Seisahdin kaatuneitten viereen, katselin heitä, ajattelin, että teidäkö osanne oli antaa ensimmäinen urhi. Silloin tuli ryhmän komentaja minun vierelleni. Hänen määräyksensä oli, että pastori tekee nyt näille mitä ikinä tahtoo, mutta tästä heidät on saatava pois.

Ymmärsin, että saamani tehtävä oli minun velvollisuuteni, mutta miten ja minne heidät toimittais. Minun käytössäni ei ollut mitään laatuista ajoneuvoa. Minun siinä apurikoidessani ajoi Kunnantalon pihamaalle joku keski-ikäinen mies hevosellaan, huusi, että tehkää tälle hevoselle mitä tahdotte, sekä lähti kohti Viipuria juoksemaan. Miehen hermot olivat kaikesta päättäneen tiukalla. Kaikki tapahtui niin äkkiä ja odottamatta, että ennen kuin ehdin häntä edes puhutella, hän oli jo näkymättömissä. Oli sota, ei autanut tunteilla. Joka tapauksessa minulla oli nyt hevonen ja reki käytettävissäni. Nyt oli saatava vähän apua. Kuin Luojan lähettämänä kävelee silloin luokseni Muolaan kirkon silloinen suntio Viljam Hyytiäinen. Selitin hänelle tilanteen ja pyysin auttamaan. Hän oli heti valmis. Niin nostimme vainajat rekeen, kävimme itse reslojen reunoille istumaan ja ajoimme Muolaan kirkolle. Siellä konstaapeli Väinö Sorvalin talon pihamaalla oli joukkue kaivamassa kka-asemaa. Toivoin saavani sieltä apua haudan kaivamiiseen ja lähdin puhuttelemaan

miehiä. Selvisi, että pataljoona, johon he kuuluivat, oli koottu Taipalsaarelta. Olin ollut Taipalsaaressa pappina yli kaksi vuotta. He tunsivat minut, minä en tuntenut heitä. Sieltä lähti muutama mies kirkkomaalle kaivamaan hautaa.

Heidän kaivaessaan hautaa oli minulla tilaisuus vielä kerrankäydä kirkossa. Ovet olivat auki. Havaitsin, että kirkon kaikki hopeesineet alttarilla ja sakaristossa olivat paikoillaan. Kukapa niitä olisi ehtinyt pelastaa, kun omaakin omaisuutta oli saatava pois sodan jaloista. Silloin sain ajatuksen, jota olen usein Luoja kiittäen muistellut. Kaadoinme, Hyytiäinen ja minä, sakaristossa olleen puulaatikon tyhjäksi sakariston lattialle ja pakkasimme laatikkoon kaikki kirkon hopeat, kirkon kynttilänjalat, viinikannut, ehtoollisvälineet ym täyteenä ja pehmikkeenä käyttäen messupaitoja ja -kasukoita. Kannoimme arkuhan haudan viereen. Kun hauta oli valmis, laskettiin sinne ensiksi sankarivainajat. Siunasin heidät iäisyysaamua odottamaan. Sitten peitettiin vainajat. Multaa lapioidiin vähän vaille hauta puolilleen. Sen jälkeen hautaan laskettiin ylimainittu hopealaatikko ja hauta peitettiin. Ei ollut yhtään kukkaa kenelläkään hautakummulle. Huokasin sisimmässäni, että taivaallinen Isä, me jätämme kaiken sinun suojeluksesi. Haudan ympärillä seisoi useita ihmisiä ja he tiesivät, mitä hautaan katettiin. Kukaan ei kuitenkaan puhunut mitään, sillä hopeat kaivettiin myöhemmin haudasta vlös.

Hautauksen jälkeen menin vielä kerran käymään kotini Ojalan pappilaan. Omaisuutemme oli koottu aittaan, olimme itse sen tehneet, sillä pappila tarvittiin joukkosidontapaikaksi. Nyt oli pappilassa komennuskunta ja tarkoituksena oli syyttää pappila. Kerroin kuka olen ja pyysin heitä vähän viivyttämään, ettei minun tarvitse katsella kotini paloa. Otin yhden käsikirjan ja pienen virsikirjan ja lähdin kohti Kyyrölää kävelemään. Metsikön takaa näin sitten valtaviin savupilvien kohoavan

KUUSAAN MAIDONMYYNTIOSUUSKUNTA R.L.

Ylä-Kuusaan kylä sijaitsee Äyräpäänjärven rannalla Viipurista Kiviniemeen johtavan tien varrella, viittisen kilometriä sivussa Viipurin-Leningradin tiestä. Yhtenä osana kylään kuului Määttälä, joka jatkosodan aikana aloitettiin uusjakotoimituksessa liitettiin virallisesti Ylä-Kuusaaseen. Aikaisemmin kylän alueet kuuluivat Kuusaan kartanon lahjoitusmaihin. Valtiovallan avulla asukkaat pääsivät itsenäisiksi ja saivat tiloista perintökirjat vuonna 1878, jolloin myös ns. ropottitöitä kartanoon päättyivät.

Ennen itsenäistymistä kylästä käytiin yleisesti ansiotöissä ja kauppamatkoilla Pietarissa, jonne vietiin kaikenlaista tavaraa, vaikka satakilometrinen matka hevosperillä kesti nelisen päivää. Maitoa lähetettiin Pietariin siten, että se vietiin Galitsinan (Leipäsuon) asemalle ja sieltä sitten junalla perille. Junakuljetusten tyrehdyttyä vallankumouksen takia maidonlähettäjät ryhtyivät kuljettamaan maitoa hevosperillä perille asti. Pietarissa hevosmiehet joutuivat kuitenkin vallankumouksen pyörteisiin, mm ruumiita kuljettamaan.

Itsenäistymisen jälkeen alkoi talouselämä kehittyä ja kylä markkinoi tuotteitaan Viipuriin ja Pöytäkökälään. Kun torikauppa ei tyydyttänyt kaikkia, perustettiin 18.1. 1925 Kuusaan maidonmyyntiosuuskunta r.l. Heti perustamis-

tilaisuudessa osuuskuntaan liittyi 22 jäsentä ja hallitukseen valittiin Ville Vinnikainen, Matti Kauppi, Mikko Peuhkuri, Juho Reponen ja Matti Kaukinen.

Osuuskunta päätti liittyä Valion jäseneksi ja toiminta aloitettiin heti vuokratiloissa. Myöhemmin ostettiin keskeisellä paikalla sijainnut Juho Reponen kauppatalo, jossa osuuskunta toimi talvisotaan asti. Talvisodassa talo tuhoutui eikä osuuskunnan toiminta jatkosodan aikana päässyt kunnolla alkamaan.

Osuuskunnan vastaanottama maito ja kerma toimitettiin Valion Viipurin meijerille. Useimmat viljelijät lähettivät pääasiassa kermaa. Kuorittua maitoa tarvittiin porraitin ja vasikoiden ruokintaan - molempia kasvatettiin paljon - eikä kuorittuun maidon kuljettaminen edestakaisin olisi ollut taloudellista.

Osuuskunnan maitolan hoitajana toimi Tyyne Mero vuosina 1925-37 ja Aliina Juvonen 1938-39. Isännöitsijänä ja rahastonhoitajana oli vuosina 1925-26 Juho Reponen sekä vuodesta 1926 lähtien Jooseppi Tuusa. Osuuskunnan toiminta katsoitiin täysin päättyneeksi Forssassa 3.9. 1950 pidetyssä kokouksessa.

Osuuskunnan viimeisessä hallituksessa toimivat: Juho Juvonen, Johannes Reponen, Ville Kemppi, Esa Paaajanen ja Johannes Paaajanen. - Joo se p p i T u u s a .

Kihupyhän kuva Kuusaan hovista, jossa Muolaan kirkkokin väliaikaisesti toimi.

Ylä-Kuusaan nuorisoseura Urpu järjesti vuonna 1937 tanhu- ja lausuntakurssin, jolla oli niin paljon osanottajia. Toisessa rivissä vasemmalla kurssin johtaja Johannes Hämäläinen

POTTI- JA RÄTTIKAUPPIAANA

Mahtavan, jo 1300-luvulta tunnetun Muolaan pitäjän kuuluisin kylä oli epäilemättä Kyyrölä, joka muodosti oman itsenäisen ortodok-

Ojalan pappilan kohdalla. Tiesin, mitä se merkitsi.

Vihollinen tuli sitten aikanaan Ojalan pappilaan ja käytti hyväkseen sementtistä kellaria ja navetan kivisiä (puoli) seinä. Suomalaiset linnoittautuivat kirkkomäelle ja monen juoksuhaudan pohjana oli arkun kansi. Mutta Muolaan kesä. Sieltä lähdettiin vasta käskystä, kun muualla oli peräydytty. Saaroksien ei haluttu jäädä.

Tuli sitten sekin aika, että lyhyeksi ajaksi palattiin Kannakselle, Muolaaseenkin, takaisin. Hyttiäinen muisti hopea-arkun ja haudan sijainnin ja hän ja kanttori Inkinen kaivoivat arkun maasta. Kaikki oli tallella. Ei ollut edes huhua pääsyt syntymään maassa olevista kirkon kalleuksista. Mikä on näitten hopeain myöhempi kohtalo, sitä en tiedä.

sisen seurakuntansakin. Tämä kylä oli tunnettu nimenomaan saviteollisuudesta, jonka maine kiiri ympäri maata. Kylässä oli kuutisenkymmentä savenvaluverstasta eli kornua ja savupiippujen perusteella laskettuna Kyyrölä oli aikoinaan Suomen suurin teollisuusyhdyskunta. Aivan oman ammattikuntansa muodostivat näiden kornujen tuotteiden kauppiat. Heistä ehkä kaikkein maineikkain oli nykyisin Forssan Kuustossa asuva Jussi Leino, eli Atlantin Jussi - ja mitä muita lempinimiä hänellä lienee ollutkaan.

Vietimme erittäin antoisaa tarinatuokion Forssan Karjala-Seuran puheenjohtajan mv. Erkki Känsäsen kodissa, jossa Jussin lisäksi oli saapuvilla myös tunnettu hevosties Viljami Leino. Tähän tapaan Jussi Leino (synt. 1903) kertoi: (Valitettavasti emme halitse Muolaan murretta niin hyvin, että uskaltaisimme tulkita Jussin hersyvää kerrontaa hänen »kotikielillä»).

- Kornujen omistajat olivat mil-

tei poikkeuksetta perheytyymiä. Oppi kulki polvesta polveen. Kerrotaan, että Kyyrölä kylän asukkaat olivat entisiä maaorjia. Taru tietää, että Volkovin kartanosta Venäjältä oli lähdetty heitä kuljettamaan reellä, jonka kori oli tehty niinikuoresta kudotulla punoksella. Ylen tiukka kun orjat oli ahdettu, ensimmäinen pari putosi jo Parkkilaan, toinen Kyyrölään, kolmas Sudenojalle ja neljäs Kangaspellolle. Näin syntyi neljä kylää, joista muodostunut Kyyrölä seurakunta säilyi itsenäisenä koko olemassaolonsa ajan, vaikka kunnallisesti kuuluikin Muolaaseen. Eikä se irroittautunut emäpitäjästään, kuten tekivät monet muut suurkylät, joista Muolaan ympäristöön muodostui kymmenkunta itsenäistä kuntaa.

- Kornujen omistajat eivät itse kaupalleet tuotteitaan, heidän aikansa ja ammattitaitonsa tarvittiin pottien valmistukseen. Ja asiamiehiä oli mielin määrin. Heitä oli suuren pitäjän kaikilta kolkilta ja vieläpä naapurikunnistakin.

- Kauppamatkat ulottuivat koko Etelä-Suomeen, jopa Vaasan läänin saakka. Ja vieläkin kauemmaksi. Kerran kuuntelin kun kaksi pottikauppiasta keskusteli retkistään. Toinen kysyi, kuinka kaukana olet käynyt. Toinen sanoi, et iha toisessa maailmassa saakka. A, miten siellä kauppa kävi, kysyjä uteli. Oivallisesti, se maailmojen välinen rako madaltui niin matalaksi, että siitä oli mentävä ryömimällä. Sittenkin selkämystä hankautui rikki, ja mitäpä sillä maahanalustallakaan teki. Niin, että lumppuja oli paljon, niitä sai pilk-

kahintaan. Tämä sai toisen ihan vihreäksi kateudesta, sillä pottien myynti oli lähinnä vaihtokauppaa. Vastineeksi otettiin lumppuja ja luita ja romujakin, jotka sitten myytiin edelleen. - Mie ostan kaikellaist kammaa: luunpalasia, paian alasia ja hammuu vaik verkkorajaa, kauppiat huutelivat. Vaimoimisten paidat oli niihin aikoihin tehty kahdesta osasta, alaosaa sanottiin »kivijalaksi» ja siitä tuo sanonta »paian alusii». Lumput eli rätit myytiin tavallisesti Viipurin maalaiskunnassa sijainneelle Tienhaaran Kattohuopatehtaalte.

- Pottikaupalla minä rikastuin, aloitti Jussi. - Minä olen Ylä-Kuusaan kylästä, kuten tuo Viljami ja Erkkikin. Minulla oli vanhempien perintönä pikkuinen tila, siinä ränsistynyt mökki ja kolmijalkainen hevonen. Näillä eväillä minä lähdin pottikauppiaksi 1926. Kilpailu oli kova, sillä meitä saattoi samanaikaisesti lähteä liikkeelle kolmenkymmenen hevosen raito. Aloitteleva kun olin ja minulla oli huono hevonen, katsoin, ettei tämä lyö leiville. Niin sitten lähdin Amerikkaan. Isäni otti lainan ja sai koko kylän tilalliset takuumiehiksi. Tuteerasivat, että jos ei Jususta luonnista niin ei tästä paljon takapakkia pekkää päälle tule. Lainasumma oli 10.000 mk. Pari vuotta vain rapakon takana olin. Tein metsätöitä, olin tovin topparoikas ja vuoden verran paperitehtaanakin. Sen verran kuitenkin tienasin, että sain velkani maksetuksi ja jäipä toinen mokoma vielä lompsaanikin. Ja nyt ryhdyin uuden kerran pottikauppiaksi ja vallan toisenlaisin eväin. Ostin hy-

vän hevosen ja kun olin Amerikan matkani takia saanut Atlantin Jussin nimen, minut tunnettiin jo etukäteen kaikkialla. Ei ollut yösi-joista puutetta, joka talossa odotettiin ja ihan pyydettiin tulemaan. Yhdessä paikassa isäntä luovutti minulle sijansa emäntänsä vierestä. Siihen aikaan ei vielä ollut radioita, ei ainakaan monessa talossa, mutta minä polka tiesin maailman asiat ja osasin ne »laveerata» maittavassa muodossa. Siksiäpä minut vastaanotettiin avosin kuin sodan aikana muotin tulleet viihdytyskiertueet. Olin niihin aikoihin kolmantena maakunnan arvoasteikossa. Ensin oli maaherra, sitten kirkkoherra ja kolmantena rättiherra ja se olin minä.

- Kunkin ihmisen elämäntaakan sisältyy jokin tähtihetki. Minun osalleni niitä on sattunut pariakin. Kerran yhteen taloon poiketessani emäntä kyseli, olisiko minulla soppaskooleja. Kauppatavaraansa sisältyi tavallisesti kaikenlaisia astioita vadeista kukkamaljakoihin asti ja kukkopillejä annettiin kaupanpäällisiksi. Mutta sillä kertaa minulla ei ollut jäljellä kuin kymmenen pissapottua, sillä kierrokseni oli loppuvaiheessa. Vastasin emännän kysymykseen, että kyllä on, mutta ne ovat uudenäikaista mallia ja siis yksikorkoisia. Emäntä tiedusteli hintaa. Sanoin että skooli maksaa 15 markkaa, mutta jos ostatte kaikki, saatte seitsemällä markalla. Emäntä osti ja tarjosi skooleistaan perunasoppaa metsätöistä kotiutuvalle miehelleen ja aikamiespojilleen. Isäntä äkämystyivät niin kovin, että heitti potun seinään. Tapahtuman

Kanttori Inkinen ja suntio Hyttiäinen ja esin kalvetut Muolaan kirkon kalleudet syksyllä 1941

KYYRÖLÄ

Kukapa meistä vanhemman ja keskipolven karjalaisista, ja myös muistakin ennen talvisotaa Kannaksella liikkuneista suomalaisista ei muistaisi Kyyrölää. Tätä erikoista kylänäkymää ei kerta kaikkiaan voi unohtaa.

Viipurin ja Terijoen puolivälissä, aivan valtatie tuntumassa kauniin ja kalaisen Yksjärven länsipuolelle levinnyt lähes 2000 asukkaan noin 250 omakotitaloa käsittävä asutuskeskus täydellisesti poikkesi ulkonäkönsä ja koko olemuksensa puolesta kaikista muista Suomen kylistä. Harmaat hirs- ja vaaleiksi maalatut lautaseinät, joiden päädyt olivat melkein poikkeuksetta tielle päin ja joiden ikkunalaudat olivat leikkauksin koristetut ja koreiksi maalatut, aivan vieressä seisten, välissä vain korkea umpiportti ja -aita, reunustivat helminauhan tapaan valtatie kumpaakin puolta. Melkein jokaisen talon edessä oli kaunis ja hyvinhoidettu puutarha sireeneineen, hedelmäpuineen, ruusuineen — ja kaikkialla kukkia, kukkia, kukkia...

Kyyrölää pidettiin yhtenä Muo- laan pitäjän tärkeimmistä liike- kulttuuri- ym. keskuksista. Ja niinpä kylästä löytyikin 2 saha- laitosta, 2 sekaviljamylyä, pitä- jän ainoa vehnämylly, yli 50 sa- viastiatehdasta »kornua», 10 se- katavarakauppaa, apteekki, kärä- jätalo, posti, puhelinkeskus, kun- nanlääkäarin talo, Suomen suurim- piin ja kauneimpiin lukeutunut ortodoksinen kirkko, pappila, pi- täjän suurin kansakoulu sekä il- tamataloina tunnetut puolustus- laitoksen harjoitustalo ja kuului- san Kyyrölän VPK:n toimitalo. Kylässä vallitsi iloinen ja välit- tön elämänrytmi. Ei siellä pahem-

kuultuani ajattelin tokko tuohon taloon uskallan enää poiketakaan. Mutta kylään uudelleen mennessäni joka talossa sanottiin että ko- talon isäntä odottaa teitä. Sekavin mielin ajoin talon pihalle. Isäntä tuli vastaan käsi ojossa. — Halu- sin vain nähdä miehen, joka pysty- myymään muijalleni kymme- nen kusipottua soppaskooleina, hän sanoi. Meistä tuli iänikäiset ystä- vät.

— Mutta kerran minulla oli vie- lä monin verroin parempi »pises», annahan kun kerron. Arapien teh- taalla oli jokin lautassatsi mennyt niin pahoin pilalle, että se oli oi- keastaan kaatopaikkatavaraa. Nuo lautaset olivat kuin vanhanaikai- sen gramafonin torvia. Juuri sinä päivänä kun tuo jätetavara ilmoit- tettiin myytäväksi, julistettiin, et- tä maan presidentiksi oli valittu Kyösti Kallio. Menin ja ostin koko varaston, vaikka siitä kertyi mon- ta hevoskuormaa. Lautasia kaup- paillessani kuulutin, että kun maan- han oli saatu talonpoikien mielei- nen presidentti, oli hänen kun- niakseen valmistettu tällainen lau- tanen. Ja emännät ostivat niitä hintaa kysymättä. Sillä kaupalla minä rikastuin. Rakensin kotikön- säni uuteen uskoon, mutta ei mi- nusta silti maanviljelijää tullut. Potteja ja rättejä minä kauppailin siihen saakka kun kotikontu oli pakko jättää. V. 1941 tuln Fors- saan ja sain täältä maanhankinta- lain perusteella asutustilan. Vielä samana vuonna muutin takaisin Karjalaan kotitilalleni. Mutta kovin lyhytaikaiseksi tuo onni jäi. Vielä Forssaan kotiuduttuanikin yritin jatkaa pottikauppiaan hommaa, mutta ei se täällä luonnistunut, vaikka ulotin matkani Turun saa- ristöön saakka, mainitsi Jussi Lei- no hieman alakuloisena. Selityksen tähän epäonnistumiseen antoi Erki Känkäinen. Hän on Jussin poi- kien ikätovereita ja nämä olivat kertoneet, että isä jäi joka tönössä suustaan kiinni niin pahoin, ettei ehtinyt päivässä käydä kuin paris- sa talossa. (Haastattelu: Esko Viljanen).

min löytynyt purnareita, murjot- taja tai tappelijoita. Sitavastoin lauluksi, tanssiksi ja iloiseksi ru- patteluksi pantiin hyvin herkästi, kunhan vain töistä ehdittiin. Eri- tyisen hauskoja olivat viikonlo- put: olihan siellä kaksi uhkeata tanssipaiikkaa, hyväkuntoinen ur- heilukenttä, ampumarata sekä idyllinen ja kalakas Yskjärvi kak- sine saarineen. Lisäksi olivat ky- län metsät hyvin riistarikkaita.

Suurin osa kylän asukkaista tunnusti ortodoksisia uskoa. Ju- malanpalveluksen ajaksi kylä kir- jaimellisesti tyhjäksi ja kaunis py- häkkö täytti hartaasta kansasta. Myös lapset kävivät ahkerasti kirkossa.

Oma palokunta oli kyyröläisten suuri ylpeys. Eikä syyttäkään, sillä olihan Kyyrölän VPK Kan- naksen parhaimpia palonsammut- taja. Viipurissa pidetyissä vapaa-

palokuntien välisissä kunto- ja taitokilpailuissa oli tämä erittäin tehokas palokunta voittanut useita ensimmäisiä palkintoja. Ja tällais- ta palokuntaa kylässä toden teol- la tarvittiinkin, sillä olihan koko kylä hyvin palonarka: valtatie varrella satoja metrejä »helmi- nauhaa» puisista taloista, aivan vierä vieressä, ja talojen välitkin täytetty herkästi palavilla puisil- la umpiporteilla ja -aidoilla. Entä- pä erittäin tulenarat »kornut». Ripeäotteinen palokunta oli hank- kinut itselleen silloisissa oloissa varsin tehokkaan kaluston: palo- auto, 2 moottoriruiskua, useita miesvoimaisia tehuruiskuja, iso palolampi keskellä kylää, 2 kalus- tusuojaa sekä komea harjoitus- ja juhlatalo. Palokunnan vuosipäi- vää, 9. heinäkuuta, vietettiin ky- lässä suurena juhlena kirkkome- noineen, palokunnan katselmuk- sineen ja paraateineen sekä ilta- juhlineen.

Niin, sellainen oli Kyyrölä, näin hyvin lyhyesti kerrottuna. Ei aivan samanlainen, kuin Unto Seppäsen »Iloisten ukkojen kylä», mutta melkein. Nyt nämä vielä elossa olevat »iloiset ukot», heidän emäntänsä sekä jälkeläisensä ovat evakkotaipaleensa päätteeksi aset- tuneet taloksi etupäässä Hämeen- linnan lähituntumaan, itse kau- punkiin, maalaiskuntaan, Vana- jaan, Hattulaan ja Kalvolaan. Vie- lä nytkin kaikkien kohtelemusten jälkeen, täällä saa kuulla Kan- naksen ajoilta tuttua iloista ja vä- litöntä rupattelua ja naurua, mit- kä olivat, ja taitavat olla vielä- kin, ominaisia kyyröläisille. Eri- tyisesti jumalanpalveluksen jäl- keisen kirkon pihalla sekä Hämeen Suojassa Hämeenlinnassa 9. päi- vänä heinäkuuta, jota vielä nyt- kin vietetään palokunnan vuosi- päivänä, on ilo korkeimmillaan kun sukulaiset, tuttavat, naapurit ja ystävät tapaavat toisensa. — Niilo Usvasalo

KYYRÖLÄN KIRKONMENOT

Kyyrölän ortodoksinen väestön kirkolliset olot järjestyivät samal- la kun tämä väestö siirrettiin XVIII vuosisadalla Sisä-Venäjäältä Suo- meen. Ensimmäinen ortodoksinen kirkko Kyyrölään rakennettiin jo vuonna 1725. Se paloi v. 1788. Toi- nen kirkko pystytettiin v. 1803. Tä- mänkin oli puusta, ja se oli pyhitet- ty Herran Aidin ns. Tihviniläisen ikonin kunniaksi. Väestön lisään- nyttyä seurakunnalliset olot XIX vuosisadalla vakiintuivat. Väestö

osallistui ahkerasti jumalanpalve- luksiin, vietti ortodoksinen kirkon lukuisia pyhiä, noudatti uskon edel- lyttämiä paastoajkoja ja pysyi pe- rinteilleen uskollisena. Juhlapäi- vistä tärkeimmät olivat pääsiäi- nen, joulu ja helluntai, joitten viet- toon liittyi erityisiä menoja. Myös- kin kirkon nimikkopäivää, heinä- kuun yhdeksättä, jota sanottiin »Tihvinskajaksi», vietettiin suurin juhlailluiksi. Tämän päivän vietto vakiintui siinä määrin, että

Kyyrölän kreikkalaiskatolinen kirkko.

se pysyi kylän omana juhlena sil- loinkin, kun puisen kirkon tilalle vuonna 1898 rakennettiin uusi ko- mea kivinen kirkko, jonka nimik- kojuhlaksi määrättiin helmikuun 2. päivä, Kristuksen temppelein tuo- misen päivä. »Tihvinskaja»-juhlan viettämisestä harrasti sittemmin Kyyrölän Vapaapalokunta, minkä ansiosta tämä perinne säilyi mei- dän päiviimme saakka. Vielä nyt- kin kyyröläiset saapuvat vuosit- tain heinäkuun 9. päivänä Hämeen- linnan kaikkialta uusilta asuinsi- joiltaan, Hämeenlinnan ortodoksi- sessä kirkossa toimitetaan silloin juhallinen jumalanpalvelus ja sen päätyttyä nautitaan yhteiset kirk- kokahvit. Tässä juhlassa tapaavat toisensa sukulaiset ja tuttavat, entiset naapurit ja ystävät. Yhte- en kokoontuu hajallaan asuva kylän väki. Luistaa siinä juttu, kun kuu- lumisia kerrotaan, vointia tiedus- tellaan.

Kirkollisten juhlapäivien lisäksi vietettiin entisessä Kyyrölässä myös monia perhejuhla ja muita tilaisuuksia, joilla oli liittymäkoh- tia kirkolliseen toimintaan. Niinpä uuteen kotiin muutettiin aina vas- ta sen jälkeen, kun se asianmukai-

sin menoin oli pyhitetty. Kun ke- vällä laskettiin karja laitumelle, se ensin siunattiin. Kylvön menes- tymistä anottiin rukouksessa ja vi- heriöivät oraat vihmottiin pyhite- tyllä vedellä. Elojuhlaa vietettiin syyskesällä siunaamalla kirkossa ensimmäiset hedelmät. Paaston päätyttyä pyhitettiin juhlaruoat en- nen niiden nauttimista. Vettä, joka loppiaisena, Herran kasteen juhla- na, oli kirkossa tai »Jordan»-läh- teellä pyhitetty, pidettiin kodeissa ja uskolla sekä rukouksen käytet- tiin sitä, kun turvaututtiin Jumalan siunaukseen. Vaikuttavin menoin saatettiin vainajat ensin kirkkoon, jossa toimitettiin ruumiinsiunaus, ja vasta tämän jälkeen hautaus- maan multiin. Jos on ollut suru- juhla, niin on osattu myöskin iloita ja huvitella. Siihen soveltuivat erityisesti joulupyhiä seuraava viikko sekä laskiainen. Mutta las- kiaisesta pääsiäiseen, siis suuren paaston aikana, päätti kaikki ilon- pito, sen sijaan käytiin ahkerasti kirkossa. Minkäänlainen huvittelu, ei julkinen eikä kodeissa tapahtu- va, silloin tullut kysymykseen. — Aleksanteri Kasanko

KYYRÖLÄN KIRKONKIRJOJEN PELASTAMINEN

Sodan alettua siviiliväestö eva- kuoitiin suurella kireellä, niin että omaisuuden turvaan siirtä- mistä ei enää voitu ajatella, ei- vätkä poislahtijat voineet paljoa- kaan mukaansa ottaa. Niinpä myös-

kin Kyyrölän seurakunnan kirkon- kirjat oli jätettävä kotiin. Kirkko- herra siirsi ne kuitenkin kirkon suojaan, jossa ne hänen mieles- tään olisivat paremmassa talles- sa. Väestö kuljetettiin alussa Loi- maan seuduille, josta se myöhem- min siirrettiin Kemiön saarelle ja Paraisten ympäristöön.

Kun sitten omat joukkomme ve- täytyivät rajalta ja Pöyryn patal- joona kulki Kyyrölän kautta, pistä- tytti seurakunnan kanttori pap- pilassa todeten, etteivät kirkon- kirjat enään olleet niiden tavan- omaisilla paikoilla. Tästä hänelle jäi se käsitys, että kirkkoherra oli- si ne sittenkin saanut mukaansa. Joitakin viikkoja myöhemmin kanttori, joka palveli 1. divisioo- nan esikunnassa tulkkina, sai tilai- suuden yhdessä divisioonan sotil- laspastorin kanssa käväistä Kyy- rölän kirkossa pelastaakseen siel- tä arvokkaimmat esineet. He tuli- vat keskellä päivää Kyyrölän ky- lään, jossa vielä sijaitti meikäläi- siä joukkoja ja joka silloin oli täy- sin vahingoittumaton. Kirkko oli tietenkin lukossa eikä avaimia ol- lut. Kirvestä apuna käyttäen oli murrettava auki rautapellillä pääl- lystetty sivuovi. Kovien ponniste- lujen jälkeen tämä onnistui ja kir- kosta korjattiin pois kuljetettavaksi hopeinen ehtoollislukasto, joitakin ikoneja ynnä muita pienehköjä esi- neitä, sikäli kuin jaksettiin ne kan-

Kyyrölän kreikkalaiskatolinen kirkko sisältä.

ALEKSANTERI KASANKO:

Häät Kyyrölässä

Talvisotaan saakka Kyyrölän nuoret solmivat avioliittoja miltei yksinomaan omissa keskuudessaan. Aniharvoin tapahtui, että toinen kihlakumppani ei kuulunut Kyyrölän väestöön. Ei myöskään tapahtunut, että olisi menty yhteen ennen kuin oli käyty vihillä, saati sitten kokonaan ilman sitä. Häiden vietossa taas noudatettiin tarkkaan perinteellisiä kaavoja, eikä siihen vaikuttanut nuorten ja heidän vanhempainsa taloudellinen asema.

Kun nuoret olivat päässeet selville avioliittoaikeistaan, ryhdyttiin ajattelemaan häitä. Sulhasen isä tai äiti lähti vieraillemaan morsiamen kodissa. Kautta rannan otettiin selkoa siitä, suostuvatko morsiamen vanhemmat antamaan tyttärensä miehelleen. Harvoin pyyntö evättiin. Niinpä saman tien määrättiin jo häpäiväkin. Siitä sitten alkoi vilkas touhu morsiamen kodissa, sillä morsiamen oli häpäivään mennessä valmistettava kapionsa. Tässä häntä avustivat hänen parhaat ystävänsä. Myöskin sulhanen, joka tätä ennen ei ole ollut saanut vierailta morsiamen kodissa, kävi nyt yhdessä toveriensa kanssa näissä illatuissa, tuoden mukanaan runsaasti makeisia. Kohta mentiin käymään pappilassa kuulutuksilla, ja kun kuulutus ensimmäistä kertaa julkaistiin kirkossa, oli morsiamen kotona pikku juhlat tarjottuineen ja karkeloineen.

Kirkonnotkon kornu

taiseksi kantavanhemmiksi, he jatkavat yhteisen maljan, joka kuvaa tulossa olevia yhteisiä iloja ja suruja, ja vihdoin he papin johdattamina ja toisiaan käsistä pitäen lähtevät aloittamaan yhteistä elämän vaellusta. Kirkossa tapahtunut vihkiminen oli hääjähallisuuksien kohokohta.

Kirkosta ajettiin sulhasen kotiin. Riisiä kylvettiin runsaasti nuorten ylle heidän astuessaan kotiovesta sisään. Heidät johdettiin kunnia-paikalle ateriapöydän ääreen, jolloin onnittelujen ja maljojen juonnin sarja alkoi. Tämän jälkeen alkoi hääateria. Nuori pari joutui syömään samalta lautaselta ja leipänä heillä oli sinaamisleivästä leikattu pala. Hääateria kesti useita tunteja. Sen aikana pidettiin puheita, laulettiin ja huudettiin tiheästi »gorko», jolloin nuorten oli joka kerta suudeltava toisiaan. Juhlimesta kesti myöhään yöhön ja sitä jatkettiin seuraavana päivänä.

Nuoret herätettiin aamulla heittämällä vanhoja kukkaruukkuja ja maivovateja kohti heidän kamarinsa ovea. Kun aamukahvi oli juotu pani talon väki morsiamen siivoamaan huoneen, johon sitä ennen oli varta vasten hajoitettu olkikupo. Haluttiin nähdä, miten nuorikko pystyy saamaan paikat kuntoon. Morsiamen ryhtyessä la-

kaisemaan ja sulhasen häntä avustaessa tekivät vieraat kiusaa, mutta samalla he heittivät olkien joukkoon rahakolikoita, joita sulhanen poimi. Näin saattoivat nuoret toisinaan saada kokoon sievoisenkin rahasumman. Aamupäivän kuluessa kävi sulhanen yhdessä tovereittensa kanssa morsiamen kotona. Sinne tultuaan hän selitti, että nuorikko ikävoi eikä suostu syömään mitään, vaan vaatii äitinsä paistamia lettuja. Näitä nyt ruvettiin paistamaan ja sillä aikaa kestitettiin sulhasvieraita. Lettuja kertyi hyvä joukko, varsinkin, kun siinä seassa oli myöskin pahvisia ja puisia kiekkoja. Kun sulhanen lettuineen palasi kotiin, ei hän löytänytkaan nuorikkoa, sillä naisväki oli hänet piilottanut. Alkoi etsiminen, jonka aikana oli myöskin lettunyyttä suojeltava, sillä piilottajat yrittivät sen viedä. Ainoastaan runsaitten karamelliantimien avulla kadonnut löytyi ja sai kaipaamansa letut. Päivällisaterialle kaikki siirtyivät morsiamen kotiin. Siellä kestitys oli jos mahdollista vieläkin runsaampi. Toisen häpäivän vieto jatkui sitten morsiamen kodissa. Ja vielä kolmantenakin päivänä kokoonnuttiin juhlimaan kumman-kin osapuolen kotona. Mutta sitten juhlinta päättyi ja alkoi harmaa arki aika.

Viiikko ennen varsinaista häpäivää alkoivat juhla valmistelut niin sulhasen kuin morsiamenkin kodissa: oli saatava huoneet kuntoon ja varattava ruokaa suurta vierasjoukkoa varten. Leivottiin ja paistettiin, pantiin kalja kypsymään. Hääateria muodostui perinteellisistä ruoista, joihin kuuluivat m.m. kaalikeitto, monenlaiset piirakat, paisti ja kiisseli kerma-vaahdon kera. Juomiakin oli hyvä valikoima, aina sen mukaan kuinka varat sallivat. Häpäivän aattona tuotiin morsiamen kotoa ka-

taa kylän laitaan jätettyyn henkilöautoon. Tässä puihassa tuli jokierkin, sillä vihollisen puolelta alkoi tulla kranaatteja, liekö sitten sillä taholla havaittu outoa liikehtimistä kirkon lähetyksillä. Sotapoliisin välikyksellä toimitettiin sitten pelastetut esineet Hämeenlinnan ortodoksisen kirkkoon siellä säilytettäväksi.

Vasta tammikuussa sai kanttori tiedon Kyyrölän kirkkoherranviraston sijaintipaikasta. Hän ilmoitti rovastille käynnistä Kyyrölän kirkossa, ja että joitakin pelastettuja esineitä oli lähetetty Hämeenlinnaan. Pian tuli kirkkoherralta kirje, jossa hän kertoi olevansa erittäin vaikeassa asemassa sen vuoksi, että kaikki seurakunnan väestökirjat, asiapaperit ja pankkikirjat olivat jääneet kirkkoon. Ja niinpä hän pyysi kantoria käymään vielä kerran Kyyrölässä ja mikäli suinkin mahdollista toimittamaan Loimaalle kirkkoon jätetyt viraston toimintaa varten tuiki tarpeelliset kirjat. Divisionaan esikunnasta myönnettiin tähän lupa, mutta samalla epäiltiin yrityksen onnistumista, koska Kyyrölän kylä oli niihin aikoihin ollut jatkuvan tykistökeskityksen kohteena.

Eräänä kuutamoisena pakkasyönä lähti sitten kolmihenkinen partio pyrkimään Kyyrölään. Kylä oli autio ja rikki pommitettu. Vallitsi kuitenkin täydellinen hiljaisuus. Miehet hiipivät kirkon luo. Se oli miltei kokonaan rauniona. Keskeillä rakennusta ammotti iso hauta, eräs seinä oli puoleksi sortunut ja kellotapuli romahtanut alas. Vaivalloisen etsimisen ja kaivamisen jälkeen löytyivät kirkonkirjat kivien ja soran alta, pankkikirjatkin olivat vielä tallella seinälokerossa. Kolmeen säkkiin sulotettiin niin paljon tavaraa, kuin niihin mahtui ja palattiin sitten kennekään häiritsemättä auton luo ja omaan joukko-osastoon. Näin sai Kyyrölän rovasti kaipaamansa kirkonkirjat ja työskentelyvirastossa saattoi nyt tapahtua joustavamin.

- Aleksanteri Kasanko

piot sulhasen kotiin. Usein oli tällöin hevosen valjaita koristeltu ja saattueeseen kuului haitarinoittajia. Morsiamen sisar, tai ellei sel-laista ollut, niin paras ystävä järjesti morsiusparin kammion kuntoon. Yleisenä sääntönä oli, että nuoret asettuivat asumaan sulhasen vanhempien kotiin. Jos perheessä oli useita poikia ja nämä olivat jo naimisissa, niin kaikkien oli asuttava yhdessä hyvässä huvussa, kunnes nuoret kykenivät hankkimaan itselleen oman asuntonsa.

Vihkiminen tapahtui kirkossa, aina sunnuntaina päiväjumalanpalveluksen päätyttyä. Häävään täytämään kirkkoon saapui ensin sulhanen vanhimman sulhaspojan saattamana. Hänet otettiin kuorolaululla vastaan, minkä jälkeen hän asettui syrjään odottamaan morsiamen saapumista. Sitä saatiinkin odottaa kotvan aikaa, sillä sama sulhaspoika, joka oli tuonut sulhasen, lähti nyt hakemaan morsianta. Morsiamen kotona odottivat tämän vanhemmat, sukulaiset ja ystävät. Sulhaspoika ei päässyt perille esteittä, sillä ukot sulkiivat tien ja vaativat lunnaita. Pienen kinastelun jälkeen he saivat sitä varten varatun kaljapullon, ja niin hakija pääsi morsiamen kotiin. Morsian istutettiin turkilla peitetylle tuolille ja hänen eteensä asettuivat hänen vanhempansa sekä kummit, pitään käsissä leipää ja suola-astiaa palavan tuohuksen keralla sekä Neitsyt Mariaa esittävää ja kummien morsiamelle hankkimaa ikonin, jolla avioliiton tielle astuva tyttö siunattiin. Sulhasta taas siunasi hänen vanhempansa Vapahtajan ikonilla. Nämä molemmat ikonit ripustettiin sitten nuorten parin kamariin kunnia-paikalle. Siunaustoimituksen jälkeen kaikki nousivat ajoneuvoihin ja sulhaspoika siunausikoni käsissään kiersi koko saattueen. Tämän jälkeen saattue lähti ajamaan kohti kirkkoa. Ainoastaan morsiamen vanhemmat ajoivat suoraan sulhasen kotiin, sillä Kyyrölässä on ollut tapana, etteivät nuoren parin vanhemmat olleet läsnä vihkimistoimituksessa. Kirkossa morsianta tervehdittiin kuorolaululla, minkä jälkeen hänet saatettiin keskelle kirkkoa sulhasen rinnalle. Vihkiminen tapahtui ortodoksisissa kirkossa käytettävän kaavan mukaan. Ensimmäinen on kirkollinen kihlaaminen, papin asettaessa kihlasormukset nuorten sormiin. Morsian saa, kuten sulhanenkin, ainoastaan yhden sormuksen, sillä ortodoksisissa kirkossa ei käytetä vihkimissormusta. Varsinaiseen vihkimistoimitukseen kuuluu monta vertauskuvaallista menoa: morsiuspari saa pitää käsissään sytytetyt kynttilät uskon ja rakkauden symbolina, heidät kruunataan uuden suvun tasaver-

MUOLAALAISIA URJALASSA

Urjalaan sijoitettiin muolaalaisia alunperin seuraavasti: Punnuksesta 678 henkeä, Keskkylästä 143, Peikolasta 20, Saavolasta noin 50, Telkkälästä noin 30 ja Perkjärveltä 6 henkeä, yhteensä siis 927.

Vuoden 1970 henkikirjan mukaan Urjalassa oli muolaalaisia seuraavasti: Punnuksesta 467, Keskkylästä 119, Peikolasta 16, Saavolasta 45, Telkkälästä 25 ja Perkjärveltä 10, yhteensä 682 henkeä.

Alusta alkaen muolaalaisia on ollut tärkeimmässä kunnallisissa elimissä: kunnanvaltuustossa (muolaalainen puheenjohtaja kahdeksan vuoden ajan), kunnanhallituksessa, kuntainliitoissa, lautakunnissa, maanjako-oikeudessa jne.

Urjalassa toimii hyvin aktiivisesti Punnuksen Marttayhdistys, joka viime joulukuussa muutti nimensä Laukeelan Marttayhdistykseksi.

Karjalaseura on yhdessä pitäjaseuran kanssa järjestänyt Muolaan pitäjänjuhlat kolme kertaa: 1950, 1960 ja 1970. Tavanomaisten toimintamuotojen lisäksi, mainittakoon Karjalaseuran järjestämät Hämeen piirin suunnistus- ja hiihtokilpailut.

Karjalaseuran toimesta on pystytetty Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkki. Sen pystyttämisen jälkeen on joka vuosi pyhäinmiesten päivänä vietetty Karjalaan jääneiden vainajien muistotilaisuus.

- Otto Paavilainen.

MUOLAALAISET SOMEROLLA

Alun perin Somerolle tuli muolaalaisia kokonaista kolme koulu-piiriä eli yhteensä pari tuhatta henkeä seuraavista kylistä: Hattula, Koirala, Pällilä, Heikkilä, Leirilä, Kurkela ja Telkkälä. Nykyisin Somerolla on muolaalaisia 600-700.

Kunnallisissa elimissä muolaalaisia on toiminut koko ajan ja nykyisinkin heitä on valtuustossa, kunnanhallituksessa, lautakunnissa, kirkkovaltuustossa jne.

Muolaalaisia yhdistyksiä täällä ei ole oikeastaan muita kuin Jaatilan Martat ja siihenkin kuuluu muitakin kuin muolaalaisia.

Muolaan pitäjänjuhlat on Somerolla vietetty kolme kertaa: 1951, 1961 ja 1971.

Someron ja Pitkärjärven Karjalaseurat ovat yhteisesti hankkineet Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkin.

- Mikko Mäkirinne.

KYYRÖLÄN POJAT SODASSA

Talvisotaan Kyyrölän miehet osallistuivat omana joukko-osastona: heistä oli muodostettu eräs ErP 4:n (Pöyryn pataljoonan) komppania. Tämä oli siitä eriskummallinen, että sen miehet puhuivat keskenään venäjää. Eihän tätä oikein suvaittu, mutta pojat käyttivät vain jatkuvasti sitä kieltä, jota käyttämään olivat tottuneet. Epävarmuus suomen kielen käytössä saattoi toisinaan joutaa väärinkäsityksiin, joskus jopa kotalokkaihin, kuten eräässä tapauksessa sodan alkupäivinä. YH:n aikana pidettiin monenlaisia harjoituksia. Eräänä koulutuksen aiheena oli vetäytyminen. Naapurikomppanian päällikkö selosti, että mikäli joudutaan vetäytymään, tämän tuli tapahtua rauhallisesti ja siten, että taempaana olevat miehet käsittävät omien miesten pyrkivän pois etulinjasta. Tämän osoittamiseksi oli kiväärin perää määrättyllä tavalla heiluteltava edessään. Temppu harjoitettiin oikein käytännössä, jolloin käsky vetäytymiseen annettiin ampumalla vihreä raketti ilmaan. Alkoi sitten sota, Rajalla olleesta Kekrolan kylästä poistuttiin ensimmäisen päivän illalla. Ahijärvellä käytiin seuraavaan puolustuslinjaan.

Aamuyöstä vihollinen ampui vihreän valoraketin. Kyyrölän pojat, muistaen harjoituksen, käsittivät tämän vetäytymiskäskyksi ja lähtivät liikkeelle kiväreitään heilutellen. Lujasti sai komppanian päällikkö ärjyä, jopa pistooliansakin heilutella, ennen kuin pojat käsitteivät, että oli vielä liian aikasta vetäytyä. Ja niin asemat pidettiin vielä seuraavaan iltaan, jolloin vihollinen oli naapurikaistalla päässyt ohittamaan kompa-

nian asemat. Kerroin tämän oikaisuksi siihen aikoinaan levitettyyn erheelliseen huhuun, jonka mukaan Kyyrölän pojat olisivat yrittäneet paeta asemistaan jo ensimmäisenä sodan päivänä.

- Aleksanteri Kasanko

MUOLAALAISIA URHEILUJOKITTA

Urheilutoiminta oli Muolaassa vilkasta jo 20-luvulla, varsinkin suojeluskunnan ansiosta.

Muolaan skilla oli hyvä pesäpallojoukkue. Suojeluskuntien 5-ottelussa Muola oli aina etupäässä ja voitti ainakin kerran Viipurin piirin mestaruuden. 5-ottelujoukkueen kokoonpano oli melkein koko ajan sama: Oiva Mentula, Vilho Mentula, Uno Lahdelma ja Eero Rahikainen. Oiva Mentula voitti henkilökohtaisen mestaruuden muistaakseni 2-3 kertaa. Yleensä Muolaan edustajat olivat kymmenen parhaan joukossa. Muolaalaisia oli myös valtakunnallisissa kilpailuissa Viipurin piirin joukkueessa.

Urheilukenttiä oli kolme, joskin heikkokuntoisia: Kuusaassa, Kyyrölässä ja Perkjärvellä. Urheiluseuroja oli kaksi: Muolaan Rytmä ja Perkjärven Alku. Lisäksi nuorisoseurat järjestivät kilpailuja. Yleisöä oli yleensä aina runsaasti. Kuusaata ja Hotokkaa voidaan pitää eräänlaisina urheilukeskuksina.

Yksityisistä urheilijoista mainittakoon seuraavat:

Oiva Mentula oli aikanaan Suomen parhaita kiekkomiehiä, heitti 47-48 metriä, mikä sil-

loin oli paljon. Kuulakin lensi yli 14 metriä ja keihäs yli 50 metriä. Edusti kiekonheittäjänä Suomea maaotteluissa.

Eero Rahikainen oli ensin telinevoimistelija, kunnes innostui hyppyyhin: 3-loikkaa yli 14 metriä, pituutta 650, korkeutta 170-80. Viipurin piirin mestari ja ennätysmies kolmiloikassa monena vuonna. Jalkapallo-ottelussa saatu nilkkavaurio pakotti siirtymään moukarihäkkiin. Paras tulos yli 50 metriä, edusti Suomea maaotteluissa.

Uno Lahdelma oli lahjakas 5-ottelija ja kuuliamies (yli 14 m). Kaatui sodassa.

Vilho Mentula oli niin ikään hyvä 5-ottelija. Leipäläji korkeus, jossa ylitti 175 senttiä.

Lauri Kantee on nuorempaa ikäluokkaa ja oli pinnalla sotien jälkeen. Pituudessa paras tulos pitkälti yli seitsemän metrin. Useita maaotteluedustuksia.

- Eero Rahikainen.

ARVI LUUKKA:

Muisteloita ILOLASTA

Iloja, kylä Muolaan kaakkoisimmassa kulmassa, Kivennavan ja Kanneljärven rajalla, oli valtaväylästä sivussa, mutta vireytensä ja erikoisuutensa takia kannattaa tulla muistelin merkityksi.

Kylän sijainti oli ihanteellinen. Koillisessa ja pohjoisessa suojasi sitä korkea Salpausselän jatke, loivasti päivän puolelle viettävät pellot ja niiden alla syvä, vuonomainen ja hiekkarantainen Suulajärvi, jonka kalarikkaus oli Kannaksen kuuluisimpia.

Kasvillisuus oli runsas ja lajikas. Lukuisien lähe-ojien rinteet kasvoivat jopa pähkinäpensaita, joista pikkupojat kävivät pähkinöitä poimimassa.

Tämän ihanauden olivat jo kivikauden ihmiset todenneet. Merkkejä heidän asumisestaan oli. Pikkupoikana löysin itsekin pellon penkereestä vihertäväkivisen tasataltan, minkä ymmärtämättömyydessäni nakkasin takaisin löytöpaikalle. Vanhat ihmiset olivat myöskin löytäneet kiviesineitä, mutta »ukon kivinä» pelkäsivät niiden taikavoimaa, eivätkä tallettaneet. Näistä löydöksistä ei ole tähän mennessä tullut kenellekään kerrotuksi.

Kylässä lienee taisteltukin. Ollisiko ihme, ellei näin olisi. Naapurin miehet löysivät pellostaan pitkän hopeahelaisen tikarin, josta kahva oli lahonnut pois. Tavallisen miehen työkaluksi sitä ei voinut kuvitellakaan. Samoin kertoi isäni, että vielä viime vuosisadan puolivälissä löytyi kylän kankaalla olleesta pellostä haara-aatran nostamia ihmisluita. Kirkollista hautausmaata ei kylässä ollut, tuskin suurempaa pakanallista kalmistoakaan, joten vainajien on täytynyt olla lukuisten historissa mainittujen — ja vielä useampien mainitsemattomien — taisteluiden ja kahakoiden satoa. Vuosisadan vaihteessa eläneet vanhat ihmiset nimittivät peittoa »Kalmoin koppeiksi».

Ainoa, mitä kylässä ei ollut, oli savi. Uunien muuraukseen tarvittava saviakin oli noudettava vieraan kylän alueelta. Pellot olivat syvää ja hikevää hiekkamultaa, mutta kankaat niin hienoa hiekkää, että paikoitellen tuuli pystyi sitä kuljettamaan. Savikyläen asukkaat sanoivatkin leikkilään Iolan poikia »lentohiekan pojiksi».

Kylä oli saanut nimensä Pekka Ilonen nimisestä miehestä, joka todella vietti iloista elämää. Taru kertoo, että hän oli toisten talolisten palkkaama sotamies, jonka varusteet luiskahtivat tämän kurkusta alas.

Kylän asukkaista ei monikaan raaskinut luopua perintöosuudestaan maahan. Tilat pirstoutuivat polkaluvun mukaan. Kukin poika sai oman maatilkunsa, jolle yhteisvoimin rakennettiin asumus. Useat tällaiset talon isännät joutuivat hankkimaan pääasiallisen tulonsa muualta. Tsaarin vallan aikana kulkui kylän nuori miehiä rakennustyöissä aina sisä-Venäjällä saakka, puhumattakaan Suomen puolelle rakennetuista huviloista. Niitä oli Iolassakin parikymmentä. Muutakin ammatteja harjoitettiin, kuten muurahaisten munien keruuta ja kalastusta.

Kalastus olikin voimaperäistä. Parhaimpina aikoina oli kylässä 3-4 nuottaa, useita satoja rysiä ja verkkoja. Se, mikä kalastuksessa oli erikoista ja ainutlaatuisia, oli turopyynti. Joka kevät rakensivat kyläläiset noin puolitoistatuhatta kututuroa, mistä johdettiin kalakanta pysyikin erinomaisena. Kalan istutustakin suoritettiin. V. 1919 laskettiin järveen muikun, silan ja taimenen poikasia, joista muikut lisääntyivät, mutta silat ja taimenet lienevät tuhoutuneet. Myöhemmin Eemil ja Teodor Luukka ostivat Kirkkojärveltä vajaamittaisia kuhlia ja laskivat Suulajärveen. Se istutus onnistui.

Paitsi kalastajiksi, oli kylästä kalojen kauppaajiksikin lähtijöitä.

Tuomas Luukka lähti Turkuun, mistä käsin yhtiötoverinsa kanssa lähetti vaunulasteittain silakoita Pietariin. Sen alkaiset kuljetusolot huomioon ottaen riski oli suuri. Sattu niinkin, että he joutuivat jäädyttelensä kaloja Turun torilla, mitä saivat tehdä poliisilaitoksen luvalla klo 24:n ja 5:n välillä.

Tuomaan vanhempi veli Ville Luukka oli koivistolaisen kalakauppiain kanssa yhteistoiminnassa. Hän kävi Narvikissa asti ostamassa tuoretta silliä, mikä hevoskuljetuksella tuotiin Tornioon ja vasta siellä lastattiin rautatievaunuihin. Suojasää teki hänellekin tepposet. Silliä oli valmiiksi lastattuna 7 vaunulastia, kun tuli lämpöaalto ja sillit alkoivat pilaantua. Perkjärven asemalle saakka ne sentään tulivat, mutta sitten haju oli jo niin voimakas, että rautatieviranomaiset pysäyttivät kuljetuksen ja hautautivat 3 vaunulastia sorakuoppaan. Ville kerkisi hätään. Puhumalla ja neuvottelemalla hän sai loput vaunuista lähtemään edelleen. Pietarin asemalla Ville myi pehmineet kalat kulikaupalla (kuuli-niinimatto). Kun mies osti kulin ruplalla tai 50 kopeekalla, sai hän toisen kaupapäällisiksi. Vainut tyhjentyivät ennätysajassa. Ei tarvinnut maksaa hautauskuluja, jäipä hieman rahaakin.

Ville Luukan vanhemmalla pojalla Teodor Luukalla oli kalakauppa Pietarissa. Sieltä tultuaan hän oli Viipurin Kalakaupan palveluksessa siirtyen Turkuun, jossa kuoli Kontio & Kontio liikkeen prokuristina.

Suvun perinteitä on jatkanut Teodorin veli Mikko Luukka. Helmi-rouvansa kanssa hän on toiminut kymmeniä vuosia kalon tukku- ja vähittäiskauppiaina Helsingissä.

Viime vuosisadalla kylässä eli Martti Määttänen, Lilli-Martti, jonka kaupamatkat ulottuivat etelä-Venäjälle. Sieltä hän tuotti huomattavia määriä mm. liinaverkkoa, valjasnahkaa ja jalkineita.

Vuosisadan vaihteessa kierteli Yrjö Luukka vuorostaan Savossa, josta osti karjaa ja ajatti ne elävinä Venäjälle. Lypsylehmät kelpasivat inkeriläisille maanviljelijöille, teuraskarja Pietarin liepeillä toimineille teurastajille.

Samaan aikaan Yrjö Luukalla oli jonkinlaista puutavaraliikettäkin. Käsisaheilla hän sahautti kivennapalaisilta ostamistaan tukkeita lankkuja ja veistätti ratapölkkyjä, jotka oli rahdattava hevoskyydillä Kanneljärven ja Kuuter-selän asemille. Jonkin aikaa hänellä oli yhtiökumppaninaan Joo-seppi Hänninen, sukulaismies samasta kylästä.

Yrjö Luukan pojanpoika, Viljo Luukka, on perinyt isoisänsä liikemiesveren. Hän on SOK:n johtajana.

Maanviljelys oli keisarivallan viimeisinä vuosina hyvin pientä. Tämä oli luonnollistakin. Pellot olivat pirstoutumisen takia käyneet pieniksi eikä viljelysmaata raivattu. Huvila-asukkailta sai rahaa runsaasti ja helpommalla. Itsenäisyytemme alussa tahti muuttui. Rajan mentyä tukkoon alkoi pellon raivaaminen. Muutamassa vuodessa peltopinta-ala lisääntyi yli sadalla prosentilla. Ennen talvisotaa kylässä oli jo yli-tuotantoa.

Nuorisoseura perustettiin 1907. Toiminta oli vilkasta ja monipuolista. Talkoovoimin rakennettu seuratalo oli ahkerassa käytössä. Siellä näyteltiin — joskus hyvinkin vaativia näytelmiä — ja harastettiin kuorolaulua silkkiä, kuinka innostunut ja pystyvä opettaja sattui kylän kansakouluun. Lainakirjastokin oli alusta alkaen. »Pesämunan» tähän antoi Yrjö Luukka lahjoittamalla useita kymmeniä kirjoja, jotka oli tilannut kustantajilta viikkosina sekä sitonut ja sidotuttanut kirjoiksi.

Kunnalliseen toimintaan antoi Iolan kylä merkittävän panoksensa. Kuntakokouksien aikaan oli sen puhenjohtajana Iolalainen herastuomari Vilhelm Määttänen. Hänen jälkeensä tuli kunnan johtopaikoille lautamies Paavo Määttänen, edellisen poika, jonka taitoa tarvittiin mitä erilaisempiin tehtäviin. Kunnankirjurin viran tultua perustetuksi, valittiin sen ensimmäiseksi haltijaksi Eemil Luukka, lautamies hänkin. Tämä ensimmäinen kunnankirjuri jäi myöskin ainoaksi. Eemil Luukan tultua valituksi 1936 eduskuntaan, hoiti kunnankirjurin viran sijaisuutta Sulo Luukka, edellisen veli, ja jatkoi kunnan hoitokunnan lakkauttamiseen asti, minkä jälkeen valittiin Toijalan kauppalan sihteeriiksi.

Lioittelematta voi sanoa, että näiden ilolaisten kunnallismiesten vaikutus Muolaan kunnan asioihin oli huomattava, vieläpä Eemil Luukan osalta myöskin koko karjalaisen heimon asioihin. — Arvi Luukka.

Vedonlyönti

Viimeiseen levähdyspaikkaan ennen Pietaria oli kokoontunut useita muolaalaisia ja kivennapalaisia »parisniekkoja». Tsajua juotaessa tuli puheeksi mm. Newskin sillan liikenne. Vesperin Matti, kivennapalainen velikulta, vähätteli:

— Mitä tuo nyt on. Mie käyn sihe vaik paskal.

Toiset nauroivat ja uskoivat Mattin panneen omiaan, mutta tarjosivat kuitenkin vetoa. Matti suostui ja veto lyötiin. Hävinneen oli ostettava voittajalle risu (=kori) olutta.

Sovittiin, että Matti ajaa viimeisenä, jolloin erotuomareiksi lupautuneet saavat aikaa asettua todistajiksi.

Matti tuli kuormineen ja pysäytti hevosensa keskellä siltaa sekä hypäsi alas reestä. Levittäen maata viistävän ja avaran turkkinsa ympärilleen hän oli korjallevinaan reen saverikkoja. Tuli kordavoi ja komenteli jatkamaan. Matti valitelti ja lupasi lähteä heti vian tultua korjatuksi. Kordavoi tarjosi apuaan, minkä Matti luonnollisesti eväsi ja kehotti tätä kauemmaksi ohjalemaan liikennettä. Poliisin lähdeyttä Mattikin oli »valmis». Housut ylös, turkki tiukemmalle ja mies rekeen. Todistajina seisoneiden oli todettava:

— Matti män — läjä jäi.

Arvi Luukka

Vuonna 1924 valmistunut Perkjärven ensimmäinen sk-talo, joka paloi vuonna 1936

Perkjärven toinen sk-talo valmistui v. 1937 ja tuhoutui talvisodassa

Jatkosodan aikana valmistunut Perkjärven kolmas sk-talo

PERKJÄRVEN SUOJELUSKUNTA

Ajatuksen suojeluskunnan perustamisesta heitti sähköttäjä Vilho Kaihovaara jo niin varhaisessa vaiheessa kuin v. 1917. Tämä johtikin tulokseen ja mutamia harjoituksia pidettiin palokunnan talolla ja sitten myöhemmin olosuhteiden pakosta metsässä. Vapaussodan päätyttyä perustettiin Muolaan suojeluskunta ja Perkjärvi oli siinä alaosastona.

V. 1920 perustettiin Perkjärven suojeluskunta ja sen ensimmäiseksi paikallispuhailijaksi kutsuttiin asemapääll. Aug. Loven. Paikallispuhailijana toimivat myöhemmin res. vänr. E. Haltiavuori ja res. vänr. A. Kekki, sk. kers. E. Tolvanen ja sk. alikers. E. Eräkorpi, näistä E. Haltiavuori pisin ajan.

Alussa oli pääpaino sotilaallisessa koulutuksessa, sillä olihan tunnuksena: »Liity suojeluskuntaan, turvaat rauhaa.» Ajan oloon muutkin harrastukset pääsivät vauhtiin. Kunnan kohottamisessa oli voimistelulla ja urheilulla suuri merkitys. Kun urheilukenttä valmistui 1923, olikin urheilukilpailuja tuhka tiheään. Niitä oli helppo järjestää, kun Kaukjärven leiriltä sai runsaasti osanottajia. Kilpailut keräsivät katsojia aina Viipurista saakka, sillä leirillä oli aina monta huippu-urheilijaa.

Voimistelulle pantiin suuri arvo ja varsinkin kun oma talo valmistui 1924 pääsi voimisteluharrastus vauhtiin. Voimistelujoukkue osallistui kaikkiin piirin ja koko maata käsittäviin kilpailuihin sijoittuen aina kymmenen parhaan joukkoon. Paras sijoitus sarjassaan oli neljäs sija koko maata käsittävässä kilpailussa. Voimistelujoukkueetta johti 20-luvulla A. Kekki ja 30-luvulla V. Kekki sekä U. Valkeala. Henkinen harrastustoimintakin monipuolistui oman talon valmistuttua, oli näytelmä-, kuorolaulu- ja muita harrastuk-

sia. Viettiin monia huomattaviakin näytelmiä, kuten Nummisuutarit, Seitsemän veljestä ym.

Ampumaharrastus vilkastui, kun 1923 valmistui ampumarata. V. 1921 lotat lahjoittivat suojeluskunnalle oman lipun. Ensimmäinen suojeluskunnan talo paloi 1936, mutta entistä ehmpi talo valmistui jo seuraavana vuonna. Se tuhoutui talvisodassa. Jatkosodan aikana rakennettiin kolmas talo.

Suojeluskunnan esikuntaan eri vuosina ovat kuuluneet A. Loven, T. Hämäläinen, Y. Rantala, J. Teperi, E. Eräkorpi, U. Valkeala, V. Nikkanen, O. Ropponen, M. Remes, T. Mäkeläinen, V. Taponen, O. Kontula. Vielä mainittakoon, että »torvisoittoa» perustettiin 1923 ja sitä johti koko ajan sk. kers. U. Nietosmaa. — Väinö K e k k i.

PERKJÄRVEN LOTAT

Lotta-Svärd-yhdistyksen Perkjärven paikallisosasto perustettiin virallisesti v. 1921. Jo sitä ennen, heti vapaussodan jälkeen, aloitimme tavallaan lottatyön muonittamalla ja kahvittamalla vapaussoturien joukkoja.

Lottatoiminta oli Perkjärvellä hyvin vilkasta. Perkjärven suojeluskunnan tultua perustetuksi ompelivat lottamme suojeluskunnalle lipun. Sen jälkeen tuli ajankohtaiseksi sk-talon rakennushanke ja talon valmistuttua riitti melle mieluista puuhaa talon kunnostamisessa (muuten meidän sk-talomme oli Kannaksen ensimmäisiä) yhdessä suojeluskunnan kanssa. Me lotat osallistuimme talon valmistuskustannuksiin pitämällä arpajaisia, myyjäisiä sekä kahvitilaisuuksia. Intoa ja rakkautta isänmaata kohtaan riitti ja toimintakohteita oli useita. Esim. suojeluskuntien yleisesikunnan järjestämällä tykis-

Ylä-Kuusaan nuorisoseuralaisia kurssilla kansakoululla.

YLÄ-KUUSAAN Ns. URPU

Muolaa oli alueeltaan laaja ja asukkaitakin oli noin 12.000. Saettiin, että "Punnus oli puoli pi-

täjää", ja pitäjän suurin kylä se olikin, sekä pinta-alaltaan että asukasmäärältään. Ylä-Kuusaan kylä olikin sitten hyvä kakkonen, taloja oli satakunta. Perheet olivat suuria: lapsia oli kuusi tai seitsemän eikä kymmenen lapsen määräkään ollut harvinaisen.

Vuosina 1916-1917 myös Ylä-Kuusaan kylään tuli uusia aatteita ja ihanteita. Perustettiin osuuskauppa, jonka hoitajaksi tullut Eero Stenberg pani alulle myös nuorisoseuratoiminnan. V. 1917 perustettu nuorisoseura sai aluksi nimen Ylä-Kuusaan N.S. Taimi, mutta pian nimeksi otettiin Ylä-Kuusaan N.S. Urpu. Seuran toiminta lähti ripeästi alkuun, mutta vuoden 1918 tapahtumat merkitsivät pitkää keskeytystä. Vaikka suojeluskunta- ja lottatoiminta vapaussodan jälkeen olivatkin etusijalla, tarvittiin myös nuorisoseuraa.

Ylä-Kuusaan kansakoulu aloitti toimintansa vuonna 1921. Opettajaksi valittiin inkeriläissyntyinen Emma Kokka, joka herätti välillä jo torkahtaneen nuorisoseuran. Seura alkoi pitää ns. perhe-iltia joka toinen viikko ja myös näytelmäharrastus pääsi vauhtiin. Kylässä ei ollut varsinaista kokoon-tumispaikkaa, mutta kesäisin voitiin ohjelmallisia iltamia pitää tyhjissä sarraimissa. Rakennettiin vain tilapäinen koroke ja tehtiin lakanoista esirippu. Naapurikyliinkin tehtiin vierailuja.

Opettaja Kokka joutui kuitenkin pian muuttamaan toiselle paikkakunnalle ja nuorisoseuran toiminta oli muutaman vuoden ajan hiljaista. Allekirjoittanut tuli seuran esimieheksi vuonna 1928. Innostus oli yhä olemassa ja niin toiminta saatiin pian hyvään vauhtiin. Olessani välillä suorittamassa asevelvollisuuttani seuran esimiehenä toimi Alina Juvonen.

Kylään rakennettu suojeluskunta-

talo oli myös nuorisoseuran käytettävissä, mikä helpotti näytelmien harjoittelemista. Kukaan ei juuri kieltäytynyt tarjotusta osasta, vaan kaikki tulivat mukaan. Näytelmän ohjaajaa ei ollut. Toiset vain katsoivat salin puolelta ja antoivat lavalla esiintymisvuorosa oleville ohjeita. Kukaan ei loukkaantunut arvosteluista eikä neuvoista, vaan näytelmä toisensa jälkeen hiottiin hyvässä sovussa esityskuntoon.

Kommelluksiakin sattui. Allekirjoittanut esitti eräässä näytelmässä humalaista kosijaa. Käsikirjoituksen mukaan kosittavan oli tönnästävä humalaista sen verran, että tämä kaatui. Harjoituksissa kaikki meni hyvin. Esityksen aikana olimme ehkä liian jännittyneitä. Vastanäyttelijäni tuupattua minua kaaduini takana olleen tuolin päälle ja klerin pitkin näyttämöä niin, että olin vähällä pudota salin puolelle. Yleisö piti esitystä aitona.

Seuramme sai näytelmäesityksistään hyviä arvosteluja. Teimme vierailunäytäntöjä naapuripiitäjillekin: Kanneljärvelle, Kivennavalle, Valkjärvelle, Äyräpään ja Heinjoelle.

Vuonna 1932 nuorisoseura perusti opintokerhon. Jäsenenä oli kymmenen poikaa, mutta johtajana oli tyttö: Alina Juvonen. Myöhemmin jäsenmäärä kyllä kasvoi ja tyttöjäkin tuli mukaan. Alina Juvonen johtikin kerhoa kaiken kaikkiaan 30 vuotta, sillä sen toiminta jatkui vielä täällä uusissakin oloissa Tammelassa. Itse nuorisoseuran esimieheksi valittiin 1938 Valtteri Tuusa, jonka johdossa toiminta jatkui vireänä aina talvisotaan asti. - E i n a r i L e i n o.

TELKKÄLÄN MARTAT

Muolan historiassa ei puhuta Telkkälän koulupiirin eikä Lehtokylän Marttayhdistyksistä. Marttatoimintaa näissä kylissä kuitenkin oli, vieläpä varsin aikaisin. Jo vuosina 1910-14 Telkkälän-Himalan upouuden koulun oppilaat näkivät syksyisin tädit ja isosiskot opettajan keittiössä keittokursseilaisina. Kesäisin neuvot kävivät taloissa, antaen ohjeita puutarhan ja kasvitarhan hoidossa sekä kotitaloudessa.

Hiljaisen lamakauden jälkeen perustettiin 1923 Telkkälän koulupiirin Marttayhdistys, johon liittyi pian 114 jäsentä ja joka toimi hyvin vireästi. Oli lyhyitä ja pitkiä kurssuja eri aloilla, oli kilpailuja ja näyttelyitä, ompeluiltoja ja vierailuita, juhla ja myyjäisiä.

Pällilän, Telkkälän ja Lehtokylän Marttayhdistykset toimivat erillisinä yhdistyksinä, eivät kerhoina. Yhteistyötä ja vuorovaikutusta ni-

Perkjärven lottien johtokunta v. 1939, edessä vasemmalta: Kaisu Kekki, Tilda Kekki, Elsa Holopainen ja Martta Hälikkä, takana vasemmalta: Elsa Paarto, Helvi Hämäläinen, Alno Kuivalainen ja Linda Hämäläinen.

MUOLAANKYLÄSTÄ

Muolaankylä oli tasan 40 kilometrin päässä Viipurista. Muolaan kirkolle oli Muolaankylästä matkaa 15 kilometriä ja Kyyrölään 10 kilometriä.

Muolaankylä sijaitsi kahden järven välisellä kannaksella: toisella puolella välkehti kaunis Muolaanjärvi ja toisella puolella maailmankuulu lintujärvi Äyräpäänjärvi. Muolaanjoki virtasi kylän halki.

Muolaankylässä oli noin 30 taloa isoja ja pieniä. Niissä asui Tapoisa, Pietiläisiä, Monosia, Lehtosia, Halmirantoja, Halmeketoja, Hallenberg-suvun jäseniä sekä tietysti monia muita.

Muolaankylän seutuvilla kulki myös kuulu Mannerheimlinja, jonka kiviasteet halkoivat kylän peltoja. Linja jatkui Muolaanjärven toiselta puolelta Suurniemen ja Summan kyliin.

Kansakoulua käytiin Hotokan kylässä, jonne oli matkaa yli kolme kilometriä. Lapsuus kului mukavasti, vaikkei huvituksia juuri ollut. Istuskeltiin Muolaanjoen sillalla ja käytiin uimassa joessa tai järven rannassa. Koulua käytiin neljä luokkaa, minkä jälkeen olikin jo osallistuttava töihin.

Kuusaan hovin omistaja Väinö Savolainen omisti Äyräpäänjärven rannat: ne oli jaettu numeroituihin palstoihin, joiden heinänteokoikeudet aina keväisin myytiin huutokaupalla. Kauppoja oli kahdenlaisia: maksamalla enemmän sai itselleen kaiken palstalta korjattavan kortehinän, kun taas kahakauppa tarkoitti, että toinen puoli heinästä oli talvella ajettava hoiviin. Korte oli hyvää rehua etenkin lehmille. Niinpä Äyräpäänjärven rannoille syntyikin kesäisin tuhansia heinäkekoja, jotka sitten talvella katosivat.

Suurimpia tapauksia kylän elämässä olivat häät ja hautajaiset, joihin kutsuttiin koko kylän väki. Häät saattoivat päättyä ikävästiinkin, vaikkei sulhasta yleensä tallettukaan.

Oli Muolaankylässä nuorisoseurakin, jonka ilmat seurantalolla toivat vaihtelua arkiseen elämään.

Muolaankylän naapurina oli Kangaspellon venäläiskylä. Muita venäläiskyläiä olivat Sudenoja, Kyyrölä ja Parkkila. Me Muolaankylän pojat yritimme tyhmyksissämme haastaa riitaa venäläiskyläin poikien kanssa ja saimmekin tappeleita aikaa. Mutta kun sitten 1939 lähdeittiin majuri Pöyryn johdolla yhdessä suureen tappeluun, niin ei enää puhuttu mitään ryssistä, vaan kaikki olivat yhtä hyviä aseveikkoja, jotka taistelivat parhaansa mukaan kotitanssien puolesta. - O i v a H a l l e n b e r g.

Muolaan kylän elinkeinoista ja muustakin.

Maanviljelys oli pääelinkeino Muolaan kylässä niin kuin muualakin pitäjässä. Viljelys oli kuitenkin sellaista perheen omiin tarpeisiin perustuvaa joka lajin viljelmistä. Ja kun karjalaisen perintötavan mukaan oli annettu aina jokaiselle pojalle maata, olivat tilat pieniä. Pellot olivat kivisiä, joten kotitekoiset muokkavälineet pitivät hyvin puoliaan raskastekoisempien rinnalla.

Tarvittavia lisäansioita kylän asukkaat saivat ennen itsenäistymistä huvila-asutuksesta ja myö-

den välillä kuitenkin oli, mm yhteinen kesäjuhla.

Telkkälän koulupiirin Marttayhdistys jatkoi toimintaansa uusilla asuinsijoilla vielä kaksi vuosikymmentä. Lopettamiskokous pidettiin Jokioisissa tammikuussa 1968.

- A i n a N ä r v ä n e n.

hemmin mm tie- ja linnoitustöistä. Talvisin oli metsätöitä ja rahdinajoa. Muolaan miesten kauppa-matkoihin Rätti-Suomessa eivät kylän asukkaat osallistuneet.

Varsinaista teollisuutta ei kylässä ollut. Ainoa tuotantolaitos oli Muolaanjoesta voimansa ottanut mylly, jolla oli laaja asiakaspiiri. Mylly oli Kuusaankartanon hallinnassa ja sitä hoiteli Kalle Nikander poikansa kanssa.

Kylän laidassa oli paja, jossa työskenteli pätevä ammattimiehenä tunnettu seppä Antti Huttunen. Kylän liike-elämästä mainittakoon myllyn yhteydessä toiminut Uschanoffin kauppa, jota hoiti Antti Mononen ja myöhemmin Matti Mustosen kauppa tien vieressä.

Vuonna 1905 perustetun nuorisoseuran perustajajäsenistä mainittakoon Matti Lääveri, Antti Mononen ja Joonas Hallenberg, joille keskuseura myöhemmin antoi mitalin ja kunniakirjan.

Maanpuolustustahtoa kylässä edusti 1919 perustettu suojeluskuntaosasto, päällikkönä kersantti Ville Pietiläinen.

Vanginkuljetus Viipurin lääninvankilasta rajapitäjiin kulki kylän kautta, ja majoituksesta vastasi Hallenberg-suku yhtäjaksoisesti 30 vuoden ajan. Viime vuosisadan puolella kylän kautta vietiin Siperiaan karkotettuja rikollisia, joilta oli karkaantuneen varalta ajettu toinen puoli päätä paljaaksi.

Kylän halki kulkenut tie oli hyvin vilkkaasti liikennöity. Aluksi kuljetettiin hevospyydillä tavaraa, mutta 30-luvulla alkoivat myös auto- ja henkilöliikenne paisua.

- V ä i n ö H a l m i r a n t a.

MUISTELMIA HOTOKASTA

Hotokan kylä oli Viipurin-Pietarin maantien varressa, noin 30 km:n päässä Viipurista. Taloja oli kolmisenkymmentä. Yhteydet olivat vilkaat sekä Viipuriin että Pietariin. Viipurista vietiin kylästä maataloustuotteita ja Pietarin kanssa käytiin etenkin puutavara-kauppaa.

Kesäisin Hotokka oli vilkas ja värikäs lomaviikkoalue, jonka luonnonkauneus houkutteli säännöllisesti ainakin viitisensataa kesävierasta. Lomalaiset olivat enimmäkseen Viipurista tai Pietarista, ja useimmilla oli omat huvilansa. Paljon väkeä asui myös täysihoitolaisina kylän taloissa. Venäjän läheisyys merkitsi silloin paljon. Kylä oli lähes kaksikielinen ja asukkaat tulivat hyvin toimeen korke-arvoistenkin kesävieraiden kanssa. Kansainvälisyyttä lisäsivät Viipurista tulleet ruotsalaiset, Englannin Venäjänkonsulli Mitchell sekä venäläiset ruhtinaat.

Muistan, miten me Hotokan pojat jo pieninä saimme herrasväen poikien kanssa pelata biljardia. Niinkään saimme kokeilla sellaista ihmeellisyyttä kuin polkupyörää. Kylässä tapahtui tosiaan mitä kummallisimpia asioita. Eräskin ruhtinas rakensi vaimolleen linnan, jonka ovenkahvatkin olivat täyttä hopeaa. Vaimon karattua Englantiin linna purettiin, jolloin rakennustarpeet riittivät kahden kirkon rakentamiseen.

Meitä pikkupoikia yritettiin sotkea kieliriitoihin ja kansainvälisiin selkkauksiin, joita emme silloin ymmärtäneet. Erään korkean herran rouva yllytti meitä katkaisemaan erään ruotsalaisen sedan moottoriveneen lipputangon, jossa liehui uljaasti Ruotsin lippu. Selkaisu emme kuitenkaan uskaltaneet tehdä. Vanhemmatkin kielsivät sanoen, että siitä tulisi suuria riitoja, jolloin herrat lakkaisivat

HEIKKI KANTEE:

Muolaan Vuotjärvellä asuneista suvuista

Muolaan pitäjään Vuotjärven piiriin ovat kuuluneet Soittolan, Hanttulan ja Karhulan kylät. Näissä kylissä asuneista suvuista on seuraavassa tarkoituksena esittää lyhyt yleiskatsaus. Tiedot olen kerännyt Valtionarkiston henki- ja maakirjoista ja osittain kirkonkirjoista sukututkimusta omasta suvusta tehdessäni. Tällöin havaitsin, että maipittujen kylien asukkaat ovat vuosisatoja yhdessä eläessään sukulaistuneet siinä määrin, että oikeastaan pakosta jouduin seuraamaan lähes kaikkien sukujen vaiheita. Otaksuisin, että monia kiinnostaa tietää, millaista väkeä on omassa kotikylässä ennen meitä asunut. Esitys on tehty harrastelijamaisesti pyrkimättäkään aivan tarkkoihin numero-tietoihin.

Vuotjärven suvut ennen isoavihaa.

Hanttulan (=Kivennavan) pitäjän Vuotjärven kylässä on 1559 asunut seuraavia sukuja: Karkoin (Karkoinen), Saffuolain (Savolainen), Hanttuin (Hanttuinen), Soittu (Soittuinen, Soittu), Karhuin (Karhuinen, Karhu), Lembian (Lempiäinen), Honkain (Honkainen), Karnain (Karnainen), Medzoin (Metsäinen) ja Häpopä (Hepopää) sekä lisäksi joku henkilö ilman sukunimeä.

Hanttulan (tosiaankin pitäjän näin aslakirjassa) pitäjän Hanttulan kylässä ovat samana vuonna asuneet Hanttuin (Hanttuinen) ja Saffuolaine (Savolainen). Vuotjärven kylät, Soittola, Hanttula ja Karhula ovat vuodesta 1605 lähtien Muolaan kylän mainittu, aikaisemmin ne kuuluivat Kivennavan pitäjään.

Kehitys tämän jälkeen käy ilmi parhaiten seuraavasta luettelosta (nimet on tässä henkilökirjojen mukaisessa muodossa):

V. 1635, Soittola: Soittu, Susi. - Karhula: Hämäläinen, Hanttuin, Rättö, Soittu. V. 1642, Soittola: Rättö, Soittu. - Hanttula: Seppäin, Hanttuin. - Karhula: Hinricus Karhu, Karhu. V. 1665, Soittola: Soittu, Rättö. - Hanttula: Rättö, Hanttuin. - Karhula: Hindrich Karhu, Karhu. V. 1708, Soittola: Rättö, Soittuinen. - Hanttula: Seppäin. - Karhula: Karhu. Seuraava henkilökirja on laadittu vasta isonvihan jälkeen.

Soittu (Soittu, Soittu, Soitto) lienee nimekkäin Soittolan vanhoista suvuista, sillä koko kylä on saanut nimensä heiltä. Soittut (heitä on monta perhekuntaa) ovat myös sotilassukua, sillä nimi esiintyy vuosikymmeniä sotilasmaakirjoissa. Esim. v. 1639 rakuuna Yrjö Petterin. Soittulla on karjaa mm: hevonen, 3 lehmää, mullikka, 5 lammasta, sika ja 22

ostamasta elintarvikkeita kylästä. Myönnän kuitenkin, että meidän pikkupolken oli toisinaan vaikea noudattaa suomalaista puolueettomuuspolitiikkaa, mutta eivät isomatkaan tainneet sitä silloin vielä oikein tajuta.

Olen käynyt kotikylässä uusien isäntien aikana. Suuri osa kylän taloista on tuhoutunut. Eräitä oli korjailtu ja niissä asui kollektiivitulojen työntekijöitä. Muolaanjärven ympäristö näyttää yhä olevan lomanviettopaikka, ainakin siellä oli pioneeriopioita leirillä.

- Mauno Vaittinen.

kanaa. Taloa on hoitamassa piika.

Rätöt ovat myös vanhaa muolaalaista sukua. Heidät tapaamme Vuotjärven eri kylistä kuten jo lyhyestäkin taulukosta voimme havaita. Myös Rätöt esiintyvät sotilasmaakirjoissa Soittujen tapaan. Hanttuset ovat Hanttulan nimekkäin suku, jonka perintöä on nimi koko kylälle. Tämänkin suvun jäseniä tavataan sotilasmaakirjoissa koko vuosisadan.

Karhu-sukua on Karhulan kylän kiittäminen nimestään. Tämä suku on muutenkin kuuluisin Vuotjärven vanhoista suvuista. Jo ainakin 1559 on Karhulassa asunut Juhon Karhu, jonka poika Henrik Karhu on ollut Muolaan kirkkoherrana 1500-luvun lopulla. Henrikin poika Gregorius Karhu on myös Muolaan kappalaisena ja sittemmin kirkkoherrana 1600-luvun alkupuoliskon.

Seuraavassa sukupolvessa tapaamme Henricus (Hindrich) Karhun, joka on toiminut Muolaan pitäjän Valkjärven kappalaisena vuosisadan keskivaiheilla. Henrikin leskellä Johannalla on ollut omistuksessaan 1600-luvun lopulla Karhulan kylässä maata. Henrikin veli Frans Karhu on myös ollut kappalaisena Muolaassa ja kirkkoherrana Sakkolassa. Ainakin kaksi tytärtä Karhu-pappissuvusta on löytänyt papin aviopuolisoihseen.

V. 1639 Gregorius Henrikin. Karhulla oli mm: 2 hevosta, 5 lehmää, mullikka, 5 lammasta, 3 sikaa. Renki ja piika kuuluivat talouteen. Samana vuonna kenttäpappi Henricus Karhulla oli mm: hevonen, 2 lehmää, mullikka, sika, 2 lammasta. Karhu-sukua tapaamme myös ratsujoukoista sotilasmaakirjoissa. Voimme puhua todellisesta muolaalaisesta Karhulan kylästä lähteneestä Karhu-pappissuvusta.

Näihin Vuotjärven vanhoihin sukuihin liittyvät monet uudet, vielä nykyään elävät suvut, sillä näiden vanhojen sukujen tyttäriä tavataan vielä 1726 lähtien jonkin aikaa viihittyjen luetteloissa. Mm Brigita Petterintytär Karhu, joka meni naimisiin Petter Kanden (nyk. Kantee) kanssa 1740-luvun alussa, on Henricus Karhun pojanpojan tytär.

Vuotjärven suvut isonvihan jälkeen.

Isonvihan jälkeen v. 1723 voimme Vuotjärveltä (tässä kylänimenä) löytää kirjoihin merkittyinä seuraavat asukkaat: Petter Israelin, Karhu, Kreels Hännikäinen, Thomas Moisander, Hindrich Poutain, Johan Antip, Braske, Simon Matinp. Karhi, Johan Yrjönp. Rättö ja Carl Taberman.

Kehitys tämän jälkeen näkyy selvimmän luettelosta:

V. 1728, Soittola: Soittu, Ivo, Rättö. - Hanttula: Korhio, Brask, Smeds. - Karhula: Karhu, Braske, Moisander. V. 1754, Soittola: Paloposki, Klöf, Pönnin, Hana, Wesalain, Gardmeister, Taberman, Ivo, Rättö, Haikara, Hytiäinen, Rokoin. - Hanttula: Braski, Hoppanja, Janger, Karhu, Taberman, Lattu, Karhi. - Karhula: Karhu, Paroin (eli Kande), Moisander, Muicku, Janger, Poutanen, Rastas, Rasa, Achtiain, Münni, Pastin, Tuomoin. V. 1820, Soittola: Iivonen, Paloposki, Lanta, Mäkeläinen, Blom, Pöllö. - Hanttula: Ahvenain, Karhi, Kaurain, Thomain, Rakkolain, Mundi, Janger. - Karhula: Kande, Moisander, Poutain, Iho. V. 1872, Soittola: Kande, Iivonen, Paloposki, Parikka,

Mäkeläinen. - Hanttula: Karhi, Tuomonen, Rakkolain, Sopo, Janger, Pohjalain, Moisander. - Karhula: Kande, Poutainen, Iho, Waittinen, Aliska, Närwain, Munde, Moisander, Kauranen, Halonen, Lipponen. V. 1910, Soittola: Kantee, Iivonen, Hiiri, Karhi, Paloposki, Rauhaniemi, Huittari, Henttinen, Ekman, Mäkeläinen, Kontrimowitsch, Martinoff, Koskelin. - Hanttula: Karhi, Tuomonen, Häsä, Kantee, Huuhtanen, Rakkolainen, Pohjalainen, Moisander, Kirjavainen, Janger, Lindgren. - Karhula: Kantee, Rikkonen, Koivula, Weschen, Poutainen, Elster, Beilstein, Waittinen, Rautiainen, Moisander, Zelebrowsky, von der Osten-Driesen, Olkkonen, Janger, Berglund.

Vuoden 1910 jälkeen on paikkakunnalle tullut uusia sukuja, niin että 1930 tapaamme lisäksi:

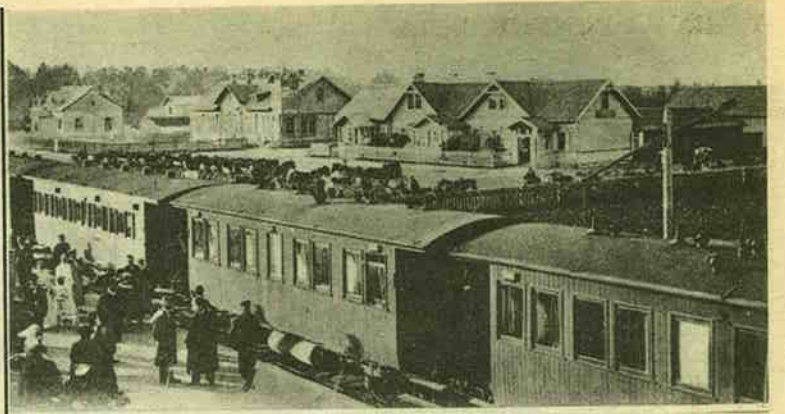
Soittolasta Okkerin, Närväsen, Talaksen, Poutiainen, Tiitan, Ont-ruskan ja Kaukon, Hanttulasta Tolkin, Poutiainen, Iivosen, Mäkeläisen, Toivolain, Nikkasen, Koivulan ja Päivärinnan sekä

Karhulasta Epsteinin, Grosmanin, Virolaisen, Lankisen ja Kotilaisen.

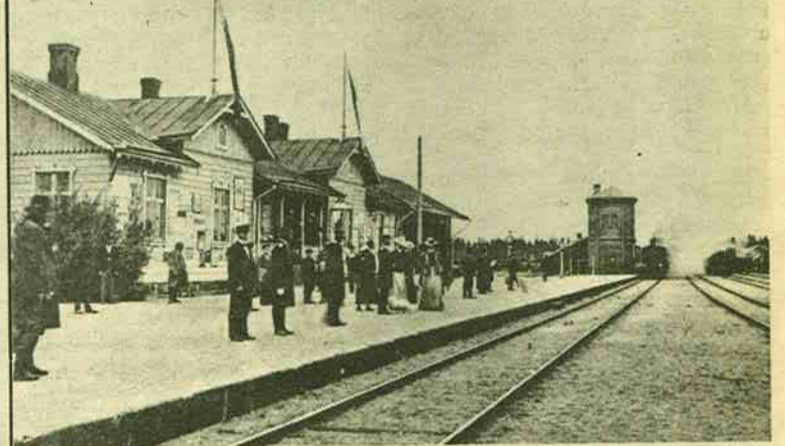
Hiiri ja Berglund eivät enää esiinny henkilökirjassa.

Edellisestä voidaan havaita, että isonvihan jälkeen vanha nimistö vähitellen katoaa. V. 1754 ensimmäisestä täydellisestä väkilukutalostosta havaitsemme, että Vuotjärvellä ovat jo uudet nimet valanneet miltei täysin tilan. Osa tästäkin nimistöstä katoaa myöhemmin paikkakunnalta. Monet ovat jättäneet paikannimille omat nimensä muistoksi (Vesalainen - Vesalaisranta, Paroin - Parosin peltö ja notko, Kaija - Kaijalan peltö ja metsä). Nämä uudet asukkaat isonvihan jälkeen nähdään ensiksi rippikirjoissa, kuten esim. Kanteet ja Paloposket Muolaan l. säilyneessä rippikirjassa (1736-1740). Vasta myöhemmin heidät tapaa henkilökirjoista. Nimien oikeinkirjoitus voi vaihdella, mutta oikeat nimet on yleensä helppo tunnistaa. Hieman pulmaa aiheuttaa tilanne, kun jollain henkilöillä on aluksi käytössä rinnakkain kaksi sukunimeä kuten Petter Paroin Kandella (Kande vielä useassa muodossa kirjoitettuna: Cande, Kande, Kanne, Kannin, Kante jne).

Mistä nämä uudet suvut ovat sitten Vuotjärvelle tulleet? Tähän voidaan esittää vain arvailuita. Esim. Uudenkirkon Jäppilän kylässä on ollut 1648-1708 ainakin kaksi sukupolvea Paroisia sotilasmaakirjoissa rakuunoina (ainakin 5 miestä valmoineen). Isonvihan jälkeen Paroiset häviävät Jäppilästä, mutta onko jäppiläläinen Märten Paroin (1705-1708 tavattava) sama henkilö kuin Vuotjärven Märten Kanne (Cannin) eli Paroin (1736 jälkeen tavattava), yhtäläisyyksiä on kyllä löydettävissä. Onko Paloposki-suvulla yhteyttä Pälkjärven kirkkoherraan Michael Tuomaan. Paloposkeen (1647-1658) tai onko Moisander-suvulla ja Inkerinmaan Valkeasaaren kappalaisella Matthias Moisanderilla (1685-1686) mitään muuta yhtymäkohtaa kuin sama nimi. Iivosten suvun alkuperästä voisi olla melkein varma, sillä Iivosehan ovat olleet monessa polvessa nimismiehinä Vuotjärven etelärannalla 1500-luvun lopulta lähtien, tosin tällöin Kivennavan puolella. Vuotjärven poikki kulki Muolaan ja Kivennavan raja, pohjoispuoli kuului Muo-

Perkjärvi.

Perkjärven asemalta vuonna 1913. Ylemmässä kuvassa junan takana vossikoiden monikymmenlukuinen määrä. Alemmassa kuvassa Pietarin juna saapumassa Perkjärven asemalle.

PERKJÄRVEN ASEMAN PIIRISTÄ

Petäjä kasvava hiekkakangas Perkjärven rautatieaseman ympäristössä lepää märän lietekerroksen päällä. Kuivan kerroksen pakkaus lienee eri paikoissa erilainen. Mutta pintakerroksen heilailu tuntuu selvästi rautatieaseman läheisyydessä. Junan läheisyydessä Viipurin suunnalta alkoi kattokoukkuihin ripustetut öljylamput asunnoissa täristä ja pitää kitisevää ääntä. Siitä tiesi junan olevan tulossa, vaikka sitä ei vielä näkynytäkään.

Rautatieasema oli kylän keskus. Asemarakennuksen koillispuolella oli Viipuriin lähtevien kaukojunien laiturit ja lounaispuolella Rajajoelle ja Venäjälle lähtevien junien laiturit ja varsinaisen rata-piha. Kaakonsuunnalla olivat aikanaan Pietariin lähtevien paikallisen junien laiturit, mutta niiden käyttö päättyi Suomen itsenäistytessä ja ne poistettiin vuosien kuluessa samoin kuin Perkjärveltä Rajajoelle johtavan radan kaksoisraide. Viipuriin päin liikenne sensijaan pysyi vilkkaana ja paikallisjunien määrä vain lisääntyi, joten kaksoisraide säilytettiin tarpeelliseksi.

Kun 1920-30 lukujen Perkjärven asemakylän poika kaipasi tyttöjen seuraa, niin parhaiten se järjestettiin suunnistamalla sunnuntaipäivänä tai myöskin arki-iltana askeleensa rautatieasemalle. Siellähän niitä nuoria sekä tyttöjä että poikia paseeraili laiturilla edestakai-

sin. Sieltä voi sitten lähteä joko porukalla tai pareittain kävelylenkille.

Oliko perkjärveläisillä muita harrasteita kuin junien katselu? Olihan toki. Perkjärvi oli kaukana Muolaan keskustasta eikä sinne ollut edes linja-autoyhteyttä. Siksi se muodosti oman monessa asiassa itsenäisen alueen. Siellä olivat omat voimistelu- ja urheiluseurat Perkjärven Alku ja Perkjärven Tanhuajat sekä Perkjärven sk:n poikien ja miesten voimisteluosastot. Oli myös oma naiskuoro ja oma sekakuoro. Sk:lla oli oma torvisoittokunta. Osallistumisen joukkueina naisten sekä miesten voimistelulipuiluihin sekä valtakunnallisiin yhteisesityksiin toi nuorille matkoja ja virkistävää vaihtelua.

Myöskin näytelmäharrastus oli vireätä. Esitettujen näytelmien joukosta muistuu mieleeni 30-luvulta Nummisuutarit, Karjalan haaveilija ja Minä elän. Nummisuutareissa touhuvivat näyttelijöinä ainakin Eemil Eräkorpi, Urho Hälikkä, Väinö Kekki, Martti Lehminen, Emil Paukkunen, Antti Suokas, Kerttu Susi, Toivo Susi, Aili Tolvanen, Einar Tolvanen ja Urho Valkeala.

Lotta- ja suojeluskuntatyö antoivat suurelle osalle perkjärveläisiä paljon ajanvietettä erilaisten harrasteiden parissa.

- Matti Lehtinen.

Matti Rämön kaskuja

Emil Luukan kutsumana osallistui Matti Rämö kerran siirtoväen edustajana tilaisuuteen, missä oli myöskin maan luovuttajia. Eräs suurtilan omistaja kehui asutukseen luovuttamia pelloja maasta taivaaseen. Saadakseen keuhkeen tukea myöskin Matilta, jonka tiesi tuntevan ko. alueet, hän vaati Matin mielipidettä. Juohevaan tapaansa Matti myötäili:

-Hyväthä maat ovat, eihä siin mittää - ja väkeviikki. Otranki pit - häikköläine, en parempi sano - ruveta vääntämää tähkää het, ko pääs maa pinnal.

Ei meil karjalaisil olt semmosii maita. Meil sai otrakii kasvaa omis oloissaa yli puole metri pittuiseks, enne ko maa alko kysellä: - tiet sie tähkää, vai et sie tie.

Kartanon omistaja ei kehumut enään maitaan - eikä myöskään Mattia. - Arvi Luukka.

Myös kylän sirppiseipistä

Punnuksen suuri kylä levittäytyi Punnuksenjärven kainaloon laakeine peltoineen ja leveine mäkiineen. Varsinainen asutus keskittyi kylää halkovien kujasiens varjolle tyypillisenä kannakselaisena kyläasutuksena. Punnuksen saviperäisillä pelloilla kasvoi pitkää ruista ja vehnää, josta kylän asukkaat saivat elantonsa. Myös karjatalous oli voimakasta, mutta meijerin puute 30-luvulla ohjasi koko tuotannon kotivoin valmistukseen. Voi muodostikin käyvän vaihtotavaran jokapäiväisten kauppatavaroiden hankkimiseksi.

Punnuksen kyläkuvaan kuuluivat myös kaupat, myllyt, pajat, iltamatat ja muut tarpeelliset paikat erikoisammattimiehineen. Punnukselaista käsityöläisammattin korkeata tasoa ja perinnettä edusti kuuluisien sirppiseippien Hölttien suku. Höltän äijä, Yllö, oli jo 30-luvulla siirtynyt sivustakatsojaksi, mutta hänen poikansa Matti, Antti ja Oskari harjoittivat sepän ammattia kylän keskellä sijainneessa vanhassa harmaassa pajassa. Oskari erikoistui puisten vesijohtojen ja pumppujen tekijäksi, jotka uutuudet tekivät tuloaan kannakselaisen maalaistalon suljettuun pihapiiriin. Mutta viipykäämme hetken sirpin syntymisen mielenkiintoisessa tarinassa sellaisena kuin viisitoistavuotias sen näki pajan mustalta ovelta. Puhisevat palkeet ja ahjon leiskuva liekki kuumensivat sirpin teräsiheitevalkohekkuisiksi. Nopeasti kuuma teräs nostettiin pihdeillä alasimelle, muutama naseva vasaranisku ja sirppi alkoi saada oikean muotonsa. Välillä käytettiin aihiota tahkon hiottavana, kunnes piittäminen alkoi. Monena kesäisenä aamuna heräsin Matin vasaran tahdikkaaseen naputukseen. Hän istui piittämissupukillaan pajan ulkopuolella ja varmalla kädellään ilman mittoja naputteli meisselillä sirpin terään leikkuupiikkien kauniin tasanen kaaren. Muistaakseni jokainen pii vaati kolme erillistä iskua ja meisselin asentoa, ennenkuin piin suu aukeni. Sirppi kävi vielä pajassa saamassa loppusilauksen ahjossa, tahkossa ja alasiimella sekä puisessa karkaisualtaassa, jossa oli erikoissekoitusta antamassa terälle kovuutta ja kestävyttä. Nämä sekoitukset olivat niitä seppien ammattisalaisuuksia. Lopuksi pistettiin kuumennettu ruoto taidokkaasti vuolun pihlajaisen päin läpi. Monen pitäjän pelloilla puri Höltän tekemä sirppi keltaista oikea, sillä sen pihlajainen pää sopi hyvin tyttären ja emäntien käteen. Hölttien suvusta löytyi vielä kauppiaita, myläläireitä ja suutareita, jotka antoivat oman panoksensa kylän kehitykseen.

Muolaan miehillä oli eräs erikoinen ammatti joka tulkoon mainituksi. Punnukselaiset eivät sitä enää 30-luvulla paljon harjoittaneet, mutta naapurikylän Himalan miehet kertoivat paljon tästä Rätti-Suomessa käymisestä.

Tämä Rätti-Suomessa käyminen oli Kyrrölän savipottien vaihtamista linaisin rätteihin ja metalliromuun. Matkat tehtiin talviseen aikaan ja ne ulottuivat Turun seudulle ja Uudenmaan läänin. Nämä kaupamatkat kestivät viikkoja ja lienevät olleet tekijöilleen hyvin mielenkiintoisia. Muistuu mieleen monia tarinahetkiä osuuskaupan myymälässä, jossa Himalan miehet kertoivat matkoistaan Uudenmaan ruotsinkielisillä seuduilla.

Suurissa kylissä oli myös paljon nuorisoa ja meillä oli omat me-nomme ja huvipaikkamme. Punnuksen suuri iltamatalo sijaitsi metsän reunassa kuivalla männik-

köaholla. Talon takana oli vähän urheilukentän tapaista sekä suoja- nen männikkö raminan pelaajia varten. Ahkerasti käytiin tansseissa Himalassa, Pentsälässä sekä kesällä Kyrrölässä, Valkjärvellä ja Pölläkkälässä. Erikoisia olivat kesäisin lavoilla pidetyt sunnuntai- set päivätanssit. Myös eri pitäjien kihupyhät pitivät nuorison liikkeel- lä. Mainittakoon vielä kesäiset aho-kalenat kuten Höltän Antti näi- tä arkisten iltojen piirileikkejä kutsui. Näissä joku musiikkimies soitteli viulua, hanuria, mandoliini- taikka huuliharppua. Välillä pistettiin piirileikiksi. Kerättiin soittajille kolehti sekä pelättiin lentäviä, jotka vierailivat joskus näissä viattomissa huveissa. Tal- vella ompeluseurat olivat mahdol- lisuus viikottaisiin yhdessäoloihin.

Häät, kilpa-ajot, erilaiset talkoot ja kurssit päättäjaisineen olivat tapauksia kyläyhteisön piirissä. Iltamia käytiin pitämässä naapu- rikylissä.

Punnukselaisessa kyläkuva- sa näin perästäpäin muistellessa päällimmäiseksi tulee vakaa isän- tä hevosineen ja kärryineen, laake- at heilimoivat ruispellot, nauravat tyttäret ja emännät, joille voi heit- tää hyvinkin ilkkurisen ja tutta- vallisen sanan tiskin toiselta puo- lelta tarvitsematta pelätä nenän- nyrpistystä. Suuret siat ja kurjat sykyiset kujaset, joita myöten Posti-Rikkonen teki ainaista tai- valtaan, kävelen, pyörällä tai he- vosen selässä miten milloinkin. Kaiken takana Punnuksenjärvi kais- larantoinen ja rantamäki.

- Erkki Taberman.

Viholan nuorisoseuran Rientolan ensimmäinen johtokunta, takana vasemmalta: K. A. Stigell, Kock, J. Lindfors, Joonas Väisänen, Vilhelm Väisänen ja Ville Uimi, edessä istumassa vasemmalta: Juho Uimi, Anna Halonen, Ida Stigell, Amalia Saloranta ja Matti Uimi.

VIHOLAN NUORISO-SEURA

Kesällä 1906 Juho Hurmalainen vieraili erään paikallisen maanviljelijän pyynnöstä Viholassa ja tapasi Viholan, Lavolan ja Oinaalan nuoria. Seuraavana kesänä perustettiin sitten nuorisoseura. Arkistot tuhoutuivat talvisodassa, mutta muistitiedon mukaan ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat Vilhelm Väisänen, Joonas Väisänen, opettaja Kantola, suutari Kock, K.A. Stigell, Johan Lindfors, Ville Uimi, Juho Uimi, Anna Halonen, o.s. Kuisma, Ida Stigell, o.s. Kuisma, Amalia Saloranta, o.s. Hollo ja Matti Uimi. Aluksi perustettiin laulukuoro ja näytelmäkerho, joita opettajat Kantola ja Toivonen johtivat.

Vuonna 1908 rekisteröidyn seuran toiminta kärsi aluksi toimitalon puutteesta. Iltamia pidettiin taloissa, juhannusjuhla ulkosalla - ainakin kerran Lavolassa järven rannalla.

Varojen kartuttua ostettiin Vilppi ja Juho Ahtaiselta tontti, pidettiin hirsitaloita ja rakennettiin laudoista talo, jossa oli eteinen, iso sali, näyttämö, ravintola ja vaatteiden säilytys. Seinät olivat kyllä kaksinkertaiset, mutta ilman lämpöeristystä ja lattia vain yksinkertainen, joten talo oli talvella kylmä. Yleisömenestys oli kuitenkin hyvä: talo miltei aina täynnä.

10-vuotisjuhlat pidettiin hieman myöhässä eli 1919 ja 20-vuotisjuhlat 1928 vielä vanhalla talolla. Samana vuonna ostettiin kuitenkin johtaja Väinö Brenneriltä kauniilla paikalla Muolajärven rannalla sijainnut Nikuskun huvila. Siinä oli oma noin 8 hehtaarin tontti ja neuvoja Antti Pänkäläinen kirjoit-

tikin kerran, että Viholan nuorisoseura on Suomen nuorisoseuroista suurin maanomistaja.

Huvilaan tehtiin seuralle ajanmukaiset ja lämpimät toimitilat: juhlasali, ravintola, eteinen vaatteiden säilytyspaikoinen ja vahtimestarin asunto. Uuden talon avajaiset pidettiin 1929. Velkaa kyllä tuli, mutta toimintakin virisi niin, että jo parin vuoden kuluttua velat oli maksettu.

Toiminta jatkui vilkkaana ja 1938 pidettiin 30-vuotisjuhlat. Seuraavana vuonna taloa tarvittiinkin sitten ensin linnoitusmiesten ja myöhemmin YH-miesten käyttöön. Talvisodassa suomalaisten tykistö tuli tuhosi talon perustuksiin myöten.

Sodan jälkeen seura siirtyi kylän asukkaiden mukana Kylmäkoskelle ja toimi sielläkin aika vilkkaasti. 40-vuotisjuhlat vietettiin komeasti vuonna 1948. Nuorison

Viholan nuorisoseuran Rientolan komea toimitalo, joka hankittiin vuonna 1928.

30-luvun loppupuolella otettu kuva Kannaksen Osuusliikkeen Punnuksen myymälästä. Taustalla näkyy Höltän talo. Henkilöt kuvassa: Helena, Martti ja Pertti Taberman.

Forssan kaupunginjohtaja Sakari Pihlamo (vas.) esittää kaupungin onnittelet 30-vuotiaalle Forssan seudun Karjalaseuralle. Vastaanottajina seuran silloinen varapuheenjohtaja Aulis Tuusa, puheenjohtaja Erkki Känkänen ja kunniapuheenjohtaja Väinö Järveläinen.

FORSSASTA JA PIKKU-MUOLAASTA

Forssa oli aluksi antreaalaisten evakuoitokunta, mutta vaihtui sitten muolaalaisten sijoituskunnaksi 27.4. 1941 perustettiin Forssan seudun Karjalaseura. Perustajajäsenten joukossa ei ollut yhtään muolaalaista. Jäsenluettelon mukaan useimmat olivat Nuijamaalta, Jääskestä, Antreasta ja Viipurista - 90 jäsenen joukossa oli vain kuusi muolaalaista.

Vuoden 1941 lopussa perustettiin Forssaan ensimmäiset pika-asutustilat ja hallintasuunnitelmat tehtiin samana vuonna. Tilojen saajat olivat kaikki muolaalaisia, suurin osa Kiltteen kyläläisiä. Karjalaseuran jäsenluettelossa vuodelta 1945 on jo paljon muolaalaisia.

Vuonna 1952 karjalaseuran toimihenkilöt olivat jo melkein kaik-

alettua muuttaa pois paikkakunnalta toiminta hiljeni. Vain tanhuryhmä on piristännyt juhlatilaisuuksia. Se esiintyi mm Karjalan Liiton 30-vuotisjuhlassa.

- Nestor Halonen.

ki muolaalaisia, lähinnä Ylä-Kuusaan ja Mointemen kylästä. Seuramme toiminta on ollut ripeää, ja Karjalan Liiton toimintakilpailussa olemme olleet kärkipäässä. Vuodesta 1963 lähtien seuramme on tunnettu kyykkäpelistä ja sen taitajista. Tätä peliä ei pelattu synnyinpitäjässämme Muolaassa, mutta siellä tunnetut surkkapeli ja pilppupeli ovat kyykän sukulaisia. Kyykkäpelissä olemme päässeet Liiton kilpailuissa mitalisijoille, ja muolaalainen Onni Tuusa on henkilökohtaisessa kilpailussa voittanut jopa liiton mestaruuden.

Karjalaseuran pääjoukon muodostavat ns Pikku-Muolaan asukkaat. Pikku-Muola syntyi Vikbergin kartanon maille, jonne aluksi muodostettiin 18 tilaa ja jonne sittemmin on kehittynyt suuri karjalaiskylä. Pikku-Muolaan alkupe- räiset asukkaat olivat kaikki Yläkuusaan kylästä. Karjalaseura on järjestänyt täällä Leimon makasiinilla kalenoita. Täällä on myös Suomen ensimmäinen varsinainen kyykkäkenttä, jota talvella on käytetty luistinratana. Se tehtiin talokooivoin. Karjalaseuralla on myös täydellinen pitoastasto, joka on ollut vilkkaassa käytössä.

Karjalaseurassamme on yli 550 jäsentä, joten se on suurimpia karjalaseuroja. Joka vuosi on pidetty pikkujoulu, ja perinteellisiä ovat myös karjalaseuran ja seurakunnan yhteiset juhlat. Seuralla on erilaisia kerhoja. Seuran jäseniä muistetaan merkkipäivinä onnitte- lukäynnin ja laulutervehdyksin. Karjalaan jääneiden vainajien pat- sas paljastettiin vuonna 1953, ja vainajien päivänä sekä jouluaattona seura on järjestänyt kunniakäynnin patsaalle.

Seuran muolaalaisista puheenjohtajista mainittakoon Mikael Rämö 1948, Väinö Järveläinen 1950-62, Erkki Känkänen 1963-69 ja Aulis Tuusa.

Ensimmäisten siirtolaisten saapua Forssaan se oli pieni kaup-

HEIMO TASKINEN:

Kysymyksiä joihin ei kukaan vastaa ...

Minua on kauan vaivannut se, ettei Karjalan kannaksen kehityksestä ole olemassa päteviä sosiaali- ja taloushistoriallisia selvityksiä 1860-luvulta talvisotaan saakka, vaikka onkin olemassa runsas määrä perinteellistä kosiseutukuvasta.

Tämän yleisen havainnon voin tehdä sellaisen rajoitetun alueen kuin Perkjärven seudun näkökulmasta. On kyllä olemassa runsaasti irrallista tietoa Perkjärveltä, mutta en ole havainnut kenenkään liittäneen tätä irtotietoa suurempiin kokonaisuuksiin, niihin taloudellisiin ja sosiaalisiin taustoihin, joita vastaan asioita olisi tarkasteltava ja jotka ovat kaiken tapahtuman takana.

Luultavasti kokonaisvaltaiseman käsityksen olen henkilökohtaisesti saanut, kun 15-vuotiaana poikana kulutin parin talven ilta-puhteet kirvesmies Juhana Mättingin luona (hän kuoli Joutsenossa muutama vuosi sitten yli 90-vuotiaana). Henkilökohtaisten kokemustensa ja luultavasti poikkeuksellisen lahjakkuutensa ansiosta hän osasi kyteä irralliset asiat yhtenäisiksi kokonaisuuksiksi edes käyttämättä sellaisia sanoja kuin sosiaalinen, taloudellinen ja historia. Luonnollisesti hän oli sidottu kokemuksiinsa.

Perkjärven seudun, johon luen aseman ja kylän lisäksi 6-7 muutakin kylää, kehitykseen vaikutti olennaisella tavalla Pietarin radan rakentaminen. Rautatien taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset ovat jääneet selvittämättä. Rautatie sekä toi että vei väestöä. Muuttovirtoja ja niiden suuntia voitaisiin kaikeksi selvittää mm siirtoseurakuntien arkistotiedoilla. Pidän todennäköisenä, ettei Karjalan kannas ollut erilaisten "herrojen" tuotannossa omavarainen kuin ehkä 50-prosenttisesti. Perkjärvenkin rautatieasutus syntyi varsinkin virkailijakunnan osalta enimmäkseen tuontiväestöstä. Omavaraisuusastetta alensi puolustuslaitos, jonka yksiköitä oli poikkeuksellisen paljon Kannaksella. Upseeristotarvetta tuskin edes pyrittiinkään tyydyttämään maantieteellisin perustein. Aliupseereita sen sijaan Kannas lienee tuottanut itse runsaasti, mitä päätelemää tukee esimerkiksi se, että Karjala-lehdessäkin on ollut runsaasti aliupseerimuisteloja.

Venäjän vallankumoukseen saakka Perkjärven seudun varsinkin kesäistä elämää hallitsi huomattavan runsas venäläinen huvila-asutus. Varakas huvila-asutus toi seudulle runsaasti rahaa ja rahan ansaitsemistavat olivat helpot. Huvila-asutus loi paikkakunnan väestölle yhteyksiä Pietariin. Kaikki vaikutukset eivät olleet pelkästään edulliset. Venäläisen siirtokunnan, sellaisesta voidaan puhua, vaikutuksia tuskin on paremmin tutkittu. On vain todettu olleen runsasta ja varakasta huvila- ja täysihöitoasutusta.

Rajan sulkeutuminen oli dramaattinen tapahtuma koko Kannakselle ja erityisesti radanvarsi-

asukkaille Perkjärvelle saakka. Tätä dramatiikkaa ei luultavasti poliittisistakaan syistä voitu selvittää ennen talvisotaa. Se olisi voitu ymmärtää itsenäistymisen arvon vähentämiseksi. Tosiasia kumminkin on, että Perkjärven seudun taloudelliset ja muut yhteydet muuttivat ilmansuuntaa. Tapahtui selvä suuntautuminen etelästä eli Pietarista pohjoiseen eli Viipuriin. Muistan yleisesti, vaikkakaan en kovin yksityiskohtaisesti, että vanhat ukot talvisodan päiviin saakka jaksoivat alati puhua Pietarista, huvila-asutuksesta ja silloisista rahanansaitsemiskeinoista. Sain silloin heidän puheistaan sen käsityksen, että herroja oli helppo pettää. Tosiasia kai oli, että herrat olivat suuripiirteisiä suomalaista rahvasta kohtaan. He ansaitsivat Pietarissa ja kuluttivat Perkjärvellä eikä väliä pidetty, jos maksettiin joskus olemattomista halkokuitoista ja lypsämättömistä maitolitroista.

Myönnettävästi Karjalan kannas Perkjärven seutu mukaanlukien nousi ennen talvisotaa jaloilleen itsenäistymisvuosien murreksista, mutta vaikeuksista se ei varmasti käynyt, kun kehitystä hidasti myös suuri pulakausi. Tämä suuri ja vaikea taloudellisen kasvun murros ei varmasti kaan ehtinyt lakipisteeseensä kahdessa-kymmenessä vuodessa eli talvisotaan mennessä. Siloiteltu kotiseutukuvaus on ymmärtääkseni ohittanut tämän murreksen viittaamalla ylipäätään vain Kannaksen väestön suureen elämänuskoon ja sopeutumiskykyyn. 20-luvun ja 30-luvun alkupuoliskon sosiaaliseen ja taloudelliseen kuvaan kuului myös kieltoakkausi monine sosiaaliseen haittoineen, joita Perkjärvellä koettiin väliin muidenkin kylien väestön tuomin lisin.

Edellä ei ole haettu vastuksia, vaan on esitetty kysymyksiä vastattavaksi. Luultavasti olisi käytettävissä pätevää tutkijavoimaa selvittämään Karjalan kannaksen sosiaali- ja taloushistoriaa. Luultavasti olisi olemassa myös arkistoaineistoa - tosin hajalisenä. Mutta tutkimus tarvitsisi rahaa. Lukuisten Karjalan rahastojen pitäisi yhteisesti sopia tällaisen tutkimuksen rahoituksesta ja hakeutua yhteistyöhön tutkijalaitosten kanssa. Lukuivat Karjalan rahastot jakavat runsaasti vähäisiä apurahoja opiskelijoille, joiden vanhemmat tai isovanhemmat ovat Karjalasta lähtöisin. Tästä varainkäytöstä voitaisiin hyvällä syyllä luopua, koska siirtoväkeen kuulumista ei enää voitane pitää erityisen vahvana syynä opiskelun rahoituksessa. Yleisiä opintotukijärjestelmiä on olemassa ja niistä saatava tuki on huomattavampaa kuin mihin pienet rahastot pystyvätäkään. Rahastot tukevat Karjalan sosiaalisen ja taloudellisen historian tutkimusta.

Ilmavaivat

Perkjärvellä oli aikoinaan asemapäällikkö Holm, joka oli omaksumut paikkakunnan murteen. Eläkkeelle päästyäänkin hän usein kävi rouvineen katsomassa junien tuloa ja lähtöä. Kerran hänellä oli ilmavaivoja, joita vähenteli kuultavasti. Rouva häpesi ja alkoi moittia. Holm vastasi moitteeseen kaikuvalla töräyksellä ja lisäsi: — Pieruu ei saa piijättää, eikä liioin lennättää.

Arvi Luukka

Perunannostotalkoot Moiniemessä.

MUOLAN MARTTOJEN seppelentaitokurssi Moiniemessä vuonna 1927.

»KORILLA»

Oli syksy, eli se aika vuodesta, jolloin viimeisetkin huvila-asukkaat muuttivat Pietariin. Muuttohötäkässä pääsi joltakin posetiivarilta marakatti karkuun eikä antautunut kiinni. Tapahtumasta kehkeytyi juttu ja lähti kiertämään. Ehdittyään Perkjärven asemalle, jossa »vossikat» ryyppäsivät kesäkauden lopettajaisia, marakatista oli kasvanut gorilla ja posetiivarista oli tullut sirkus.

Paikkakuntalaisten tuntema Kustaa Hömppi oli myös jokavuotisella muuttomatallaan Perkjärven kylästä Ilolaan. Talvea ajatellen hänellä oli pitkävillainen, monivärisistä lampaannoista tehty turkki mukanaan. Kylien puolivälissä hän yhytti perkjärveläisen metsästäjän, jonka kanssa istuivat tupakoimaan. Miesten jutut sivusivat myöskin korilla-huhua, jolle nauruskelivat. Istuessaan he kuulivat Iolan ainoan vossikan, Heikki Teivosen, olevan tulossa juhlista ja Oskari Kakki, samasta kylästä, oli hänen mukanaan. Molemmat olivat aikamoisessa tuitarissa ja laulu raikui.

Hömpille sytytti. Kiireesti hän käski kaverinsa painua kanervikkoon, joka ulottui miehiä polviin. Itse hän puki turkkinsa nurin päin ylleen ja asettui kontalleen odotamaan. Laulumiesten ollessa miltei kohdalla Hömppi alkoi murista ja poukkoilla laukkaa ajoneuvoinhin päin. Laulu katkesi. Kakki oli juuri kiertämässä korkkiruuvia viinapullon kun huomasi oudon eläimen. Hädissään hän sai parkaistuksi:

— Korilla! Se tulloo mei kimp-puhe!

Saman havainnon oli tehnyt Teivonenkin. Kiireesti hän lykkäsi ohjaketset Kakille, tempasi itse piiskan ja kiljaisi:

— Pitele sie, mie vetelen!

Ruunaparka ei käsittänyt mikä isäntään meni, kun yhtä mittaa sateli ruoskan iskuja selkään ja laukata sai enemmän kuin pääsi-kään.

Arvata saattoi, että Hömpillä ja metsästäjällä oli hauskaa. Loppuihan naurukin aikaan ja Hömppi jatkoi patikoimistaan. Pari sataa metriä kuljettuaan hän löysi ajurin rattailta pudonneen täysinäisen viinapullon, ehjänä, vieläpä korkkiruuvikin valmiiksi kierrettynä. Hömppi veti korkin pois ja ryhtyi kävellessään naukkallemaan. Omatunto hieman kolkutteli, mutta Hömppi puolusteli:

— Liija humalaa ne ois tulleetkii, jos viel tämän ois juoneet.

Veljekset Topi ja Jooseppi Luukka olivat menossa niitylleen hakemaan riihitettäviä viljoja. Kovin he hämmästyivät, kun ruunaansa sääliväksi tunnettu Teivonen ajoi täyttä laukkaa heitä vastaan ja siitä huolimatta piiskasi hevostaan. Veljesten kohdalla ruoskiminen lakkasi ja vaahtoa tippuva hevonen pysähtyi pidättelemättä. Jooseppi ihmetteli:

— Mikä ihme häitä teil o tult, ko tuol viisii lennätte?

— Korilla! Se hyökkäs Lahe-kankaal mei kimppuhee, huohotti Kakki ja Teivonen vahvisti niin tapahtuneen.

— Älkää hupsiko! Ei Suomes sel-lasii ookka!

— Nyt on! Pääs sirkuksest karkuu ja möyryää Lahe-kankaal.

— Jos työ ette oo humalaa, ni sit työ ootte tulleet hulluks. Leh-mä vissii tul vastaa ja sano: am-muu, ja sillo työ karkuu. Siin o tei korillaase.

— Pijät sie meitä lapsin, kiukus-tui Teivonen.

— Tajatta olla partasuita lapsii, totesi Topikin, ja jatkoi: Humalaa työ ette näy oleva, mut hullu-vest en ossaa männä sanomaa. — Kuule, Juoseppi, männää katso-maa, mikä näitä miehiä polästytti. Eihä tää suurta mutkaa tie.

— Jos määttä, surma suuhu määt-tä.

— Se o mei asjaase. Mänkää työ uuni taakse piiloo, ko kerra karkuu pääsittä.

Jooseppi nykäisi hevosensa liik-keelle ja veljekset lähtivät katso-maan pelättyä korilla. Puolitiessä tallusteli heitä vastaan iloisesti naurahteleva Hömppi ja kysyi:

— Mihi työ ootte menos?

— Korillaa katsomaa. Ihme, ettei se sinnuu syönt, vaik sen kautta tulitkii.

— Kuka teil korillast haastel?

— Kakki ja Teivonen.

— Älkää sit mänkö etemmäks, se korilla on täs. Täs o sen korillan nahka ja täs putelis on sen koril-lan verta — hyvää verta onkii. Älkää vaa herra-tähe virkkako kummallekka, minkälaine korilla siel ol, tai muute mie oon liemes.

— Mitäs myö, valutettaa se vii-minekkii verpisara, ni ei enää pääse pelottelemaa.

Ja kuitenkin, lähes kuusikym-mentä vuotta myöhemmin tuli ker-rotuksi, mutta eipä ole enään Hömppi enempää kuin toisetkaa osapuolet kuulemassa. — Arvi Luukka.

pala. Sittenmin on uusi kotiseu-tumme kasvanut suuresti. Osuu-tensa kasvuun on myös karjalai-silla, joita nyt lienee täällä noin 3.000 henkeä. Muolaalaisia on kai-killa aloilla, työtä ja leipää on riit-tänyt. Niinikään muolaalaisia on valittu kaupungin päättäviin eli-miin, mikä osaltaan on auttanut kotutumistamme tänne.

- E r k k i K ä n k ä n e n .

MUISTOJA KOTISEUDUN VALOISTA JA VARJOISTA

7-vuotias tyttöni on oppinut vaatimaan isältään iltaisin kertomuksia. Pyydetyimpiä ja suosituimpia aiheita ovat olleet "eskimot" ja "Perkjärveltä". Ajankäytön mukaan arvioiden hän omistaa ikäistään maailman parhaan Perkjärven kylän historian tunteuksen.

Henkilökohtaiset muistoni eivät ulotu kauas, olinhan jatkosodan päätyttyä vasta kuudentoista ikäinen. Omat muistikuvat taaksepäin ovat jatkuneet vanhoja ihmisiä kuulemalla ja eräitä lähteitä lukemalla.

Olen kertojana halunnut noudattaa sitä periaatetta, että kuulijain saisi mahdollisimman aidon ja todennäköisen kuvan kylän historiasta, sen elämästä ja ihmisistä. On olemassa suuri vaara, että jälkipolville luodaan kuva sellaisesta Karjalasta, jota ei ollut olemassakaan. Tällaisen kuvan välittäminen olisi mielestäni epäreilua kuulijaa kohtaan ja väärin asiaa kohtaan. Olen tietten tyttärelle antanut ymmärtää, ettei Perkjärven kylä ollut tällainen paikka, jossa vain kuunneltiin kultakäkösiä ja kasteltiin äsken paistettuja piirakoita uuni- ja paistoksen sulaan rasvaan jota parempaa makuelämystä en kyllä tähän hätään muistakaan. Sattumalta tiedän, että perunan kastikkeena voitiin käyttää useasti myös osuuskaupan siltynörin suolavettä. Muistan ukon, joka teki välttämättömyydestä makuelämyksen. Kun hän pyysi Vanoselta ostamansa sillin lisäksi suolavettä, ilmoitti hän sen olevan hänen parasta herkkuaan. Makunsa jokaisella.

Minulla on vuonna 1928 painettu kartta Perkjärven kylästä. Siitä olen oppinut muutaman asian ja esimerkiksi sen, että pienen pojan elämänaika on ahdas. Vain muutaman kilometrin päässä kodistani on käymättömiä paikkoja. Minua suorastaan harmittaa, etten ollut koskaan poikennut Perkjärven vastarannalla, vaikka se oli värsin lähellä omaa rantaa. Järvi ei ollut suuri.

Toinen havainto johti minun taloushistoriaan. Kylän metsiköitä oli merkitty runsaasti paljaksi hakatuiksi. Ymmärrän tämän johuttavan kahdesta seikasta: Suomen itsenäistymisen oli lopettanut Perkjärveltä sen todennäköisesti kannattavimman elinkeinon, Pietarin rikkaiden kesävieraiden ylläpidon ja maksullisen palveluksen. Menetyksistä hakkaamalla metsää ja puulla oli kysyntää rautateille, sahalle ja tiilitehtaalle. Hakkuut monen metsänomistajan osalta ylittivät metsän kasvun. Poikkeuksia toki oli. Topias, Jooseppi ja Mari Mäkeläisen metsässä oli "kaksi puuta päällekkäin". Niska tuskin taipui puun latvan näkemiseen eivätkä alaikäisen sormet yhtyneet, kun rungon ympärystä koeteltiin.

Loppujen lopuksi ei avohakkuu tainnut olla suuri vahinko, kun muutama vuosi myöhemmin raijonnut tulipalo vei suurelta alueelta lopunkin.

Venäläisen kesäasutuksen ja muun maatalouden ulkopuolisen elinmahdollisuuden vuoksi eivät perkjärveläiset luultavasti olleet oppineet luottamaan maatalouteen samassa määrässä kuin syrjemällä asuvat. Tilat olivat pieniä ja huonon kannakselaisen tavan mukaan pirstoutuivat yhä pienemmiksi. Työtä saatiin valitettavasti enimmäkseen vain kesäisin rautatierakennuksilta ja tiilitehtaalta. Liian monella oli talvisaikaan liian pitkä tilivälit. Osuuskaupan Vanosella oli vaikeuksia. Vastakirjastaja oli runsaasti eivätkä tilit aina riittäneet kaupan velkojen maksuun. Tämäkään sääntö ei to-

ki ollut poikkeukseton. Oli käteisostajiakin. Ja oli maatalouteen uskojiaakin.

Pitkät, pakolliset ja monelle rahoittomat joutenolat eivät voineet olla vaikuttamatta kylän elämäntilanteeseen. Oma kotini oli kansakoulun lähellä. Lähtien oman kansakoulun väestölle oman kansakoulun sisäiset hiihtokilpailut olivat kuin mikäkin Salpausselkä. Aikaa oli ja hyvä, että oli ohjelmaa. Kylän kansakoulun viimeisin opettaja Viktor Koponen oli ehdottomien periaatteiden henkilöitymä. Hän tuli kylään vaikeina kieltolakivuosina ja yritti opettaa kylää hyvälle tavoilta. Hän tuskin pääsi toivomiinsa tuloksiin, vaikka myöhemmille oppilailleen kertoi, miten paljon kylä hänen aikansa muuttui. Sen verran vielä Viktor Koposen ja hänen vaikutuksestaan, että luultavasti hänen entiset oppilaansa kymmenien vuosien takaan muistavat hänen raittiusopetuksensa. Se ei valitettavasti estä kaikkia meitä alkoholista, mutta luultavasti tuottaa keskimääräistä suuremman syyllisyyden. Kuva opettajasta juolahtaa mieleen!

Joutenolon haitallisiin sosiaalisin seuraamuksiin kuului kylän monen osalta viinan ankera viljely. Muistan kuuleneeni parhaiten ehtineen jopa 18.000 silloisen markan sakkorästiin. Aseman poliisit eivät lyöneet laimin velvollisuuttaan. Korvikeaineiden käyttö johti kuolemantapauksiin ja terveydenmenetyksiin. 20- ja 30-luvun taitteessa ryhmä nuoria Perkjärven kylän miehiä muutti salaa rajan taakse. Seikkailuilellä voi olla osuutta, mutta paremman elämän toivo saattoi kannustaa ratkaisuun. Kukaan lähteneistä ei palannut takaisin.

Vuoden 1918 tuskallisten tapahtumien varjot havaitsi 11-vuotias poika kesällä 1939. Oli kuitenkin yllättävää lukea Jaakko Paavolaisen väitöskirjasta, että Muolaan pitäjässä oli ns valkoisen terrorin uhreja Valkealan jälkeen eniten Suomen kunnista. Perkjärven asemanseutu oli eräs jälkiselvityskeskus. Kyläläisistä sai kaksi tai kolme kuolemantuomion. Niissä tilanteissa luku oli alhainen. Ilmeisesti perkjärveläiset eivät ahdistaneet toisiaan.

Saatan olla väärässä ja hiukan lioittelen, kun sanon, että 30-luvun lopulla oli kylässä kaksi puoluetta. Toinen puoli kylästä kannatti nuorisoseuraa ja toinen palokuntaa. Oma sukuni oli palokunnan puoleessa. -Tietysti oli myös hieman erilaista suhtautumista suojeluskuntaan ja lottiin. Koposen muistan järkästi tuominneen sekä Hitlerin että Stalinin. Chamberlain sai kuulla kunniansa, kun teki tunnetun sopimuksensa Hitlerin kanssa. Kylän eniten levinein lehti oli Karjala. Muutamalle tuli Maakansa ja Jooseppi Huuhka oli Kansan Työn ja Joulupiiskan innokas asiamies. Karjalalehdestä: kerrotaan, että topjokalla (Topias ja Jooseppi Mäkeläisellä) toinen luki ja toinen kuunteli. Lehden luku alkoi sen nimestä ja perään tuli päätoimittaja Onni Brummer ja jatkui viimeisen sivun viimeisen palstan viimeisen kirjaimen.

Edellä on ehkä monen mielestä liiaksi puututtu varjoihin asioihin Perkjärven kylän elämässä. Voi olla, että joku entinen, vanhempi kyläläinen katsoo lehden erehtyneen kirjoittajassaan. Saattaa olla niinkin, että moni haluaa säilyttää muistoissaan vain kultaisia käkösiä. Haen kuitenkin todistajakseni tyttärenti. Ei hänen, pelkästään minulta saamansa Perkjärvi-kuva kuitenkaan ole surkea. Olen toki kuulijani iänkin huomiottaan kertonut myös iloisista

KUNNIANOSOITUKSELLA SANKARIHAUDALLA Muolaan pitäjänjuhilla v. 1951 Somerolla.

ARVI LUUKKA:

VAPAAUS ENNEN KAIKKEA

Kustaa Hömppi, verevä ja nais- retyksi muutamilla muilla myön- netyksillä.

Koulutuksen ja hionnan jälkeen Hömppi vietiin "piireihin". Hänet esiteltiin Kuismi Petrovitsina jos jonkinlaisille herroille ja fröökynöille. Häitä tiukattiin ja luvattiin heti, kun muodollisuudet sunkin sallivat. Niistä uhattiin tehdäkin sellaiset, että kansa muistaisi pitkän aikaa.

Häitä odotellessakin rouvan oli hoidettava liikeasioitaan. Sulhanen sai jäädä palveluskunnan kanssa kotiin, ellei rouva vaatinut mukaansa liikekumppaneilleen esiteltäväksi. Toimettomuus oli Hömpistä ikävää ja tarkoituksetonta. Palvelijoiden kanssakaan ei ollut lupa seurustella.

Eräänä päivänä, kun ikävystynyt mies kierteli ikkunasta ikkunaan katselemassa kadun vilinää, hän säpsähti: -Hentse-Pekko! -Iha varmast se on Pekko!

Ja Pekkohan se oli. Perkjärveläinen kuorma-ajuri Pekka Henttinen oli tuomassa heiniä Pietariin. Hömppi seurasi silmää kovana Pekan liikkeitä, ja kun Pekkaa ei enään näkynyt, jatkoi kuvittelemalla:

-Nyt se männöö siin kohas. Sit se kääntyy siin kulmas ja siinkulmas ja sit se onkii jorintkas. Vos-sikat kuahtaa Peko ympäril tinnimää, mut eihä Pekkoo petetä. Pekkoo pittää puoleesa. Hinta sovi-taa ja miehet lyövät kättä. Peko pittää viijä heinät vossika kottii. Siel se saap hyvä ryyppi ja rahat. Ne Pekko laskoo tarkkaa, ko ne ovat vieraita rahhoi. Eihä Peko! itsellää heinii oo, vieraita heinii se ol kussaamas. -Nyt Pekko läh-töö ajella lurittelemmaa rahteeriä päi. Se jo tuumailoo, mitä tekis, mänskö tyttötaloo, vai jäiskö juo-maa olutta. -Oluttaha se Pekko, ei se niikää tyttölöi perrää. Rahteeri pihal Pekko riisuu hevose, pyyhki sen kuivaks ja antaa tallimiehe hoitoo. Antaa sil etumaksuukii, ko se vaatii ja tahtoo. Siin pihal Pekko puisteloo heinät vaatteistaa ja han-kajaa saappaat kiiltäviks. Sit se männöö sisäl. Ensi se katsoo vä-hä ympärillee ja valitsoo mukava nurka itsellee, sit se kutsuu vii-naputelin ja potillisen kaalkeitoo - Pekko tykkääjä kaalist, jos se on rasvaista. Ko Pekko on syönt itseese kylläiseks, se kolauttaa lo-pu sorokouskastaa ja pannoo tupa-kaks ja rupiaa katselemmaa tar-kemmi, jos sattuis vaik tuttuloi. Harvoihä niitä sattuu. Pekko tila-jaa olutta, ja viel olutta. Ko tyttö tulloo tuomaa sitä toista pulloo,

asioista: lehmistä, hevosista ja niiden nimistä ja tavoista, marja- ja sienipaikoista, uimapaikoista, mukavista ja erikoisista ihmisistä jne. Olen halunnut ainoastaan pitää huolen siitä, etteivät nämä kertomukset ole taustastaan erillään. Kysymys ei ole mistään sadusta, vaan eräästä todellisuudesta. On aivan eri asia, kun kerron Perkjärven asioita tai sadun Hannusta ja Kreetasta.

- Heimo Taskinen.

Pekko alkaa taputella sitä paka-roil. Tyttö nauraa, rahhaaha se heil tietää. Sit ko Pekol on se toine pullo lopus ja kolmatta tuuvvaa, Pekko vettää ja tytö polvillee..

Tähän saakka kuviteltuaan Hömpin sisällä ratkesi. Raivokkaasti hän alkoi etsiä entisiä pukimilaa. Haki ja penkoi kaikki mahdolliset ja mahdottomat paikat ja löysi viimein palvelijoille varatusta kome-rosta siististi pakattuina. Puvun vaihto tapahtui nopeasti. Palvelijoita salaa Hömppi livahti kadulle ja sivuteitä rahteeriin, jossa tiesi Pekan majoilevan. Niin tarkoin hän osasi laskea ystävänsä edesottamukset, että tämä oli juuri hamuillemassa tyttöä polvilleen, kun Hömppi pääsi sisään.

Tavattuaan ja taputeltuaan toisiaan miehet eivät enään eronneet. Se päivä, seuraava yö ja vielä seuraava vuorokauskin menivät yhdessä humauksessa, mutta sitten jo Pekan ruuna nuokki kotia kotti. Kärryillä istuvat iloiset vekkulit eivät pitäneet kiirettä.

Kysyttäessä, miksi hän jätti niin rikkaan morsiamensa, Hömppi urahti:

-Enhä mie mikkää vank oo. Miu ois pitän olla ko tikku paskas ja seko ei sopint miu luonnollei.

Miksi et pitänyt edes vaatteita? -Enhä mie hullu olt. Niis vaat-teis Pekko ei ois tahton minnuu sakkiehe, ja jos se naine ois läh-tent miu perähe, hää ois voint syyttää minnuu varkaaks. -Ne rah-nat mie kyl otin mukahei. Ei niit-tä oltkaa ko satakunta ruplaa, - ja niistkii jäi suuremp osa sinne Pietarii.

Vieläkö tapasit morsiantasi? -En! Ei tullut peräst, eikä kir-juttant!

PERKJÄRVELÄISTEN KERHO

V. 1949 perustettuun Perkjärveläisten Kerhoon Helsingissä kuuluvat Perkjärven asemalla, Perkjärven kylässä, Taaperniemessä, Keskikylässä, Ilolassa ja Leipäsuolla asuneet karjalaiset. Kerho on nyt toiminut jo yli 22 vuotta. Vuosina 1949-60 toimi puheenjohtajana Antti Kekki, vuosina 1961-69 Veikko Susi ja vuodesta 1969 alkaen on puheenjohtajana Veijo Pakkanen.

1969 pidetyssä kerhon 20-vuotis-juhlassa oli noin 170 henkeä. Viime marraskuussa pidetyssä illan-vietossakin oli satakunta henkeä. Jäsenten kotona joka kuukausi pidetyissä turinailloissa on 15-40 osanottajaa. Pari kertaa vuodesa on pidetty suurempi juhla, jollaisia on aina ollut juhlistamassa

VOIMAMIES PEKKO

Sanaan "mies" voi sisällyttää kaikenlaisia housun kantajia, mutta voimamiehet ovat aina erikseen. Eräs tällainen oli Muolaan ilolalainen Pekka Määttä, Nuutlais-Pekko, niin kuin kyläläiset nimittivät. Pekan ilmiömaisat voimat olivat vain harvojen tiedossa, hän kun ei niitä näytellyt eikä kehuskellut. Kooltaan hän oli tavallista pitempi, paksu ja turpea kuin täyteen tupattu heinäsäkki. Käytös oli hitaan puoleinen ja rauhallinen, joskus liiankin rauhallinen, mutta jos suuttui, oli asialta oksat pois.

Monen muun pienviljelijän tavoin Pekka hankki lisätuloja jokatalvisilla "rätin ajoilla". Tämä merkitsi sitä, että mies otti täyden hevoskuorman savituotteita, jotka sitten myi vähittäin kylästä kylään ja talosta taloon kulkien. Maksuksi kelpasivat erilaiset rievut ja rädit, jotka olivat monelle laitokselle haluttua tavaraa.

Eräänä runsaslumisena talvena Pekka oli menossa pottikuorman kanssa myyntialueelleen. Kaikki kylä- ja sivutiet olivat siihen aikaan avara- ja raudoittamattomia, joten tie oli itse asiassa vain ura, jossa reki liukui kuin tukkirännissä.

Tällaisella sivutiellä tuli Pekkaa vastaan suuri kuormallinen humalaisia miehiä, jotka vaativat Pekkaa väistymään. Pekka selitteli, ettei hän voi mennä raskaan pottikuorman kanssa hankeen, mutta siitäkös miehet välittivät. He uhkasivat jopa antaa Pekalle selkään. Tämä ei hätkähtänyt, nousi reestään ja meni hevosten väliin, jotka olivat aivan turvat vastakkain. Todettuaan, että luokkivaljaat olivat tukevat ja aisaremmat tiukalla, Pekka kyyristyi niin paljon, että sai olkansa rahkeiden alle. Hitaasti ja rauhallisesti nousen hän nosti myöskin hevosen ilmaan ja siirsi sen yhtä rauhallisesti tien sivuun. Humalaiset eivät osanneet sanoa mitään, mutta Pekka tokaisi: -Siint vaa, mie jään tiel!

Pekka jäi tielle. Niin kauan, kuin

näköyhteys säilyi, säilyi myöskin hiljaisten humalaisten tuijotus. Eräs heistä kuului lausahtaneen: -Näittäks työ, mitä se tek?

Kylässä oli häät. Sen aikaiseen tapaan ne kestivät kolme päivää. Viimeisenä päivänä miehistä suuri osa oli niin humalassa, että kiertäisimmät haastoivat riitaa, rajummat pistivät tappeluksi.

Tällaisessa tilanteessa syöksyi muutamia pelästyneitä naisia häätaloon ja huusivat, että ulkona tappelaa. Jonkun alakynten jääneen akka suorastaan ulvoi apua ja vaati, että sisällä olijoiden oli mentävä erottamaan. Miehet vilkuilivat toisiinsa, mutta kukaan ei ollut halukas lähtemään. Viimein jonkun mielessä välähti:

-Pekko! Mänköö Pekko; häntä ne uskoot.

Pekko lähti, vaikkakin vastahakoisesti. Ulos tultuaan hän komenasi:

-Olkaa siivol! Mänkää tiehenne rähisemästä!

Tappelijat eivät ottaneet kuullakseenkaan. Jatkoivat vaan mukilomistaan. Pekka korotti ääntään ja sanoi nyt tiukemmassa sävyssä:

-Mie sanoin, jot olkaa siivol. Etteks työ uso, vai mitä!

Sama tulos. Silloin Pekankin verrat alkoivat virrata tavallista vilkkaammin. Aitan seinustalla sattui olemaan juurineen kaadetusta kouvasta tehty reen jalaksen painin, jossa oli jalas painumassa. Tämä oli niin raskas tekele, että häive-roseltä mieheltä se olisi jäänyt nostamattakin, mutta Pekka otti sen kevyesti kämmeniinsä ja kuin kokkakeppiä heilutellen pyöritteli päänsä yläpuolella. Nyt uskoivat tappelijatkin, että Pekka oli tosisaan. Pekan ei tarvinnut kuin hönkäistä:

-Tapellaa sit, ko kerra haluttaa!

Kumma kyllä, miehiä ei enään haluttanutkaan. Joukko hajosi kuin tina tuhkaan, eikä kuulunut edes riidan poikasta.

- Arvi Luukka.

MUOLAAN MOINIEMEN NAISIA pellavan loukutuspuuhissa. Tähän kuvaan liittyy seuraava tarina. Rämöjen ollessa evakossa eräässä talossa Mietoisissa talon isäntä pyysi karjalaisisääntä loukuttamaan pellavia. Rämö vastasi, ettei hän meil Karjalas miehet ikännää loukuttaneet. Talon isäntä antoi ymmärtää, että kysymys oli vain laiskuudesta. Mutta kun Rämö näytti tämän kuvan, asiat selvisivät ja karjalaismaiset saivat mennä näyttämään Mietoisten miehille loukuttamisen mallia.

Pällilän kansakoulu

JOKIOISTEN MUOLAALAISET

Noin 750 muolaalaista sai uuden asuinpaikan Jokioisten pitäjästä. He olivat lähtöisin Heimalan, Himalan, Hotakan, Lehtokylän, Leipäsuon, Myhkyrilän, Oravalan ja Ylä-Kuusaan kylistä. Nykyisin pitäjässä on muolaalaisia ja heidän jälkeläisiään noin 600 henkeä.

Jokioisten kunnanvaltuustossa on muolaalaisia ollut vuodesta 1948. Kunnanhallituksessa oli edustaja vuosina 1948-68, viimeainittuna vuonna muolaalainen valittiin valtuuston puheenjohtajaksi. Myös kunnallisissa lautakunnissa sekä seurakunnan hallintoelimissä on ollut muolaalaisia, samoin Jokioisten Osuuspankin ja Säästöpankin hallintoelimissä.

V. 1946 perustettiin täällä asuvin karjalaisten yhdyssiteeksi Jokioisten Karjalaisseura. Seuran toimesta pystytettiin 1954 Karjalaan jääneiden vainajien muistokivi. Muistomerkin luo on tehty kunnia-käynti joka vuosi pyhäpäivänä, ja samana päivänä on vietetty hengellinen tapahtuma jossakin karjalaisperheessä.

Muolaan pitäjänjuhlat järjestettiin Jokioisissa vuosina 1955 ja 1965.

- Otto Suokas.

Perkjärven oma laulajapoika Ami Loven.

Kerhon nykyisen johtokunnan muodostavat Veijo Pakkanen, Hilka Koski, Else Laitinen, Sulo Aikas, Johannes Hollo, Helmi Ruska, Väinö Kekki, Irja Kekki ja Lilja Mykkänen.

PÄLLILÄN KYLÄ

Kaksi kilometriä kirkolta etelään maantietä pitkin oli Pällilän kylän ensimmäinen talo. Sen omisti Topias Känkänen. Siitä eteenpäin kuljettaessa tultiin Pällilän hoviin. Kuuluisa hovi oli paikka, jonne suuren läänin talonpoikien oli tehtävä päivätyönsä. Hovi kuului aikanaan ruhtinas Golitzynille, jonka maanhoitajana oli Vasili Volkov. Kun valtio sitten lunasti talonpoikien tilat, osti päätätilan eli hovin kenraali Bergenheim. Hänen perillisensä eivät kyenneet hoitamaan tilaa, jossa oli peltoa 100 hehtaaria. Osa maista joutui lisämaiksi Pällilän taloille, lähinnä Antti Kyyrän perillisille. Itse hovi joutui monien välikäsien jälkeen Lajusen veljeksille.

Hovin kohdalta erkani tie varsinaiseen Pällilän kylään. Kilometrin päässä oli Pällilän kansakoulu, Muolaan ensimmäinen koulu, joka aloitti toimintansa vuonna 1876. Päätös koulun perustamisesta tehtiin kuntakokouksessa 22. 9. 1870. Kokouksessa mukana ollut Viipurin läänin kuvernööri Oker-Blom kehotti talonpoikia perustamaan koulun ja lupasi sille tontiksi hovin peltojen rajalla sijainneen autiotalan. Kokous päätti rakentaa koulun sopivaan paikkaan kirkon lähelle. Kirkolta ei kuitenkaan löytynyt koululle sopivaa rakennusta eikä tonttiakaan, sillä kirkon lähistöllä kaikki maat kuuluivat pappilaan, eikä kirkkoherra ilmeisesti suostunut luovuttamaan virkatalonsa maata. Koulun rakentaminen viivästyi, kunnes se vihdoin viiden vuoden kuluttua raken-

nettiin kuvernöörin lupaamalla ja antamalla tontille, pienelle mäentöyräälle kylätien varteen. Siitä oli kaunis näköala Yskjärvelle. Rakentaminen alkoi vuonna 1875, ja seuraavana vuonna talo oli valmis ja koulu voi aloittaa toimintansa.

Tuhannet muolaalaiset saivat opetusta tässä pitäjän ensimmäisessä koulussa. Koulu oli sikäli merkittävä, että 63 toimintavuoden aikana siellä ehti olla vain kaksi opettajaa: ensin Juho Lindgren (myöhemmin Niinela) ja hänen jälkeensä Mikko Mäkirinne, joka ehti vielä evakkona toimimaan muualakin.

Aivan koulun naapureina olivat Antti Kyyrän ja Matti Kyyrän talot. Noin puolen kilometrin päässä Kieppilän mäellä sijaitsevat Johannes Virolaisen ja Viljam Pyykön talot. Näistä muutaman sadan metrin päässä tien alapuolella oli Artturi Rintaman talo. Siitä vähän matkaa eteenpäin oli Juottonenmäki, jossa olivat Pyykköjen talot. Kyläläisten Seppäläksi kutsumassa Jooseppi Pyykön talossa oli kaksikerroksinen päärakennus ja karjakartano harmaasta kivestä. Seppälän naapurina oli Virolaisen Tahvo, asuntonaan entisäikainen savupirtti. Muutaman metrin päässä tien yläpuolella oli Severus Känkänen talo sekä järven puolella Vililäksi sanottu Vilhelm Känkänen talo. Tältä kohdalta tie nousi Kyllästisen mäelle, jolla sijaitsevat Kyllästisen harjoittelutila. Naapurissa asui kuulu kalastaja Topias Känkänen eli Vili-Topi. Puolen kilometrin päässä olivat Johannes Känkänen ja Pietari Koistin talot. Kauempana tiestä metsän reunassa olivat Tuomaan Jussiksi kutsutun Juho Pyykön talo, Kyyrän talo, Ville Känkänen ta-

lo, Karhun veljesten talo sekä Topias Eerikaisen talo.

Pällilän pellot olivat viljavat savimultamaita. Talot tulivat hyvin toimeen, useimmat miltei kokonaan velattomia. Erityisen kuuluisa Pällilän kylä oli hyvistä hevosistaan. Talven tultua kylästä lähdettiin rahdinajoon, joko tukkimetsään tai rautatieasemille halkojen ajoon. Voi vierasta rahtimiestä, joka joutui pälliläläisten sakkini.

- Mikko Mäkirinne.

MIE HAASTAN HARVOLAST

Haastan sen tähe ko se ol miu kotkyllään. Ja senki tähe ko siel ol ni mukava ellää. Työtä siel tehti pienest pittäi. Ei olt varraa pittäi piiko ja renkilöi. Mut siit työ teost ol se hyöty, et meilei olt kehitysiä vaikkeuksi. On iha salkka näitä nykyaja nuorii, ko heil on ni vaikia ellää. Hyö ei sa tehä työtä ko kahksatoistvuotiaan. Myö siel Muolaas aloitetti työteko jo kymmentä käyves. Siihe työtekkoo meilt purkauutu kaik se mikä nykyajan nuoren tekköö onnettomaks.

Mon luuloo et maalaiskyläs ei mittää huviloit olt enne vanhaa. Siel vast olkii. Ensiks kiitokset ymmärtäväsil vanhemmil, et hyö antoit mein kokoontuu tupahae. Ol illaistujaisii, kerhoiltoit, ompeluseuroi ja marttailtoit.

Iliaistujaisist mie meinaankii nyt teil haastaa. Ensiks juotii rinkel-tai vehnäsaijut. Sit käyttii leikki-

mää. Eiks myö aikaihmissii oltukaa? Oltii. Harvolas ei sellasii ihmisi oltkaa, jot leikist ois pois jääneet. Numeroisil ko käyttii, ni sillo ainakiin vanhemmatkii tul mukkaa. Sit meil ol sellasii panttileikkilöi. Ol sellasii tietokilpailukii, et jos ei äkkii tult oikia vastasta, ni otettiin pantti. Pantiks kelpas kampa, peili tai liina. Pantti lunastamine ei oltkaa enää ni helppoo ko ois luult. Joskus sen sai laulamal tai tanssimal, runo pätkäkii kelpas. Mut jos pit tehä tikkusilta, viikopäivät tai suuvella kelloo, ni sillo ainakii tyttöil ol selviimistä. Pojat olliit rohkeempii.

Tikkusilta tehti silviisii, et tyttö ja poika käivät vastakkal penkil istumaa. Sit pantii tyttö suuhu pitsikka tai puolikas. Pojan pit ottaa se tyttö suust pois mut huulet ei saant koskettaa toisiaa. Hyvästää se onnistu, jos ei poika teht koiruutta. Miut määrättii kerra tekemää tikkusilta. Mie sanoin, et kyl mie sen tien, mut en Toivo keral. Onks miul kaikkii suur nenä, kysy Toivo. Ei Toivo nenäs mittää vikkaa olt, mut hää aukas suuhuse ni selällee, et siin ei pitsikka kestäänt.

Viiko päivät tehti silviisii, et tyttö ja poika käivät seläkkäi penkil istumaa. Sit vartaloo kääntämäl ottii pitsikan toisihee suust seitsemä kertaa.

Kello suutelemine. Tyttö ja poika vastakkal penkil. Joku riiputti naurii kokosta taskukelloo heihuu-lihee välis. Tarkotus ol vjestää kello pois sopival hetkel, jot huulet oisiit tavanneet toisihee. Mut se leikki män aina myttyy. Tarkotus jäi saavuttamatta.

Joskus pantii kalenat pystyy. Hommattii soittaja ja mäntii jokin riihee tai sarraimee tanssimaa. Väliil ol piirileikkii, jot soittaja sai levätä. Häne soittopelliise ol joskus vaa huulharppu. Iltamii ol harvoi. Paastoaikan, siis seitsemää viikkoo, ei ensikää. Kesäl leikkitti Hasila koivikos leskistä ja piirileikkii. Kesäl ol iltamiikii enemmä, mut ainakii syksykesäl ol ain maantaiaamun riihepulmine eli ahos. Sinne pit mäntää aamul neljä aikaa. Katsottii ja tuumailtii, et kannattiks lähtee iltamii, ko aamul kottii tulles ol raskas työ. Tietyst myö lähetti. Myö oltii nuorii. Kerraha ihmene on nuor.

Paljo ois haastamista Harvolast. - E l s a J o e l i n t y t ä r L a n k i n e n.

TELKKÄLÄ JA HIMALA

Muolaan Kirkkojärven ja kuuluisan Punnus- eli Pontuksen järven välisellä kannaksella sijaitsivat seuraavat kylät: Telkkälä, Himala, Myhkyrilä, Oravala ja Saavala.

Telkkälä sijaitsi Kirkkojärven rannalla. Rannat olivat jyrkät ja kauniit. Kylän asukkaat viljelivät hyviä viljelysmaitaan, ja muutamat hankkivat sen lisäksi elantoa kalastuksella. Kirkkojärven rannalla oli kuaa ja isoa muikkua eli "rääpystä".

Himala oli myöskin maanviljelyskylä. Pellot olivat viljavia, joten asukkaat tulivat hyvin toimeen. Kalastusta harjoitettiin kotitarpeiksi. Pyydystipä Ludvig Himasen nuottakunta kalaa kauppaakin varten. Kalastus tapahtui pääasiassa verkoilla ja rysillä, joita asukkaat itse valmistivat. Kesällä harrastettiin myöskin uistimen ve-toa. Nousipa Anninhaarosta (lahti Punnusjärven jään). Siellä siiputteli siimaansa useasti entinen postinkuljettaja Antti Himanenkin. Ahkerimpia verkoilla kalastajia olivat Myhkyrilän asukkaat. Veneet olivat kotitekoisia. Olipa kerran veneekokurssiinkin nuorisoseuran talolla.

Himalan nuorisoseura Riento toimi melko ripeästi. Iltamia oli useasti. Toimeliaimpina henkilöinä voisi mainita Ilmari Himasen (Myhkyrilästä) ja Joos Suokkaan. Harrastuksina oli opintokerhotyö, laulukuoro ja voimistelu. Talvisin seura järjesti hiihtokilpailuja, ja kesällä pelattiin pesäpalloa Ventsekankaalla. Innostus pallopeleihin oli suuri.

Maanpuolustusajatus oli Himalan asukkailla vankkumaton. Suojeluskuntaosasto harjoitteli utterasti. Yhteisiä kilpailuja Punnuksen osaston kanssa pidettiin ja poikaosasto toimi ripeästi osallistuen monesti menestyksellisesti talvisiin hiihtokilpailuihin. Maanpuolustusaatteen utterimpina edustajina voisi mainita vänr. Ilmari Himasen sekä Juho ja Otto Suokkaan ja Telkkälästä Juho ja Otto Kuisman. Myöskin lottatoiminta oli vilkasta.

Eipä nuo harjoitukset menneekään hukkaan, sillä kaikki kokemukset, mitä silloin saatiin, tarvittiin talvisidon syytyttyä. Tullikasteensa saivat Himalan ja Telkkälän miehet rajalla Tonerissa marraskuun 30. p:nä klo 7. Kylläpä silloin tuli rautaa naapurin puolelta. Ikävä aamuherätys. Suurimman osan rintamapalveluksesta joutuivat k.o. taistelijat suorittamaan Kyyrölän rintamalla. Täällä saivat sotilaat tutustua naapurin panssarireihin. Seurasivat sitten vastaiskut Muolaan kylässä ja Ilveksellä. Viimeinen vaikea asemasota oli Revonkylässä, jossa ennen rauhan tuloa naapuri antoi tykistöllään toissaan tulta ja tulikiveä. Monesti ovat Punnusjoen rantamat olleet taistelulentän. Ankarina riehuivat taistelut sen rannoilla talvisodan aikana. Paljon on kätetty kaatuneita venäläisiä sotilaita Raatsuolle kaivettuun hautaan. Myöskin Telkkälän kumpareet kertovat paljastuneine pääkalloineen vanhoista taistelutantereista aikaisemmilta ajoilta.

Paljon saivat Telkkälän ja Himalan asukkaat - niin miehet rintamalla kuin muu väki kulkiessaan evakkoon vieraille seuduille - kestää näinä koettelemusten päivinä. Kotikontua he eivät voineet säilyttää, mutta säilyhän kuitenkin raskas Isänmaa.

- Iivari Hyytiäinen.

Telkkälän-Himalan koulu.

Telkkälä oli Muolaan suurimpia kyliä sekä pinta-alaltaan että väkiluvultaan. Taloja oli yli kuusikymmentä.

Vuonna 1907 aloitti kansakoulu

toimintansa vuokrahuoneistossa Himalan kylässä. Sen piiriin kuuluivat Telkkälä, Himala, Saavola, Oravala ja Myhkyrilä. V. 1910 rakennettiin uusi koulutalo Telkkälän kylän puolelle, aivan Himalan rajan lähelle. Sen piiriin kuuluivat kaikki mainitut kylät.

Vuosina 1907-20 toimi opettajana Kusti Urkio. Hän oli toiminnan mies, jonka aloitteesta mm perustettiin Telkkälän-Himalan nuorisoseura Vasama.

Telkkälän kylässä oli hyvin vilkasta ja monipuolista järjestötoimintaa. Myöhemmin koulun lähelle rakennettiin evankeelinen rukoushuone.

Opettaja Hämmäläisen perustama laulukuoro toimi sekin vilkkaasti, ja kahtena adventtina kävimme Muolaan kirkossa laulamassa.

Nuorisoseura aloitti toimintansa veljessodan jälkeen ottaan uuden nimen: Riento. Ensin rakennettiin Kuisman maalle Telkkälänkaakalle tanssilava. Myöhemmin rakennettiin Himalan seuratalo.

Sodan takia Telkkälän kylän väki siirtyi miltei kokonaan Somerolle. Vuonna 1944 siirtyneestä ikäryhmästä on kuitenkin enää vain murto-osa jäljellä. Uusi sukupolvi ei enää muista Kirkkojärven hiekkarantoja ja sen kirkasta vettä. Meillä vanhemmilla nämä muistot ovat sitäkin ihanampia viimeiseen elinpäivään asti.

- J u h o K u i s m a

SOITTOLAN MURRETTA

Joukko Muolaan Soittolassa varhaisnuoruutensa viettäneitä perusti muutama vuosi sitten rekisteröimättömän ja sellaisena pysyväksi tarkoitetun klubin »Soitla pojat». Klubin tarkoituksena on paitsi lapsuuden ystävien raittoisa yhdessäolo myös kotikylän tietouden tallentaminen. Sanotussa tarkoituksessa on kerätty paikannimiä ja merkitty muistiin kylän elämää. Viime aikoina on toiminta keskittynyt lähinnä ahtaasti paikallisten murresanojen keräämiseen. Työ on systematisoitu siten, että Nykysuomen sanakirjan »kirjasuomen» sanojen soittolaiset vastineet on pyritty inventoimaan ja samalla merkitty muistiin kotikylän sanontoja.

Työ on ollut erittäin mielenkiintoista ja - niin kuvittelemme - myös kulttuurihistoriallisesti merkityksellistä. Tarkoitus on luovuttaa »saalis» myöhemmin sanakirja-säätiölle. Seuraavassa esitetään umpimähkäinen otos kortistosta.

Soittolan sana Vastine kirjasuon-tai sanonta meksi tai selitys

ahtiis = kas mokomaa
aitimus = aitauksessa pysymätön kotieläin, »syryjähyppyjä» harrastava aviomies

alveportsut = kutsunta
arpa = hiljaa paikallaan
asemillaa = äes
astuva = lehmäksi kasvatettava vasikka

elo-oma = äitipuoli
emintimä = kulkukauppias
harjaukko = seistä päällään

haagal = pojan vintiö
haikotella = haukotella
halkhäntä = frakkipukuinen mies, herra yleensä

helkatorstak = helatorstai
hetas = sydämellinen
hersryyni = hirssiryyni
hielmoo = heilimöi

hirspuu = tukkipuu
hikiäine = hieskoivu
Hintu = Heikki

hittoiks = hittoiks mie = mitä kuuluu? kiitos kysymästä, ei erikoista

hotu = tila, väljyys
hotniekka = halukas

Vuonna 1934 Telkkälän Kuismalla pidetty kaksiviikkoisen karjanhoito-kurssi

Telkkälän-Himalan martat hautoja kunnostamassa v. 1925. Kuva otettu vapaussodan sankarihautauspaikalla. Takarivissä vasemmalla opettaja Aino Hämmäläinen, innokas marttatyöntekijä.

huone = vaateaitta
huotava = halpa
hupa = heikkovoimainen, nopeasti kuluva

hututtaa = yllyttää
häkära = tupakan tuska
hämärökös = illan istuminen
käynti = naapurissa
häyvvöökis = hukassa
hyrii = hourii
illaielliset = aika ennen valojen sytyttämistä

imalierattu = emalioitu
isintimä = isäpuoli
jahata = toistaa samaa asiaa useasti

jakorauta = sahan harituskoje
jalastelle = lievästi sairas
jalostaa = sekoittaa maitoon
maito = vettä
jammoo = hapantuu

(maidosta) = pilvellä sadetta
jammoo = uhaten
saetta = Juho

Junä = savupelti
juska = keto
jussakka = niittyheinä
jussakko = irvistellä
jätkytellä = heti
järkinää = valittaa
kaarittaa = välly
kaattava = kannella, kieliä

kaivata = työn tulos jaetaan tasan omistajan ja tekijän kesken

kaha = kaksinraksin = istua siten, että istuin jää jalkojen väliin

xalenat = nurkkatanssit
kalpaasi = makkara
xannikka = leivän kantapala, pakara

kapia = hevosen kavio
karmooni = harmonikka
karvalaari = karvarousku
kaulavaate = naisen päähuivi
kehata = viitsiä
kettu = kelmu liemiruuan pinnalla, kiirastorstai

kierotorstak = kirri = pirteä
kivari = punnus
kirassi = kivääri
valopetrooti

kirjatekijä = asiakirjan laatija
kirpitsä = savitiili
kohtu = väljä naisen pusero
korostaa = kuorsata
kossakat = karmit
koussikka = vesikauha
kuharkka = herrasväen palvelija

kulakka = nyrkki
kulkku = kaula, kurkku
kullaija = lorvehtia
kunneton = pahatapainen, kiukutteleva

kurenokkima = rohtuma
kutsata = kurittaa (hevosta)
kuurne = kuuro
kyytselkä, kyyttö = nupo, valkoselkäinen ja ruskeakylkinen lehmä

körmyläinen = mustarousku

Lauri Kantee

Tilaa tuli

Iloilan mies oli matkalla Pietariin. Jo Perkjärven asemalla oli juna niin täynnä venäläisiä rouvia ja kuharkoita, ettei voinut ajatellaakaan vaunuun pääsemistä. Täytyi jäädä seisomaan avoimeen väliköön, missä veturin savu ja pöly tekivät olon tukalaksi.

Kanneljärven asemalla nousi samaan vaunuun »Veserin Matti», kiivennapalainen »parisniekka» ja suuri velikulka. Matti tervehti ja ihmetteli:

— Mitä sie tässä seisot?
— Vaunu ei sovi. Se on niin täynnä kuharkkoja ja naskuloita, ettei sinne mahu mikkää.

— Älä hättäile, kyllä myö sovi-taa.

Matti tuppautui täysinäiseen vaunuun ja päästeli muutaman valittavan töräyksen leipä-trumpetil-laan. Ei aikaakaan, kun puoli vaunua oli aivan tyhjä. Matti huutelemaan:

— Tule Yllö istumaa, nyt on til-laa.

Arvi Luukka

YLÄKUUSAAN MARTTAYHDISTYS

aloitti vireän toimintansa vuonna 1931 neuvoja Helena Vaittisen aloitteesta. Yhdistystoiminta Muolaan oli silloin jo vilkasta. Martat toimivat kilvan maamiesseuran kanssa. Neuvojat auttoivat puolin ja toisin ja yhteistyö oli hyvää. Naapurikyliin tehtiin retkiä hevosella ja suksilla.

Välillä - Muolaan martat olivat kaikki yhtenä yhdistyksenä. Muolaan pitäjän marttojen ensimmäistä juhlaa järjestettäessä oli rovas-ti Saarnio puhujana.

Konsulentti Haltia piti koko pitäjän yhteisen toimihenkilökurssin, jolla oli osanottajia vanha pitäjän-tupa täynnä. Eemil Luukka nosti kurssillamme lipun salkoon.

Kaikkien yhdistysten toiminta oli siihen aikaan vilkasta. Tilaisuuk-sissa oli aina paljon ohjelmaa ja kyliemme opettajat vastasivat oh-jelman korkeatasoisuudesta. Yläkuusaan marttojen toiminnassa opettajat olivat mukana alkuvai-heista alkaen. Opettaja Aino Lah-nasalo oli hyvä puhuja, Tyyne Mon-tonen esitti laulua ja toimi rahas-tonhoitajana ja opettaja Väinö Lah-nasalo johti marttakouroa.

Vuosi 1939 oli Yläkuusaan Mart-tayhdistyksellä mieleenpainuva toimintavuosi. Sinä vuonna meillä oli isäntä- ja emäntäpäivät. Syk-syllä tulivat Innoitustyöläiset, joille järjestettiin kolme tilaisuut-ta. Sitten tulivat reserviläiset ja majoittuivat kylämme koululle. Siellä järjestettiin 28 ohjelmallista kahvi-iltaa ja yksi yleinen juh-la, jossa oli 200 osanottajaa ja jon-ka ohjelmasta vastasivat sekä martat että reserviläiset.

Viimeinen ilta reserviläisten kanssa jäi mieleen. Miesten jo lähdeyttä tuli kapteeni vielä kah-ville ja me martat lauloimme hä-nelle opettaja Montosen johdolla. Aukaistessani sitten oven, sen ta-kanä oli lähetti. Hän kertoi, että miehet lähtisivät seuraavan yön ai-kanä. Niin kävikin.

Talvisodan alettua Muolaan kun-nan ja seurakunnan toiminta siir-tyi aluksi Loimaalle. Siellä Yläkuusaan Marttayhdistyksen aloitti välittömästi toimintansa. Silloin koottiin talteen mahdollisimman paljon tietoja yhdistyksen toiminnasta.

Olin yhdistyksemme perustaja-jäsen. Neuvoja Vaittinen ja opet-tajapariskunta Lahnasalo olivat Yläkuusaan kansakoululla pidetys-sä perustavassa kokouksessa. Mi-nut valittiin kokouksen sihteeriksi ja sitten yhdistyksenkin sihteerik-si, mitä tointa hoitelin kymmenen vuotta. Välillä olin varapuheenjo-h-taja ja loppuvuosina puheenjohtaja.

Kilpailut ja kurssit olivat hyvin suosittuja. Oli esimerkiksi piha-ja puutarhakilpailuja. Kurssejakin oli monenlaisia: kutoma-, säily-ke-, leivonta- ja ruoanlaittokurs-seja, pula-aikana myös tällukka-ja vanhasta uutta-kurssi. Päätä-jäiset olivat aina kurssin koho-kohta. Silloin esiteltiin työn tu-loksia ja yhteisöä oli aina mukavas-ti sali täynnä.

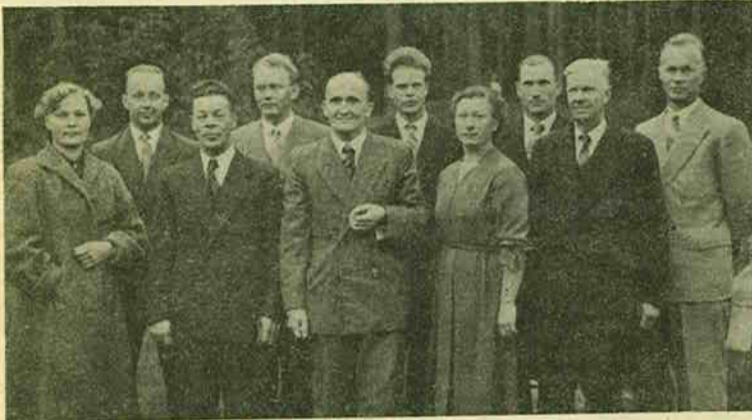
Juhlista mainittakoon kuusi- ja äitienpäiväjuhlat sekä yhdistyksen omat vuosijuhlat. Opettajat ja pa-pit olivat mukana ja lisäksi juh-lissa esiintyivät laulukouromme, lausuntakuoromme ja tanhuryh-mämme.

Vuoden 1939 vuosikertomukses-ta selviää, että Muolaan Yläkuu-saan Marttayhdistyksessä oli 64 jäsentä. Oli pidetty 20 marttail-taa, joissa osanottajia yhteensä 300. - Ailiina Juvonen.

PERKJÄRVEN SUOJELUSKUNNAN voimistelujoukkue Vaasan voimistelujuhlilla v. 1925, vasemmalta: Antti Satomaa, Jussi Satomaa, Jussi Hänninen, Aaro Nylund, Jooseppi Määttänen, Väinö Berg, Väinö Kekki, istumassa johtaja Antti Kekki.

Somerniemien Karjalaseuran johtokunta seuran 10-vuotisjuhlassa

Somerniemelle

sijoittui muolaalaisia kaiken kaikkiaan noin sata henkeä. Useimmat olivat Vesikkalasta, mutta lisäksi oli Telkkälästä, Nurmiista ja Koiralasta. Nyt Somerniemellä asuu 15 perhettä muolaalaisia, kaikilla elinkeinona maatalous.

Vuodesta 1951 muolaalaiset ovat olleet mukana kaikissa kunnallisissa luottamustehtävissä, valtuustossa, kunnanhallituksessa jne. Allekirjoittanut on ollut neljä

vuotta valtuuston puheenjohtajana. Karjalaseura toimi aluksi vilkkaasti, mutta nyt toiminta on hiljentynyt. Jäsenmäärä on pieni, sillä nuoret ovat muuttaneet kaupunkeihin. Muolaalaisia on mukana myös Maatalousnaisten ja Marttojen toiminnassa.

Somerniemien kirkkopuistoon on pystytetty Karjalaa jääneiden vainajien muistokivi.

- Eino Virolainen.

KARHULAN KYLÄSTÄ

Karhulan kylä sijaitsi Muolaan pitäjän reunassa, aivan Kivennavan rajalla. Kylän maat rajoittuivat Pihlaisten kylän puolella Härkäjokeen, Rantakylän puolella Kalajokeen ja Vuotjärveen.

Vuotjärvi oli kolmisen kilometriä pitkä ja kilometrin levyinen, enimmäkseen mutapohjainen ja ennen 30-luvun paikkeilla tapahtunutta vedenlaskua kalainen. Kun vettä laskettiin metrin verran, tuli ympäri järveä runsaasti vesijättömaata, joka jaettiin lisämaiksi Hanttulan, Karhulan ja Soittolan maanviljelijöille. Pitäjänraja kulki pitkin järveä ja kalasteltaessa syntyi sen tarkasta kulusta joskus kiistaa.

Karhulan kylä oli pieni. Parikymmentä taloa ja tilakoko oli pieni, joten oli hankittava sivuansioita. Talvisin käytiin metsätoissa. Kylässä oli myös erilaisia ammattinharjoittajia. Suutareitakin oli useita. Heistä vanhin oli Mikko Moisander eli Kusta Mikkeli, joka poikneen teki jalkineita ympäri vuoden. Hänen vanhimmalla pojallaan Johaneksella eli suutari Jussilla oli oma verstaansa. Kotilaisen Ville oli niinikään ammattisuutari ja teki poikneen jalkineita, mutta teki myös puutöitä - ovia ja ikkunoita - ja rakennustöitä.

Hänellä oli myös oppipoikia: Väärämäin Toivo, Poutiais Mikko ja Ville Moisander eli Ievalais Ville, joilta kaikilta saappaat kyllä syntivät. Siihen aikaan suutarintyö oli kokonaan käsityötä. Saumat neulottiin käsin pikilangalla ja pohjat kiinnitettiin puunauloiin. Liimaa ei tunnettu. Sekoittamalla vehnä jauhoja veteen saatiin liisteriä, jolla liimattiin flanellivöri naisten kenkiin.

Rakennusmiehiäkin Karhulassa oli useita. Mikko Moisander eli Varpulais Mikko kävi rakennuksilla aina kun maatoititään ehti. Hän oli tunnettu erittäin joutuisana työmiehenä. (Kuoli yli 80-vuotiaana Ypäjällä vuonna 1969.) Samoin toinen Mikko Moisander eli Seppäläis Mikko oli taitava rakennusmies, jonka käsialaa ja kirveen jälkeä olivat monet kansakoulu. Siihen aikaan kaikki asuinrakennukset tehtiin hirrestä, mikä koetelti miehen käsivoimia. Ville Moisander eli Ievalais Ville teki hänkin rakennustöitä sekä nikkarintöitä, talvisin rekiä ja karrinpyöriä, joilla siihen aikaan oli kova kysyntä, kun hevosella ajettiin kaikki ajot.

Karhulassa oli kaksi pajaa. Iivari Sipponen oli tullut kylään kotivävyksi Valkjärveltä ja perustanut 1922 pajan. Hän valmistasi ns. Valkjärven mallisia kiesejä ja kirkkorekiä. Sipponen oli erittäin ahkera mies, joka päivät takoi pa-

KATTILAOJAN KYLÄN SYNTY JA ASUKKAAT

Monikaan muolaalainen ei tienne, missä kolkassa pitää sijaita Kattilaojan kylä. Ylä-Hotokassa oli tienristeys: oikeanpuoleinen tie vei Viipuriin, mutta vasemmalle kääntyttäessä tultiin parin kilometrin jälkeen Kattilaojan kylään, josta oli enää kolmisen kilometriä Leipäsuon asemalle. Kun Leipäsuolle 1919 perustettiin koulu, Kattilaoja liitettiin sen piiriin. Aikaisemmin sekä Kattilaojan että Leipäsuon lapset kävivät koulua Ala-Hotokassa asti.

Taaperniemien kylästä kotoisin ollut mummoni kertoi taaperniemeläisten aikoinaan saaneen maiden jaossa omistukseensa ulkopalstoja, joiden halki virtasi Lepoin lähteestä alkunsa saanut leveä oja. Kesäisin taaperniemeläiset kävivät ojan varsilla heinänteossa. Pitkän matkan takia otettiin evästä mukaan - ja myös kirkkokaasta vedestä keittää kahvit tai teet. Siitä nimi Kattilaoja.

Vuoteen 1897 Kattilaoja oli asumaton korpea. Ensimmäisenä sinne korpeen uskalsi perheineen muuttaa Joonas Seppänen, jota isän nimen mukaan kutsuttiin Sylvesterin Juonekseksi. Hän osti Ylä-Hotokan ja Taaperniemien isänniltä metsäpalstoja, joita sitten ruvettiin rohkeasti raivaamaan pelloksi. Emännän ja isännän lisäksi perheeseen kuului isännän kolme sisarta. Kaikki olivat sisukkaita työntekijöitä ja peltoa syntyi sarka toisensa jälkeen.

Aikanaan Seppästen naapuriksi Kattilaojalle tuli Kalle Vihersalo. Hän oli rautatieläinen, mutta teki sivussa maatöitä, osti ja vuokrasi lisämaita, hankki Savosta asti työvoimaksi renkipoikia ja palvelustytöitä. Savosta Vihersalot itsekin olivat lähtöisin, mutta ainakin tyttäristä tuli oikeita karjalaisia, jotka täällä uusilakin asuinsijoilla ovat olleet muolaalaisten pitäjänjuhilla mukana.

Taaperniemeläiset isännät myivät maistaan muutaman hehtaarin palstoja, ja niin alkoi Kattilaojalle tulla vähän kerrassaan uusia asukkaita. Joonas Seppäsen velimies Antti rakensi perheelleen talon kauniille männikkömäelle. Hänkin oli rautatieläinen, vaihdemies silloisella Galitsinan asemalla, mutta kuokki vapaa-aikanaan palstaansa pelloksi. Häneltä eivät kaskut loppuneet, toisinaan hän saattoi unohtua juttelemaan niin, että ehti kotiin vasta aamu-yöstä. Samalla mäellä oli toinenkin mökki, jonka Riikosen pappaniinikään rautatieläinen - osti eläkepäiviensä varaksi.

jaassa ja illat teki puutöitä ja maalasi. Minä olin Sipposella oppipoikana ja perustin vuoden 1935 paikkeilla oman pajan ja raudoittelin rekiä ja karrinpyöriä.

Moisanderin veljeksillä eli Jussalais veljeksillä oli kauppa, jota enimmäkseen hoiteli Benjam. Kesäisin hän toi kauppatavarat omalla autollaan Viipurista ja talvella hevosilla Perkjärven asemalta. Jussalais veljeksillä oli myös laajat viljelykset. Ja kun siihen aikaan vielä puitiin viljat riidessä, oli heillä jo oikea puimakone, jolla puivat toistenkin kylälaisten viljoja.

Kalastustakin Karhulan asukkaat harjoittivat. Ennen järven laskua oli keväisin lumen suluttua isot tulvat: niityt olivat veden alla Vuotjärveltä aina Kirkkojärveen asti ja kalaa tuli paljon. Kesällä sitten tehtiin samoilla niityillä heinä.

Hierojia ja kuppareitakaan ei sovi unohtaa. Heitäkin Karhulassa oli omiksi tarpeiksi. Vanhimpia oli muistaakseni Yllön Katri, hieroja ja kuppari, Helkalais Hetti oli hieroja ja Vili Anni samoin. - Joonas Moisander, Vähäsuu, Ypäjä.

Ei sovi unohtaa myöskään Fabian Lyyraa, joka niinikään laajensi Kattilaojan peltoja työskennellessään ahkerasti perheensä hyväksi.

Vuonna 1924 valtio alkoi vuokrata Leipäsuolla ja Kattilaojalla olevia maitaan. Kattilaojalle muutti uusia maanvuokraajia alun toistakymmentä. Rakennettiin uusia asuinrakennuksia ja navettoita. Kesäisin poimittiin marjoja ja sienä, joita käytiin myymässä Viipurin torilla. Marjamaat olivatkin runsaat: oli muuraimia, karpaloita, puolukkaa ja mustikkaa.

Kattilaojasta kehittyi kaunis kylä. Korvesta raivatut pellot kasvoivat hyvin. Ajan kuluessa vartuivat kylän lapset ja hakeutuivat ansiotöihin. Valtion metsissä olikin talvisin tarjolla työtä. Kesäisin taas tarvittiin miehiä topparoikkaan.

Kattilaojan kylässä oli soittajain. Kahdesta Seppäsen Juoneksen pojasta tuli haitarisoittajia. Vanhin poika Antti soitteli kaksirivisellä monet häät ja iltamat, nuorin veli veteli jo viisirivisellä. Oman kylän poika Tikan Uuno soitti viulua ja rumpalina oli Seppäsen Sulo. Tällä orkesterilla oli soittoja jopa naapuripiirissäkin. Sodassa sitten kaatuivat sekä viulun- että haitarisoittajat.

- Aino Seppänen.

KUUSTOISTA RUPLAA TUL KORKOOKII

Maalaispoika oli ensimmäistä kertaa Pietarissa. Tämä ei sanottavasti huolettanut ensikertalaista, sillä tulomatalla ja majapaikassa oli useita tuttuja Pietarissa kävijöitä, joiden neuvoilla selvisi kuin leikiten. Joukossa oli myös sellaisia, jotka kerskuivat värikkäillä seikkailullaan iltoiltoissa. Tämä sai pojan veret kuumenemaan. Hän ei tahtonut olla »Pekkaa pahempi» ja lähti kokeilemaan.

Aamuyöstä palasi poika hyvin surkeassa kunnossa. Tyttötolossa hänet oli »putsattu» niin perusteellisesti, ettei jäänyt kuin tyhjä kukkaro. Sinne menivät heinät ja omat säästöt, joilla piti ostaa »pyhä-puku» ja »vuittisnoi-saappaat». Eikä sillä hyvä. Paikalle kutsuttu poliisi peittosi »räyhääjän» perin pohjin.

Omat säästöt eivät ehkä olisi miestä lupollisesti masentaneetkaan, mutta ne heinät. Niistä saaduilla rahoilla piti viedä kotiin kaikenlaisia tavaroita - mutta vieppäs nyt. - Ja joulukin oli tulossa!

Poika rukoili naapurikylän miehiä viemään hevosen kotiin, sillä itse hän ei uskalla sinne palata. Lähtö sieltä kuitenkin tulisi.

Hömppi, joka oli toisten mukana kuunnellut kokemattoman kohtalosta, rupesi tenttaamaan. Hän tahtoi tietää, missä talossa poika oli ollut, missä huoneessa ja minikäläisen naisen kanssa. Tämä selitti niin hyvin kuin taisi. Hömppi tunsii talon entuudestaan, luulipa muistavansa työntökin.

- Olikse se sellane tummapintane naine, eikä kovi isokaa?

- Ol se vähä mustemp ko toiset, eikä nii suurkaa. Sen kammar ol käytävä oikial puolel, toine ov alkupääst.

- Mie tajjan tunteekin sen tytön. Ooppas sie tääl kortteeris, mie lähe onkimaa niitä siu rahojais. Jos hyvi sattuu, voit saaha takasi kii. Muista, ettet lähe mihikää enne ko mie tulen, vaik vähä viipsinkii.

Puolen päivän aikoihin tuli sammumispisteessä olevalta humalaiselta näytävä Hömppi ilotaloon. Pitkän harkinnan jälkeen hän valitsi palvelukseen tarjoutuvan »tummapiintaisen» ja siirtyi tämän »kammariin» toisesta ovesta oikealle. Tytön ilmoittamaa summaa maksaessaan Hömppi vilautteli suuria seteleitä »lompastaan», minkä pisti povitaskuunsa ja taskun hakaneulalla kiinni.

Tytön tarjoaman tuliaisryppyn siemaistuaan Hömppi olikin »valmis». Vaatteet päällä hän rojahti sänkyyn poikittain ja alkoi kuorsata. Lompsansa puoleisella kyl-

Matti Rämön kaskuja

Niin kuin ei pysykään. Sananlaskun paikkansapitävyttä todistaa seuraavakin:

Muolaan "Määtse-mäen" (Määtasen mäen) mies otti venäläiseltä kaivon tekourakan.

Mies lähti poikiensa kanssa kaivamaan, kaivoi ja kaivoi, mutta vettä ei vaan kuulunut. Pojat alkoivat napista. Urakasta tuli huono, palkat jäisivät pieniksi. Lopulta, kun maakin tuli niin tiiviiksi ja kovaksi, että kangella hakatenkin sai vain sokeripalan kokoisia mureina, pojat lopettivat. Ukolle tuli häitä. Hän pyysi poikiaan laittamaan edes "puitteet" paikoilleen. Kun tekele oli sitten sen näköinen niin kuin urakkasopimus edellyttikin, ilmoitti mies "herralle". Herra lupasi tulla itse työtä katsomaan ja vastaanottamaan.

Vastaanottopäivää edeltävänä iltana ja yönä urakoitsija vedätti läheisestä järvestä kaivon täyteen vettä uskoen, että aamun kuluessa se alenis "normaaliin" korkeuteensa. Näin tapahtuikin. Herra mittasi luotilangalla ja totesi, että vesi oli "noussut" sylen korkeudelta. Se riitti. Mies sai palkkansa ja työ katsottiin hyväksytyksi.

Keväällä, huvila-asukkaiden tulutta kaivosta oli tullut "papu-töntö", mutta sehän ei ollut urakoitsijan syy. Herra oli itse mitannut ja vettä oli. - Arvi Luukka.

Naisen viekaus

Hetti ja Matti olivat pitkän aikaa seurustelleet keskenään. Hetille tuli »vahinko» ja pahaksi onneksi Mattikin alkoi vierastaa (aikoi hylätä). Hetti ensin itkeskeli surkeuttaan, mutta keksi sitten keinon, mikä tepsii.

Tavattuaan »sattumalta» Matin hän alkoi puhella:

- Jos sie tahot lopettaa tää me riijaamissee, ei miul oo siihe mitää sanomista. Sen mie kuitekii pyyvän, jot tule viel huomen illal miu aittahei. Oo viel yks yö miukanssai ko ennekii.

Matti suostui ilomielin, kun uskoikin niin helpolla pääsevänsä. Tuli sovittu iltana ja Matti Hetin aittaan. Kun sitten »kaik ol nii ko ennekii», kohosi sängyn alta kaksi aikuista naapurin tyttöä ja totesivat tapahtuman. Matti nolostui, mutta Hetti lirkkutti:

- Matti-kulta, lähetaäks myö huomen pappilaa?

- Lähetaä vaa, oli Matin alistunut, alakuloinen vastaus.

Arvi Luukka

jellään maaten hänelle jäi mahdollisuus käsivartensa alitse seuralla naisen liikkeitä.

Koetettuaan eri keinoin herätellä asiakastaan tyttö meni uunin luo, irroitti siitä yhden kaakelin ja pisti saamansa rahat paljastuneeseen lokeroon. Siten alkoikin jo suuren rahan tavoittelu. Naamiomalla aikeensa »halailuun» tyttö koitti kääntää Hömppiä selälleen, jotta pääsisi käsiksi lompakkoon. Tässä vaiheessa käännettävä heräsi. Tokkuraisena hän antoi työlle lisärahaa ja käski hakemaan ison pullon viinaa. Menihän tyttö ja mielellään menikin, sillä sehän olisi hyvä keino miehen sammuttamiseen.

Tytön mentyä Hömppi oli vikkellä. Nopeasti hän irroitti kaakelin ja kahmi kaikki lokerossa olleet rahat taskuunsa. Kun viinan haki ja palasi, nuokkui mies yhtä humalaisena kuin ennenkin. Mitään aavistamatta alkoi tyttö juottaa Hömppiä, jolloin tämä totesi, ettei »asiasta nyt tulekaan mitään». Hänen on käytävä ulkona heidän piiristymässä, jonka jälkeen palaa takaisin. Tyttö oli pettynyt, mutta minkä sille mahtoi. Mies meni.

Päästyään kadulle Hömppi otti kirin, ettei vaan joutuisi kiinni mahdollisen hälytyksen sattuessa. Majapaikkaan saavuttuaan hän antoi pojalle tämän menettämät rahat, sekä mahdollisuuden palata kotiinsa. Kysyttäessä, miten hänen omien rahojensa laita oli, Hömppi vastasi:

- Kuustoista ruplaa tul korkookii. - Arvi Luukka.